زنجیرەی هزری هاوچەرخی ئیسلامی

٣٦

موسڵمانان و عەولەمە

وەرگێڕانی

ابراهیم حسن سعید

پێداچوونەوەی

نەوزاد محمد سعید

تەفسیر

2006

موسڵمانان وعەولەمە

مەبەست لە زنجیرەی هزری هاوچەرخی ئیسلامی

* دەوڵەمەندکردنی کتێبخانەی کوردییە بە گرنگترین و کاریگەرترین دەقی ئەو کتێبانەی کە مەشخەڵی سەرڕێی هزری هاوچەرخی ئیسلامین .
* ئاشناکردنی خوێنەرو لاوی موسڵمانی کوردە بە دەقی ئەو کتێبانەی کە سەرچاوەن بۆ ڕۆشنبیری ئیسلامی و سازێنەری ڕابوونی ئیسلامین .
* شارەزاکردنی ڕاستەوخۆی لاوی کورد بەم سەرچاوانە، ئازادکردنیان لە گشت کوت و بەندو بۆچوونی تەسکی حزبایەتی و تاکرەوی و ڕەوتگەرایی .
* بناغەیەک بنیادنانی کەسایەتیەکی ئیسلامی بەهێز بۆ هەرتاکێکی موسڵمانی کورد، ئاتواناى ئەنجامدانی ئەوگۆڕانکاریانەی هەبێ، کە خوای پەروەردگار پێی سپاردوە .

دەگەڵ ڕێزو تەقدیرمان بۆ بیروڕای نوسەرانی ئەم زنجیرەیە، مەرجیش نیە ئێمە پابەندی هەموبیروبۆچونەکانیان بین .

با دەستورێشمان لە وەرگرتن فەرمایشتەکەی خوای پەروەردگار بێت :

ٱلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُۥٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَىٰهُمُ ٱللَّهُ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٨﴾ سورة الزمر

التفسير

موسلمانان و عەولەمە

نووسینی

محمد قطب

وەرگێڕانی

ابراهیم حسن سعید

پێداچوونەوەی

نەوا احمد سعید

التفسیر

١٤٢٧ هەولێر ٢٠٠٦

ناوی پەرتوک: موسڵمانان و عەولەمە
نووسەر : محمد قطب
وەرگێڕانی : ابراهیم حسن سعید
بڵاوکردنەوەی: نوسینگەی تەفسیر/ هەولێر
تـــایتلی بەرگ: نەوزاد کۆیی
بەرگ : أمین مخلص
نۆرە و ساڵی چاپ: یـەکـەم ١٤٢٧ك – ٢٠٠٦ز
تیـــــراژ: ٢٠٠٠ دانـــە
لەکتێبخانەی گشتی هەولێر ژمارەی سپاردنی (٦٠٣) ساڵی ٢٠٠٥ دراوەتێ

تفسير
بۆ بڵاوکردنەوە و راگەیاندن
هەولێر- شەقامی دادگا - ژێر لوتێلی شیرین پالاس
ت : ٢٢٢١٦٩٥ - ٢٢٣٠٩٠٨- ٢٥١٨١٣٨
مۆبایل : ٢٢ ٥١ ٤٦٠ ٠٧٥٠ - ٩١ ٧٢ ١٣٨ ٠٧٧٠
tafseeroffice@yahoo.com
tafseeroffice@maktoob.com
altafseer@hotmail.com

پێشەكی

ئیمرۆ موسوڵمانان سكاڵا دەكەن لە عەولەمە و ئەو ئایندە ترسناكەی، كە بۆتە هەڕەشە بۆیان، حەقیشیانە، كە سكاڵا بكەن، چونكە ئەوان لەپێشەوەی مەرام و نیازی عەولەمەن، با ناونیشانیان ((جیهانی سێهەم)) بێت، یان ((جیهانی ئیسلامی))، یان ((وڵاتە تازە پێگەیشتوەكان)) یان ((وڵاتە دواكەوتوەكان)) یان ((وڵاتە هەژارەكان))!

بەڵام موسوڵمانان -لەم سكاڵا و ترس و بیمەیان- كەم جار بە بیریان دادێت - كە بە هۆی- پشت كردن لە ئایینەكەیان و خۆ كێشانەوە لە فەرمانەكانی و لادانیان لێ ی، لە نێوان ئەم چەند سەدەی دواییەدا -یەكەم هۆی زەبونی و بێ هێزیانە، ئەوان- بە هۆی ئەم كەم تەرخەمیە لە ئاست ئایینەكەیان- ڕێگەیان خۆش كرد بۆ هێزێكی نەفامی وەحشیگەری، كەوا دەسەڵاتی خۆی بەسەر جیهاندا بسەپێنێ، پاشان ئەوانیش لەسەر ڕێگای خۆیان لابدات و تێك بشكێنێ!

لەم چەند لاپەرە كەمەدا، دەمەوێ تیشكێكی خێرا بخەمە سەر چەند خاڵێك دەربارەی عەولەمە و هەڵوێستی موسوڵمانان لە بەرامبەریدا، كە پێشەكی باسەكەم لەسەر ڕەهەندەكانی عەولەمەیە، پاشان دەربارەی بەر پرسیاریەتی ئوممەتی ئیسلامە لەسەرهەڵدان و جێگیر بوونی عەولەمە، پاشان هەڵوێستی موسوڵمانان بەرامبەری لە رابردو و ئایندەدا.

با لە بیریشم نەچێ، تیشكێك بخەمە سەر هەڵوێستی ((عەلمانیەكان)) دەربارەی عەولەمە، كە خۆشحالیان بەهاتنی و مزگێنی دانیان پێ ی، كەوا عەولەمە ئەو ئامێرە راماڵە(البلدوزر)یە كەوا ئیسلامیان بۆ ڕیشە كێش دەكات،

پاش ئەوەی عەلمانیەکان خۆیان ماندوو بوون، هێندی بە پاچ و تەورەکانیان لە ئیسلام بدەن بۆ ئەوەی بیروخێنن و لە ڕەگ و ڕیشاڵەوە هەڵی بکەنن، بەڵام کارەکەیان سەری نەگرت، جگە لە بەزین و سەر شۆری چی تریان بۆ نەماوە.

لە دوایی باسەکەم دا، تیشکێکی خێرا دەخەمە سەر ئایندەی چاوەڕوان کراو: ئایندەی عەولەمە و ئایندەی ئیسلام.

ئەگەر چی ئەم چەند لاپەرە کەمە ناتوانێ مافی بابەتێکی ئەوها گرنگ و گەورە بدات، بەڵکو ئەمە تەنها بەبیرهێنانەوەیە، هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿ و ذكر فأن الذكرى تنفع المؤمنين: تۆ هەر وەبیریان بخەوە، بیرەوەری بەهرە دەدا بەوانەی خاوەن باوەڕن ﴾.

و على الله قصد السبيل و منه العون وعليه التوكل و منه التوفيق..

محمد قطب

ڕەهەندەکانی عەولەمە

زۆر خەڵك پرسیار دەکەن، بەتەواوی مەبەست لە عەولەمە چی یە؟

دوور لەو پێناسە تیۆریانەی، کە بۆ عەولەمە کراوە، نمونەیەك دەهێنینەوە، کەوا ڕەهەندەکانی واقعی عەولەمە ڕوون دەکاتەوە.

پێش ماوەیەك کە زۆر دوور نیە، وڵاتە بەرهەم هێنەکانی نەوت ویستیان بەرهەمی خۆیان کەم بکەنەوە، بۆ ئەوەی نرخی نەوت لە بازار بەرز ببێتەوە، دوای ئەوەی نرخی دابەزی، بە هۆی زۆری بەرهەم بێگومان نرخی هەستاوەو گەیشتە ئەو لوتکەیەی، کە پێشتر لە ساڵانی بازدان(طفرة) پێ ی گەیشتبون.

ئا لێرەدا زل هێزەکان.. یان با بڵێین زل هێزی گەورە رازی نەبوون، خۆیان هاتنە ناو ئەو مەسەلەیە بۆ ئەوەی فشار بخەنە سەر وڵاتە بەرهەم هێنەکانی نەوت، کە زیاتر بەرهەمی نەوت بنێرنە بازار، بۆ ئەوەی نرخی دابەزێتە ئەو ئاستەی، کە لەگەڵ چاوچنۆکی و ئارەزو و بەرژەوەندی ئەوان بگونجێ.

لە کۆتاییدا وڵاتە بەرهەم هێنەکانی نەوت ناچار بوون سەر دانەوێنن بۆ ئەم فشارەی کرا بووە سەریان و، لەژێر هەرەشەی سزادان، ناچار بوون بەرهەمی خۆیان زیاد بکەن بۆ ئەو ئەندازەیەی، کە داوایان لێ کرابوو، یان نزیك لەم ئەندازەیە!

ئەمە نمونەیەکی واقعی لایەنی ئابوری عەولەمەیە، کە پێویست بە کۆشش ناکات بۆ پوخت کردنی ڕەهەند و هۆکارەکانی. چونکە جیهانی سێ یەم -کە زۆربەی (نەوت) بەرهەم دێنێ، کە ئەمڕۆ لە پیشەسازی جیهان بەکار دەهێنرێ، کەوا موسوڵمانان لەوە پشکی هەرە زۆریان تێدا هەیە- و خاوەنی کەرستەی خاوی زۆرە، کە وڵاتە پیشەسازیەکان پێویستیان پێ هەیە، بەڵام جیهانی سێهەم

خاوەنی کارگەکان نیە، خاوەنی ئەو شارەزایی و تەکنۆلۆجیایە نیە بۆ ئەوەی کارگەکانی پێ هەڵبسورێنێ ئەگەر هەبێ. بەڵکو ئەوەی خاوەنی شارەزای و تەکنۆلۆجیایە، ڕۆژ ئاوایە -لە سەروی هەموان ئەمریکا- پاشان ئەو ڕۆژئاوایە، فشار دەخاتە سەر جیهانی سێهەم -کە هەژار و نەفام و زەبونە- بۆ ئەوەی کەرستە خاوەکانی بە هەرزانترین نرخ پێی بفرۆشێ، پاشان ڕۆژئاوا لەلای خۆی لە پیشەسازیدا بەکاری دەهێنێ و دەیکاتەوە کەل و پەل، پاشان ڕەوانەی جیهانی سێهەمی دەکاتەوە و، بە گران ترین نرخ پێیان دەفرۆشێت، کە لەمەدا ڕۆژ ئاوا لەیەك کاتدا چەند جارە قانجاز دەکات: قازانجی ماددی و قازانجی مەعنەوی. ماددیەکە بە دابەزینی نرخی کڕین و هەستانی نرخی فرۆشتن، مەعنەویەکەش بەسەر شۆڕکردنی جیهانی سێهەم، کە بەردەوام هەست بکەن، کەم هێز و بچوك و کەمن لە چاو ڕۆژئاوا و، بەردەوام دەبێ بە دوای ئەوان بکەون و پاشکۆی ئەوان بن.

ئەم ڕووە لە ڕووەکانی عەولەمە، زۆر ئاشکراو دیارە پێویستی زیاتر بە روون کردنەوە نی یە!

بەڵام چەند هۆ(وسیلە)یەکی هەیە، زیاتر پێویستی بە ئاشکراکردن و ڕوون کردنەوە هەیە.

ئەو تایبەتیکردن(خصخصة)ی،[1] کە بەسەر وڵاتانی جیهانی سێهەم دا سەپێنراوە چەند ڕەهەندێکی هەیە.

لە ڕەهەندەکانیدا لابردنی دەسەڵاتی دەوڵەت لەسەر مولکە نەتەوەییەکانی بە

[1] خصخصة: واتە گەڕاندنەوەی مولکیەتی کەرتی گشتی بۆ تاك لەرێی فرۆشتنەوە.

جۆرێك وای لێدێت، کە دەوڵەت هیچ دەسەلاتێکی نامێنێت لە قەدەغەکردن و بەخشین و پاراستن و بەکارهێنانی، کە سود وقازانجی بۆ دەوڵەتەکە و میللەتەکەی هەبێت، بەڵکو لە هەنگاوی یەکەمدا دەکرێتە موڵکی کەرتی تایبەت، بە بیانوی ئەوەی ئەو کەرتە تایبەتە، تواناداترە لە بەڕێوەبردن و بەکارهێنانیدا، یاخود بە هەر بیانویەك بێت، کە ڕەنگە بیانوەکە لە خودی خۆیدا ڕاست بێت، بەلام هۆیە ڕاستەقینەکە ناشارێتەوە!

لە هەنگاوی دووەمدا، بوارە تایبەت کراوەکان دەخرێنە ڕوو بۆ وەبەرهێنانی جیهانی، لەم هەنگاوەدا سەرمایە جیهانیەکان دێن بەشداری دەکەن لە کردەی وەبەرهێنان، چەند مەرجێکی دیاری کراو دادەنێن بۆ بەرژەوەندی خۆیان، لەوانە کەم کردنەوەی باج لەسەریان و ڕێگە پێدانیان بە گواستنەوەی دەست کەوت و قازانجیان بۆ دەرەوە، دانەنانی کۆسپ و تەگەرە لە بەردەمیان دا، وەکو دروست کردنی پاراستنی گومرگی، یاخود هەر جۆرە پاراستنێك بۆ پیشەسازیە خۆماڵیە بچوکەکان، کە سەرمایەی ناوخۆیی و ماندووبونی خۆی بەڕێوەیان دەبات. ئەمەیان -کە بەبێ پاراستنە- شکست دێنێت لە کێ برکێ کردن لە بازاڕەکانی جیهاندا، بەڵکو لە خودی بازارەکانی نێوخۆشدا، لە ئەنجام دا دەگاتە بەشداریکردن لەگەڵ سەرمایەی بیانی، یاخود بۆ لەناوچوون!

کەواتە عەولەمە لە ڕوی ئابوریەوە بە نیسبەت -جیهانی سێهەم- هەر هیچ نەبێ ئەو زاڵبونە ڕامالەو پشت شکێنەرەی سەرمایەی ڕۆژ ئاوایە بەسەر ئابوری جیهانی سێهەمدا، لەگەڵ دانانی ئابوریەکەی لە نێوان هەردوو لای ماشەدا، ئەنجا چ بە دابەزینی نرخی کەرەستە خاوەکان بێت، یان بەرز کردنەوەی نرخی بەرهەم

هێنان، لەگەڵ سڕ کردنی ئەو وڵات و گەلانەی بەوەی، کە ئارەزویان دێنێتە دی لە پەرەسەندنی ئابووری، کەوا لە ئەنجامی هاتنی عەولەمە لە جیهانی سێهەم ڕوودەدا، کە ئەم پەرەسەندنە ئابوریە یارمەتیان دەدات بۆ دانەوەی قەرزەکانیان، لە گەڵ کردنەوەی دەرگا بۆ ئەو کەسانەی بێ ئیش و کار دانیشتینە، کە ئیش و کاریان بۆ دابین دەکات و، لەو سەخڵەتیەی ئەمڕۆ تێی کەوتوونە ڕزگاریان دەکات، بەڵێنیان پێ دەدەن کە ئەمانەیان لە ماوەیەکی زۆر نزیك بۆ دەکەن، بەڵام دەرئەنجام و ئاکامی ئەم کارانە لە کۆتاییدا دەبێتە هۆی ئەوەی، کە ئەو گەلانە دەستبەرداری بنەماکانی بوون و کیانیان بەلاوە بنێن، پاشان ڕۆژ ئاوا زاڵ بێ بە سەریاندا و فەرمان ڕەوایی کردنێکی تەواو بەسەر چارەنوسیاندا.

ئێستا پرسیارێکی زۆر گرنگ بە دێتە بەرچاو.. ئەویش:

کێ خاوەنی سەرمایەی گەورەی بێگانەیە، کە دێت بۆ وەبەرهەم هێنان پاش ئەوەی هەموو دەرگاکانی لەسەر پشت بۆ دەکرێتەوە؟!

بەڕاستی -ئەگەر بمانەوێ و نەمانەوێ- سەرمایەی جولەکەی جیهانە، کە لە وڵاتی خۆیدا زاڵە بەسەریداو، هەوڵ دەدا بۆ زاڵ بوون بەسەر هەموو جیهاندا!

لێرەدا ڕوێکی تری عەولەمە سەر هەڵدەدا، کە شوێنەوارەکەی هیچی کەمتر نی یە لە زاڵ بوونە ئابوریەکەی، بەڵکو لە دیدو بۆچوونی ئێمەدا ترسناك ترو توند ترە!

بەڕاستی پلانی داڕێژراوی جولەکەکان بۆ نەتەوەکان (الامیة) -کە هەموو نەتەوەیەك جگە لە جولەکە دەگرێتەوە- هەر وەکو کە لەپەرتوکی (تلمود) هاتووە، کە نەتەوەکان (الامیین) گوێدرێژن، خودا دروستی کردون بۆ ئەوەی گەلی

هەڵبژێردراوی خوا (شعب الله المختـار) سواری پشتیان بێ، دەڵێن: لە چاکەی خـوا لەسەر گەلی هەڵبژاردراو ئەوەیە، کە ئەو گوێدرێژانەی لەسەر وێنــەی ئـادەمیزاد دروست کردوە بۆ ئەوەی ئەو گەلە هەڵبژێردراوە بتوانێ بەکاریان بێنێ!!

بێگومان لەسەر ئەم روانینە چەند شتێکی زۆر ترسناك دروست دەبێت:

ئەویش کەی مرۆڤ دەبێتە گوێ درێژ.. چۆنیش دەکرێتە گوێ درێژ؟!

خودای باڵا دەســت لــە قورئــانی پـیرۆز دەفـەرموێ: ﴿ وَلَقَـدْ كَرَّمْنَـا بَنِـي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً: ئێمە رێزمان لە نەوەی ئادەم گرت و لە وشـکانی و لــە زەریــادا هــەڵمان گرتن، رۆزی پاکژمان پێداون، لە چاو زۆر لە کـردەی خۆمــان زۆر پـتر قــەدرمان گرتون﴾.اسراء: ٧٠.

کەواتە مرۆڤ لە بنچینەدا رێزدارە.. بەڵام -لە چـەند حـاڵ و بارێکـدا- خـۆی دێنێتە پلەی خوارەوەی خـوارەوە ﴿ ...لَهُـمْ قُلُـوبٌ لاَّ يَفْقَهُـونَ بِهَـا وَلَهُـمْ أَعْـيُنٌ لاَّ يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لاَّ يَسْمَعُونَ بِهَا أُوْلَئِـكَ كَالأَنْعَـامِ بَـلْ هُـمْ أَضَـلُّ أُوْلَئِـكَ هُـمُ الْغَافِلُونَ: دڵیان هەیە و پێی تێ ناگەن، چاویان هەیــە و پێـی نـابینن، گـوێ یـان هەیەو پێی نابیستن، ئەوانە وەکو ئاژەڵن، بگرە لەوان گومڕاترن، ئاگایان لــە هــیچ شت نیە﴾ أعراف: ١٧٩.

﴿ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ، فَرَّتْ مِـن قَـسْوَرَةٍ: دەت وت ئــەوان گـوێرە خەرگــەلی رەقوکن، کە لە ترسی شێر هەڵاتوون﴾ مدثر: ٥٠-٥١.

ئەمەش کاتێك وایان بەسەر دێت، کە روو لە پەرسـتنی خـودا وەردەگێـڕن و، جگە لەو دەپەرستن...

یان مانای ئەمە بە گوزارشێکی تر ئەوەیە، کە ئەو مرۆڤەی خاوەن عەقیدە بێت، خاوەن باوەڕ و ئەخلاقێك بێت، کە لە عەقیدەکە هەڵقولاَ بێت، ناکرێتە گوێ درێژ..

باشە ئەگەر ئامانجمان ئەوە بێت مرۆڤەکان بکەینە گوێ درێژ -کە مەبەستمانە- دەبێ چ بکەین؟

وەلاَمەکە ئاشکرایە: عەقیدە و ئەخلاقیان تێك دەدەین!

ئەمە بێگومان کۆنگرە نێو دەوڵەتیەکان پێی هەڵدەستن، کە کات ناکاتێك دەبەسترێت، بۆ ئەوەی شەرعیەت بدەنە بەد ڕەوشتی و نەوازەیی جنسی(شذوذ الجنسي) و سەربەستی لە بارچون (الاجهاض) و، پێك هێنانی خێزانێك بەبێ ژن و مێرد و، نەهێشتنی دەسەلاَتی باوك لەسەر هەڵس و کەوتی منداڵەکانی و ئازادی بیروڕا، کە مەبەستیان ئازادی بێبڕوایی(الحاد) بونە!

ئەم کۆنگرانە وە نەبێ بە شێوەیەکی سادە ببەسترێن! بەڵکو -لەگەڵ ئەوەی کە زۆر دزێوو قێزەونە- بەشێکە بەوردی لەلایەن پلانگێڕی گەورەو خراپەکار بەوردی دیراسە کراوە، ئەوانەی بەم کارە دزێوە هەڵدەستن تێك دەری زەوین: ﴿... وَيَسْعَوْنَ فِي الأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لاَ يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ: هەر بەدفەری پیشەیانە و دەیانەوێ خراپە بەرێوەبەرن و خودا لە خراپە کاران خۆشی نایەت﴾ مائدة: ٦٤.

ئەم کۆنگرانە وەنەبێ تەنها شتێك بن بۆخۆیان ببەسترێن، با ناونیشانی تایبەتی بۆ دابنێن، وەکو کۆنگرەی دانیشتوان (السکان) یان کۆنگرەی ژنان (المرأة) کە لە ساڵی (٢٠٠٠) بەسترا، یان جگە لەمانە، بەڵکو بەستنی ئەم کۆنگرانە بەشێکی پێکەوە بەستراون -با ئاراستەشیان جیاواز بێت-

بەسەرپەرشتی و بەڕێوەبردنێکی یەکگرتو کار دەکەن، هەروەکو پێیەکانی هەشتپێ(الاخطبوط) هەریەکە بە ئاراستەیەکدا پەلی هاویشتوە، لێرە گازێك دەگرێت لەوێ گازێك، بەڵام بە بەڕێوەبردنێکی یەکگرتو، کەوا جێگیرە لەنێو سەری هەشتپێ(اخطبوط)دا!

کاتێك ئەم کارە بە شێوەی کۆنگرەی نێودەوڵەتی دەبەستن و هەوڵ دەدەن لەرێگای دەزگای نەتەوەکان و (هیئة الامم) بەسەر خەڵکی بسەپێنن و، هەڕەشە لەوانە دەکەن کە پێی رازی نین -بە تایبەتی موسوڵمانەکان- بە دانانی سزا لەسەریان، ئەگەر بێت و بڕیارەکانی جێبەجێ نەکەن.

ئەمانە هەمووی چەند بەڵگەو نیشانەیەکی هەیە..

بەڵگەو نیشانەی یەکەم ئەوەیە، کە بەڕاستی توانرا چەند کەسانێك بکرێنە کەر، کە زۆر بە بوێری و بێ شەرمیەوە بە ئارەزو و هەستی شەیتان قسە بکەن، داوا دەکەن بە ئاشکرا سەرپێچی خواو فەرمانەکانی بکرێ، حەرام حەلال بکرێ و حەڵاڵ حەرام بکرێ و یاسا دابنرێ بەبێ ئەوەی خوا ناردبێتی، لەبەر خاتری ئەمە چەند کۆنگرەیەك گرێ دەدەن، کە تیایدا ئاشکرای هەموو شتێکی عەیب و قێزەون دەکەن، کە هەرگیز ئەم کارە بەتاوان نازانن و شەرم نایان گرێ. بە ڕاستی ئەم ڕەوشتەیان جۆرێکە لەو نزمیەو دابەزینەی، کە مرۆڤایەتی تاکو ئێستا لە مێژووی خۆی نەگەیشتۆتە ئەم ئاستە. بەڵێ ئەوەی ئەوانە بانگەشەی بۆ دەکەن لەم ڕەوشتە خراپانە، ئەوا لە مێژووی نەتەوەکان، رووی داوەو نمونەی هەبوە، بەڵام بە هیچ جۆرێك شەرعیەتی نەدرایتێ، بەڵکو بە پەنهانی، یان نیمچە پەنهانی ئەنجام دەدرا، پاشان ئەوەندەش بەربڵاو نەبوو، چونکە دەروونی مرۆڤەکان -کە

خوا ڕێزی گرتوە- بە ئەستەمی ئـەزانێ ئەگەرچـی سـەرلێ شـێواویش بـوو، کـە بەناوی ئاشکراو ڕووت، خۆی بێنێتە نزمی گیانلەبەرو خەریکی ئیـشی ئـەو بـێ. بەڵێ حاڵەتی ناواز(شاذ) هەبووە وەکو گەلی پێغەمبەر (لـوط) سـەلامی خـوای لەسەر بێ، بەڵام شێوەی گەلی (لوط) بە نیسبەت هەموو مرۆڤایەتی شێوەیەکی تاك ڕەوە، بە نەفرەت بووە لە زەمین و ئاسمان، بەڵام ئەمڕۆ دەیانەوێ بە ئاشـکرا، شەرعیەت بدەنە ئەو نزمی و دابەزینە، بۆ ئەوەی هەر ئـەوە ببێتـە بنـچینەیەکی بڵاو لە ناو خەڵکیدا!

بەڵگەو نیشانەی دووەم ئەوەیە، کە بەدڕەوشتەکان، تەنها بـە بەدڕەوشـتی واز ناهێنن و بەو ژمارە کەمە لەو گوێدرێژانەی، کـە لـەژێر دەسـتیانیان قەناعـەت ناکەن، بەڵکو زیاتر داوا دەکەن! دەیانەوێ هـەموو مرۆڤایـەتی بکەنـە کـەر، بـە کەرکردنیش(الاسـتحمار) ئەنجام دەدەن بەو ئامرازە (نێو دەوڵەتیانەی!) کە لەژێر دەستیان دایە، بۆ بڵاوبونەوەی بەکەرکردن لەنێو مرۆڤایەتیدا.

بەڵگەو نیشانەی تایبەتی، کە نابێ ئێمەی موسوڵمانان لـە دەسـتمان دەرچـێ ئەوەیە، کە ئەوان مەبەستی سـەرەکی و ئامـانجی سـەرەکیان ئیـسلامە، ئەوانـە ناسرەون، هەتا موسوڵمانان لە دینەکەیان هەڵ نەگەڕێننەوە.. ئەگەر بۆیان بکـرێ: ﴿...وَلاَ يَزَالُـونَ يُقَـاتِلُونَكُمْ حَتَّـىَ يَـرُدُّوكُمْ عَـن دِيـنِكُمْ إِنِ اسْـتَطَاعُواْ...: ئـەوان بەردەوام دەگەڵ ئێوە بەشەڕ دێن هەتا _ ئەگەر بۆیان بلوێ _ ئێوە لـە دینەکـەی خۆتان وەر بگێڕن﴾ بقرە: ٢١٧.

* * *

کەواتە عەولەمە هەروەکو لەسەرەتاوە دەردەکەوێ، تەنها یەك ڕوو و لایەنێکی نییە، بەڵکو -هەروەکو بینیمان- شێوەیەکی هەشت پێی هەیە، کە هەریەکە لە ئابوری و ڕامیاری و فیکری و ئەخلاقی و ڕۆشنبیری و نەریت و عادەت دەگرێتە خۆی.

هەتا گریمان -ئەگەرچی ڕاستیش نییە- ئامانجی سەرەکی مەسەلەی ئابوریە، ئەم کارە بەبێ هاوکاری لایەنەکانی تر بۆیان سەر ناگرێ! چونکە ئەو گەلەی کە خاوەن دینێکن شانازی پێوە دەکەن، خاوەن ئەخلاقێکن شانازی پێوە دەکەن، ڕۆشەنبیریەکی جیاکار و، چەند بنەمایەکی سەرەکیان هەیە، داکۆکی لەسەر دەکەن و موکڕن لەسەری، ئەوە ئەوها بە ئاسانی سەر دانانەوێنن بۆ زاڵ بوونی ئابوری. ئەگەر چی با لە هەموو لایەك گەمارۆیان بدات، بەڵکو شانازیان بە دین و ئەخلاق و بنەمایان، وایان لێ دەکات بۆ ماوەیەکی زۆر بەرگری بکەن. بۆ ئەوەی ڕزگاریان بێ لەو بەندایەتیەو پەرستنەی، کە بەزۆر بەسەریاندا سەپاندویانە، بەڵام لەو کاتەدا هەشتپێ هەوڵ دانەکەی بە فیڕۆ دەچێت و بودەل دەبێتەوە! کەواتە دەبێت لەبەر خاتری زاڵ بوونە ئابوریەکەی خۆی، کەسایەتی نەتەوەکان بسڕێتەوە، بنەما دەروونی و فیکری و بیرو ڕایان بتوێنرێتەوە، بۆ ئەوەی سەرکردە کردنی لە لایەن شەیتان ئاسان بێت!

بەرپرسیاریەتی ئوممەتی ئیسلامی

خودای گەورە ئەم ئوممەتەی هێنا کایەوە -کە ئومەتی یەکخواپەرستیە- بۆ ئەوەی چەند ئامانجێکی دیاریکراو بێنێتە دی:

بۆ ئەوەی ببێتە باشترین ئوممەت، کە بۆ مرۆڤایەتی هاتبێت، کە فەرمان بە چاکە بکات و، رێی خراپە بگرێ و برواشی بەخوا هەبێ: ﴿ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّهِ...: ئێوە چاکترین کۆمەڵن لەناو مەردومی دونیادا سەرو هەڵدا؛ فەرمان بەچاکە دەدەن و رێ لە نارەوا دەبەستن. باوەڕیشتان بە خوا هەیە﴾ ال عمران:١١٠.

بۆ ئەوەی ببێتە رابەرو پێشەواو شاهێد لەسەر هەموو مرۆڤایەتی: ﴿...وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِّتَكُونُواْ شُهَدَاء عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا: بەم شێوەیە ئێمە ئێوەمان کردۆتە ئوممەتێکی هەڵبژاردە؛ تا ئاگاو لە مەردوم هەبێ و پێغەمبەریش چاودێریتان لێ بکا﴾ بقرة:١٤٣.

بۆ ئەوەی پەیامی ئەو پێغەمبەرە دواییە -سەلات و سەلامی خوای لەسەر بێ- بۆ هەموو مرۆڤایەتی هەڵبگرێ، لەو کاتەی کە هاتوە، هەتا ئەو کاتەی، کە خوای گەورە زەوی و ئەوەی کە لەسەریەتی دەگرێتەوە خۆی، بۆ ئەوە خەڵکی لە تاریکیەکان رزگار بکات بۆ رووناکی، لەسەر رۆشنایی و رێنمایی قورئانی پیرۆز، کە لەلایەن خودای بالادەستەوە دابەزیوە: ﴿ الَر، كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ، اللّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ...: ئەلیف، لام، را، کتێبێکە بۆ تۆمان ناردە خوارەوە، هەتا خەڵکی -بەئیزنی پەروەردگاریان- لە تاریکی بەرەو رووناکی وەگوێزێ؛

ڕێگەی خاوەن دەسەڵاتی شایانی هەمو ستایشێکە، ئەو خودایـەی هەرچـی لـەناو ئاسمانەکان و زەمیندان، گشت هی ئەون﴾ ابراهیم: ١،٢.

خوای گەورە گرەنتی داوە بەم ئومەتە -کاتێك بەتەواوی بە داخوازیەکانی ئـەم دینە هەڵدەستیَ- ئەوە جێگیرو جێنشین و دەسـەڵات و دڵنیایـان بکـات: ﴿ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا...: خوا بەوانـەی لـە ئێـوە بڕوایـان هەیـە و ئاکار چاکن، بەڵێنی دا: لـەم زەمینـە دەیانکاتـە جێگـە نـشین؛ هـەروەکو چـۆن ئەوانەی بەر لەوانی کردە جێ نشین. دینەکەشیان -کـە خـۆی پەسـەندی کـردوە- هەر بۆیان دادەمەزرێنێ و ترسەکەشیان بـۆ دەکاتـە دڵنیـایی }تـا{ تـەنیا مـن بپەرستن؛ هیچ شتێکیش بەشەریکی من نەزانن﴾ نور: ٥٥.

ئەم جێنشینی و دەسەلاتداریە ماوەی چەند سەدەیەك بـۆ ئـەم ئومەتـە هاتـە دی، کە تیایدا ئومەتی ئیسلام، لە هەموو لایەنەکان باشترین ئومەت بـوو لەسـەر ڕووی زەوی، لە لایەنی بیروباوەر(العقیدة) لە لایەنی ئەخلاق و فکر و سیاسەت و جەنگ و ئابوری و شارستانیەت.. لە هەموو بوارێکی ژیاندا توانی ببێتە باشترین ئومەت، لەو کاتەی ئەوروپا لە تاریکیەکان نقوم ببوو، کە خۆیان ناوی: سەدەکانی ناوەندی (القرون الوسطی)ی بە سەردا دەدەن.

بۆ ئەو ئومەتە سەروەری و هێز و بەرگری هاتەدی. بۆ یەکەم جار لـە مێـژوودا مانا و چەمکی نەتەوە(امـة) هاتەدی، کە توانی چەند گەلێکی جیاواز لە ڕەگەز و زمان بگرێتە باوەش، کە ئەوانـە هـەموویان پێکـەوە یەکبەسـت بـوون بـە تاکـە

پەتێك، کە ئەویش ئیسلامە. ئەگەر چی با نێوانی شوێنیان لێك دوور بێ، با پەیوەندی نێوان کار بەدەستەکانیان جیاوازی هەبێ، بەڵام پەتی ئیسلام، کە دڵەکان و هەستەکان یەك دەخات، لە دەروونیان زۆر بەهێزترە لە هەر شتێك، کە ببێتە مایەی پەرتەوازەیی و جیاڕایی. ئەوانە هەر لە ئیسلام عەقیدەکەیان وەردەگرن، هەر لەو شێوازی گوزەرانی ژیانیان وەردەگرن، هەر لەو ئەخلاق و هەڵس و کەوت وئاراستە گشتیەکان وەردەگرن، لە گەڵ ئەوەی، کە هەموو گەلێك تایبەتمەندی خۆی هەیە، هەموو تاکێکیش تایبەتمەندی خۆی هەیە.

لە ماوەی ئەم چەند سەدەیەدا، لەلایەنی ئابوورییەوە خۆشگوزەرانیەکی فراوان بۆ ئەم ئوممەتە هاتنە دی، کە سەرچاوەکەی هەوڵ دانی موسوڵمانان بوو لە هەموو کون و کەلەبەرەکانی زەوی، کە ڕوناکیان تێدا بڵاو دەکردەوە، شتە نادیارەکانیان ئاشکرا دەکرد و، ئاوەدانیان دەکردەوە، بۆ ئەوەی ئەو ئاراستە خواییە جێبەجێ بکەن.

﴿ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ: ئەو کە، ئەو زەمینەی بۆ کەوی کردون؛ شانەو شان تێیدا بگەڕێن و لە بژێوەکەی بخۆن. هەستانەوەش بۆ لای ئەوە﴾ ملك: ١٥.

﴿...هُوَ أَنشَأَكُم مِنَ الأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ...: ئەو لەو خاکەی وەدی هێناون و ویستی ئاوەدانی بکەن﴾ هود: ٦١.

هەروەها چالاکیەکی زۆر لە لایەنی فیکری و عەقڵی و زانستی بۆ هاتەدی، کە لەوەو پێش بە خۆیەوە نەبینیوە، کە بەرهەمی ئەم سەدانە -سەددی دەسەڵاتداری- پێ‌هەڵدەستێنێ، لە زۆر ئاراستەی لێك جیاوازدا: چ لە فیقهـ و

ئوسولّدا، له میژوودا، له پزیشكی و گەردونناسی و بیركاری، لە گەشتیاری و دۆزینەوەی جوگرافیدا، بەڵكو له هەموو لایەك له لایەنەكانی ژیانی هەڵقولاّو پڕ خێردا، زۆر شەیدای زانین زۆر شەیدای دامەزراندنی خیلافەتێكی راشید بوون لەسەر ئەم زەمینەدا: ﴿ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً...: ئەو كاتەی پەروەردگاری تۆ بە فریشتانی ڕاگەیاند: من دەمەوێ بریكارێك لەسەر زەمین دیاری بكەم﴾ بقرة:٣٠.

هەروەها بوونی شارستانیەتەكی بەر فراوانی بۆ هاتە دی، كە تەنها كورت هەڵنەهێنرا بوو لە وەبەرهێنانی ماددی و شارستانیەتی ماددی، لە دروست كردنی شار و باڵەخانە و ڕێگاوبان، هەروەها هونەری بەڕێوەبردن.. بەڵكو توانی مانای گەوهەری شارستانیەت بێنێتە دی، یانی بڵند كردن و بەرزكردنی مرۆڤ بۆ ئەوەی شایەنی ڕێزلێنانی خوا بێت: بەرز بوونەوەی بە عەقیدە، بەرز بوونەوەی بە ئەخلاق و هەڵس و كەوت و فیكر و زانین، كە چالاكی ماددی لە هەموو ئەمانە سەرچاوە دەگرێ و لێ ی كورت هەڵنانرێ.

هەروەها یەكەم ئوممەت بوو كە خوێندن و چارەسەركردنی بە خۆڕایی بێنێتە كایەوە، كە لەسەر ئەم دوو خزمەت گوزاریە چەند پارە و پولێكی زۆری تەرخان كرد، لەسەر بودجەی دەوڵەت نەدەوەستا، كە هەیەتی یان نیەتی، گرنگی پێدەدات یان گرنگی پێنادات، ئەوەندەی بەلاوە گرنگ بوو پاڵنەری خێر بێ لە دەروونەكان و پاڵنەری بەخشینی بێ سنوریان بێ.

هەروەها یەكەم ئوممەت بوو-یان تاكە ئوممەت بوو- چەند خانویەك بۆ پەككەوتوەكان (العجزة) دروست بكات بۆ سەرپەرشتی كردنیان، هەروەها چەند

تەوێلەیەك دروست بكات بۆ حەوانەوەی ئەو گیانلەبەرانەی، كـە بـزر بووینـە بـۆ ئەوەی سەرپەرشتی بكرێن و ئالیك بدرێن!

هەروەها یەكەمین ئوممەت بوو -یان تاكە ئوممـەت بـوو- كـە وەفـاو ئەمـەكی دەنواند بەرامبەر بەو بەڵێن و پەیمانانەی كە لەگەڵ خەڵكانی تر گرێـی دەدا، پێـی پەیوەست دەبوو، نەك لەكاتی تەنگانە و پێویستی جێبەجێی بكات، بەڵام ئەگەر هەلێكی بۆ ڕەخسا هەڵی بوەشێنێتەوە!

هەروا ئوممەتە یەكەم ئوممەت بوو -یان تاكە ئوممەت بوو- كە خەڵكانی جیـاواز لە عەقیدە و بیرو بۆچونی نەدەچەوساندەوە، بەڵكو ئاگای لێ دەبـوون و بـوارێكی پـڕ ئـەمن و ئاسایـشی بـۆ سـاز دەكـردن بـۆ ئـەوەی بـە ئازادیـەوە، بـیروڕا و پەرستنەكانیان ئەنجام بدەن، لە گەڵ چالاكیە ئابوری یەكانی ژیانیان، بە مـەرجێك ئەگەر شەڕانگێز نەبن و ئاشكرای شەڕانگێزیەكان نەكەن!

بە كورتی.. تاكە ئوممەتی شارستانی بوو..

* * *

بەڵام وەرچەرخانێكی زۆر گەورە لە مێژوو روویدا!

دیارە ئەمەش لە نێوان شەو و ڕۆژێكدا ڕووی نەدا.. چـونكە هـیچ شـتێك لـە نێوان شەو و ڕۆژێكدا ڕوونادات، مەگەر قەزا و قـەدەری لـە ئاسـا بـەدەری خـوا نەبێت! بەڵكو هەتا كودەتای سەربازیش لە نێـوان شـەو و ڕۆژێكـدا لـە چـەرخی ((ڕووناكیدەر!!)) كە ئەمڕۆ تیایدا دەژین، ڕونادات، بـەڵكو كـاتێكی دەوێـت بـۆ بیركردنەوەو خۆ ئامادەباشی، پێش ئەوەی لە گۆڕەپانی واقیعدا بۆ خەڵكی ببێتـە

شتێکی ناکاو..

وەرچەرخانەکە لە میانەی چەند سەدەیەك ڕویدا.

وردە وردە.. ڕووبەری ((دین)) لە دەروونەکان بەرەو داکشان چوو.

ئەم دینە بۆ ئەوە هاتە خوار، تا هەموو لایەنەکی ژیان بگرێتەوە، نەك بە تەنها لایەنێك بگرێت و بەس، با ئەو لایەنە هەرچەندە گەورە و گرنگ بێت: ﴿ قُلْ إِنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لاَ شَرِيكَ لَهُ...: بڵێ: من نوێژ کردنم و پێك هێنانی ڕێو شوێنی حەج کردنم و ژین و مەرگم، بۆ خودایە، کە ڕاهێنەری دنیایە هەر خۆیەتی. کە هیچ هاوتای نیە﴾ أنعام: ١٦٢،١٦٣.

بڕوا بە خوای تاك و بێ هاوتا، گرنگ ترین شتە لە ژیانی مرۆڤدا. گرنگ ترین و بەنرخترین شتە لەوەی لە ژیان دا هەیە، بەڵام کاتێك ئەو بڕوایە هەر لەناخی ویژدان بێت و تریسکاییەکەی نەگاتە سەر ڕووبەری لایەنەکانی ژیانی جۆراو جۆر، نابێتە ئەو ئایینەی کە خوای گەورە ڕەوانەی کردوە، کە فەرمانی کردوە شوێنی بکەوین و سزای داناوە، کە وازی لێ بهێنین، پاداشتیشی داناوە بۆمان کە جێ بە جێی بکەین!

دینی خوا ئەوەیە، ((لە دڵ جێگیر ببێ و بە کردەوەش پشت ڕاستی بکات)) خوای گەورە تەنها داوای لە خەڵك نەکردوە لە ناخی ویژدانیاندا بڕوای پێ بهێنن، کە یەکە و لە کەس پەیدانەبوە و، کەسیشی لێ پەیدا نابێ و کەسیش وەکو ئەو نابێ... ئەگەر چی ئەمە بنچینەیە، کە دەبێ هەموو شتێکی لەسەر بنیات بنرێ... بەڵکو خوای باڵا دەست داوای لە خەڵکی کردوە، کە یەکخواپەرستی بچێتە هەموو کون و کەلەبەرەکانی ژیانیان، بەوەی، کە فەرمانەکانی جێ بە جێ

بکەن و واز لە قەدەغەکراوەکانی بهێنن و، پابەند بن بەو شەریعەتەی، کە ناردویتە خوارەوە.. چونکە هەر لادانێك لەو ڕێگایە، یان پێچەوانە کردنی دەبێتە کەم بوونەوەی بڕوا، کە هەم کار لە تەرازوو(میزان) و لە ئەنجام دەکات. بڕوایش -هەروەکو زانایانمان دەفەرمون- زیاد دەکاو کەم دەکا. زیاد دەکات بە گوێڕایەڵی بۆ فەرمانی خوا و، بە سەرپێچی کردنی کەم دەکات.

بێگومان پلەکانی کەمی بڕوا بە گۆرینی جۆری لادانەکەو بارستایی سەرپێچیەکە دەگۆڕێت، ئەگەر چی بنچینەی بڕوا هەڵناوەشێتەوە، مەگەر کردەوەیەك لە مرۆڤ ڕووبدات، کە بڕوای پێ هەڵدەوەشاوە. ئەو کردەوانەی، کە دەقی قورئان و سوننەتی پێغەمبەر و کۆ ڕای زانایانی لەسەر بوو، وەك جنێودان بە خواو پێغەمبەرەکەی، یان کڕنوش بردن بۆ بت، یان سوك کردنی قورئانی پیرۆز، یان حوکم کردن جگە لە شەریعەتی خوا.. ئەوە ئەگەر لەو کردەوانە بوو ئەوە باوەڕەکە هەموو هەڵدەوە شێتەوە.

ئەم دینە لە واقعی ئەم زەمینەدا کاری پێ دەکرێ و بەروبومەکەی دەدا، بە ئەندزەی ئەوەی خەڵکی پێوە پابەند دەبن و دەقەکانی جێبەجێ دەکەن، بەلاَم ئەگەر پابەند نەبوون و دەقەکانیان ئەنجام نەداو پەیڕەوی نەبون، ئەوا ئەو دینە لە دەروونی خەڵکیدا گۆشەگیر دەبێت، هەروەها بەروبومەکەشی بە ئەندازەی ئەوەی کە لادان و سەرپێچی ڕوو دەدات تەسك دەبێتەوە.

لەم بارەیەوە ئایەتی زۆر هەن کە زۆر ڕون و ئاشکرانە -هەروەکو لە هەمو شتێك دا ڕون و ئاشکرانە: ﴿ ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ

الْكَبِيرُ: جا ئەوسا ئەو کتێبەمان کردە میرات بۆ ئەو عەبدانەمان کە هەڵمان بژاردن. لە ناو ئەوانیشدا کەسانێك هەن غەدریَ لە خۆ دەکەن؛ برێکیشیان مام ناوەنجین. هەر لەوانیش کەسانێك هەن _ بە ئیزنی خوا _ سەبارەت بەکاری چاکە پێشە بڕی لە هەوالاَن دەبڕنەوە؛ کە ئەمە زێدە بەشێکی زۆر هێژایە﴾ فاطر:٣٢.

هەموو ئەمانە بڕوادارن، هەریەکە بە ئەندازەی باوەڕی چاکە و گەورەیی و بەزەیی و ڕەزامەندی خوای بەرکەوتوە، بێئەوەی بنچینەی بڕوایەکەیان هەڵبوەشێتەوە.. بەلاَم ئەمانە نەخێر: ﴿ وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّن بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُوْلَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ، وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ: ئەشلێن ئێمە باوەڕمان هێناوە بەخواو پێغەمبەر هێناوە و بەرفەرمانین لە دوای ئەوەش برێکیان ڕوو وەردەگێڕن، ئەوانە هەر بڕوادار نین. هەر هەنگاوێکیش بەرەو خودا و ڕاسپاردەی بانگیان دەکەن، کە خۆی بەکاریان ڕابگا، کەچی دەستەیەکیان هەر خۆی لیَ دەبوێرن﴾ نور: ٤٧،٤٨.

﴿ فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا: بەلاَم نەخێر سوێندەکە بە پەروەرندەی تۆ، ئەوانە نابنە خاوەنی بڕوا، مەگەر وەختیَ لە کێشەو هەرای نێوان خۆیانا بتکەنە قازی و لە دڵەوە بەهەر فرمانیَ تۆ بیدەی ڕەوایان بیَ و بەتەواوی مل کەچی بن﴾ نساء: ٦٥.

* * *

ئەمە ڕاستی و دروستی ئەو دینەیە، کە خوای گەورە ناردویتە خوارەوە و، پێغەمبەرﷺ فێری هاوەڵەکانی کردوە، هەروەها وەکو کە نەوەکانی یەکەم لە

موسولْمانان تێی گەیشتون.

هەر بۆیە کە سەیری فیکری (ئیرجاء) دەکەی، کە تێکەڵ بە ژیانی موسولْمانان بوو، فکرەیەکی زۆر غەریب و نامۆ بوو لەو ئیسلامەی کە خوای پەروەردگار رەوانەی کردووە، ئەو فکرەی کە کردەوەی لەئیمان دەهێنێتە دەرێ ، بەڵکو لە پێویستیەکانی باوەڕیشی نە ئەژمارد، ئەم فکرەیە دەڵێ: ئەو کەسەی بلێ (لا اله الا الله) ئەوە بڕوادارە، ئەگەرچی هیچ کردەوەیەکیش لە کردەوەکانی ئیسلام ئەنجام نەدا، هەروا دەڵێ: ((ئیمان بریتیە بەڕاست زانین و دان پێداهێنان، کردەوەش ناچێتە ناو (مسمی) ی ئیمان))، ((مسمی) ناو نیە هەروەکو هەندێك خەڵك وای بۆ دەچن، بەڵکو دەرکەوتنی ڕاستی ئەو شتەیە، کە ناوەکەی بەسەردا دراوە، هەر لەو بارەیەش وتراوە: (اسم علی مسمی، ناوێك دراوەتە سەر (مسمی)کەی. واتە ناوێکە وەسفەکەی راستە بۆ وەسف کراو).

بەڵێ! ئەم فکرە زۆر نامۆیە بەم ئیسلامە، کیتابی خوا کە ناردویتە خوارەوە، سەدەها جار نمونەی ئەو ئایەتانەی دابەزاندوە، کە دەفەرموێ: ﴿ الذین آمنوا وعملو الصالحات: ئەوانەی بڕوا دێنن و کردەوەی چاکەش دەکەن﴾ نمونەی تری وەکو ئەم ئایەتانەش زۆری دابەزاندوە: ﴿...وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا، مَاكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا: مژدە بدا بە خاوەن ئەو بڕوادارانەی ئاکار چاکن، یا پاداشتی باشیان دەبێ هەتا هەتایی لەوێ دەمێننەوە﴾ کهف: ٢،٣.

﴿ إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يِهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا: بێگومان ئەم قورئانە رێگایەکی پیشان دەدا لە

گشت ڕێیان سەر ڕاسترە. بەو بڕوادارانەش ئاکار چاکن، موژدە دەدا: پاداشتێکی گەورەیان هەیە﴾ اسراء: ٩.

﴿...فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاء رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا: هەریەکێ لەنگۆ بۆ دیداری پەروەرندەی بە ئاواتە، با کاری چاک ڕەچاو بکاو لە جگە پەروەرندەی خۆی هیچ کەسێکی نەپەرستێ﴾ کهف: ١١٠.

﴿وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُم بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَى إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُوْلَئِكَ لَهُمْ جَزَاء الضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ: ماڵ و منداڵتان لەوانە نین لە ئێمەو نزیك کاتەوە، مەگین کەسێ بڕوای بە ئێمە هێنابێ و ئاکاری چاك ڕەچاو بکا، کە لەبەرامبەر کردەیان دوو سەرە پاداشت وەردەگرن و بێ دەغدەغە لە غورفەکانی بەهەشتا دەسێنەوە﴾ سبأ: ٣٧.

هەروەها فیکری (صۆفی)ش زۆر نامۆیە بەو ئیسلامەی، کە خوای گەورە ناردویەتە خوارەوە، ئەو فکرەی پەرستنی خوا گۆشەگیر دەکات لە شادی ڕۆح و زیکرکردن، شێخیش لە هۆش و بیری موریدان زۆر گەورە دەکات، هەتا وای لێدێت دەبێتە ناوەند(وسیط)ێك لە نێوان بەندە و خوا، بەڵام ئیسلام هەموو هۆ و ناوەندێك لە نێوان خودا و بەندە لا دەبات، پەرستنیش لە هەموو ژیانی مرۆڤ گشتگیر دەکات، جیهادیش دەکاتە لوتکەی هەرە بەرزی ئیسلام: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُواْ لِي وَلْيُؤْمِنُواْ بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ: ئەگەر عەبدەکانم لەمەڕ من لەتۆ دەپرسن، من نزیکم؛ هەرکەس هانام وەبەر بێنێ، بێ وەرامی ناهێڵمەوە، بەڵکو ڕێی ڕاست بەدی بکەن﴾ بقرة: ١٨٦.

﴿ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ...: پەروەرندەتان گوتویە: لەبەرم بپارێنەوە، ئەوسا بەدەنگتانەوە دێم ﴾ غافر: ٦٠.

﴿ قُلْ إِنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لاَ شَرِيكَ لَهُ...: بڵێ من نوێژکردنم و پێك هێنانی رێوشوێنی حەج کردنم و ژین و مەرگم بۆ خودایە، کە ڕاهێنەری دونیا هەر خۆیەتی، کە هیچ هاوتای نیە ﴾ أنعام: ١٦٢،١٦٣

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ، تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ، يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ: ئەی گەلی خاوەن باوەڕان! دەتانەوێ مامەڵەیەکتان پێ بێژم، کە لە ئازارێکی بەژان رزگاروکا. بڕوا و بە خوا و بە پێغەمبەری ئەو بێنن و دارایی و گیانی خۆتان لە ڕای خودا تێ بکۆشن؛ ئەمە بۆ ئێوە باشترە گەر بیزانن لە گوناهانو دەبورێ و دەتان باتە ناو باغاتێك جۆ باریان بە بەردا دەڕواو خانوی زۆر خۆش و خاوێنتان لە بەهەشتی هەمیشەییدا دەداتێ؛ ئەمە دەسکەوتی گەورەیە ﴾ صف: ١٢،١١،١٠

پێغەمبەرﷺ فەرمویەتی : ﴿ ألا أخبركم برأس الامر، و عموده، وذروة سنامه؟ ئایا پێت ڕانەگەیەنم، کە سەری ئەم کارە و کۆڵەکەکەی و لوتکەکەی چیە؟))، -مەعازی کوڕی جەبەل دەڵێ- وتم: بەڵێ ئەی نێرراوی خوا، فەرمووی: ((رأس الامر الاسلام، و عموده الصلاة، وذروة سنامه الجهاد: سەری کارەکە

ئیسلامە، کۆڵەکەکەی نوێژە، لوتکەکەی جیهادە﴾[1]

هەروەها تەسك کردنی ئیسلام لە چوارچێوەی تاك و لەکارخستنی ئەرکبار(تکالیف)ەکانی بە کۆمەڵ و کۆمەڵایەتی و سیاسی و فەرمان بە چاکە کردن و قەدەغە کردن لە خراپە کردن، ئەمەش بیرۆکەیەکە نامۆ بەو ئیسلامەی خودا ناردیەتیە خوارەوە، چونکە خودا ئەو ئەرکانەی هەموو فەرز کردوە هەروەکو، کە ئەرکەکانی تاکیشی فەرز کردوە، ئەگەر چی هەندێکی لەو ئەرکانە کردۆتە فەرزی کیفایە، نەك فەرزی عەین، بەڵام ئەگەر کەسێك نەبوو ئەو ئەرکانە جێ بەجێ بکات، ئوممەت هەموو گوناهبار دەبێت.

هەروەها پشت لێکردنەوە و گرنگی نەدان بە گرتنی هۆیەکان (الاخذ بالاسباب) بە هەنجەتی پشت بەستن بە خودا، ئەمەش نامۆیە بەو ئیسلامەی کە خوا ناردویەتیە خوار، کە فەرمان دەکات بە پشت بەستن بە خودا و لەگەڵیشیدا فەرمان دەکات بەگرتنی هۆیەکان (الاخذ بالاسباب): ﴿ ...فَإِذَا عَزَمْتَ[2] فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّهِ...: وەختێ لێ بڕای کارێ بکەی، هەر بەتەمای خوا تێکەوە﴾ ال عمران: ١٥٩.

﴿ وَلاَ يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ سَبَقُواْ إِنَّهُمْ لاَ يُعْجِزُونَ، وَأَعِدُّواْ لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدْوَّ اللّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِن دُونِهِمْ لاَ تَعْلَمُونَهُمُ اللّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنفِقُواْ مِن شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لاَ تُظْلَمُونَ: خوا نەناسان وابیر نەبەن، کە پێش کەوتون، ئەوان ئێمە نابەزێنن. تا

---

[1] / اخرجه الترمزی.

[2] / عەزیمە بە تەنها نیەت نیە، بەڵکو خۆ ئامادە کردن بۆ بەجێهێنانی نیەتەکە دەگرێتەوە.

بۆت دەکرێ چەك و جبە خانەی شەڕ و ئەسپی سواری پەیدا بکەن؛ دوژمنی پێ بترسێنن؛ کە دوژمنانی خوداشن. غەیری وانیش دوژمنو هەن نایان ناسن، بەلاّم خودا دەیانناسێ. هەر ماڵێکی لە ڕاهی خودای بەخت کەن خودا دەیبژێرێتەوە و هیچ ناهەقیو لێ ناکرێ﴾ أنفال: ٦٠،٥٩.

﴿ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ: ئەو، کە ئەو زەمینەی بۆ کەوی کردون، شانەو شان تێیدا بگەڕێن و لە بژێوەکەی بخۆن، هەستانەوەش بۆ لای ئەوە﴾ التبارك: ١٥.

هەروەها لێك دابڕان لە نێوان کردەوە بۆ دونیاو، کردەوە بۆ ڕۆژی دوایی نامۆیە بەو ئیسلامەی خوا ناردویەتیە خوار، خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿ وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا...: بەوەی خودا بە تۆی داوە، بە شوێن ماڵی سەلاّوەبە! بەشی خۆشت لەم دونیایە لەبیر مەکە...﴾ قصص: ٧٧.

بەلاّم ئەم دەردو نەخۆشیانە، وردەوردە لەناو ئەو ئومەتە پەیدا بوو، پاشان هەموو ڕۆژ قەبارەکە و کارتێکردنەکەی زیادی دەکرد، بەبێ ئەوەی چارەسەری بکرێ.

ناڵێین چارەسەر هەر نەبوو، چونکە ئەمە ستەمە لە مێژوو، چونکە هیچ سەدەیەك و چەرخێك تێنەپەریوە بەسەر موسوڵمانان، کە هیچ چاکساز و پیاو باشی لە ناو نەبێت. بەڵکو دەڵێین: بزووتنەوەی چاکسازی وەك پێویست نەبووە، لە کاتێکدا نەخۆشیەکان بەردەوام هەموو ڕۆژ زیادی دەکرد.

* * *

بەڵام کاتێك ئیسلام لە دڵی خەڵك کزبوو -مەگەر ئەوەی خوا بەزەیی پێداهاتبێتەوە- تیشکدانەوەشی لە جیهانی واقیعدا کزبوو.. ئەو تیشکدانەوەیەی بە سەر جیهانی واقیعدا ڕەنگ دەداتەوە، سەرچاوەکەی ئەو ڕوناکیەیە، کە لە دڵەکان هەڵدەقوڵێ، جا بە ئەندازەی هێزی ئەم ڕوناکیە، یان کزیەکەی ڕوناکی یان تاریکایی دێتە کایەوە، ئەمەش بە گوێرەی سوننەتی خوا، کە هەرگیز دواناکەوێ و لاگیری کەس ناکات و موجامەلەی هیچ کەسێك ناکات، کە بە قسە بیڵێ، بەڵام لە جیهانی واقعیدا کاری پێ نەکات:

﴿... فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا: ئەمە ڕێگەو شوێنی خوایە و، قەت نابینی ڕێ و شوێنی خوا بگۆڕدرێ و جێگۆر بێ﴾ فاطر:٤٣ .

﴿ لَّيْسَ بِأَمَانِيِّكُمْ وَلا أَمَانِيِّ أَهْلِ الْكِتَابِ مَن يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلاَ يَجِدْ لَهُ مِن دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلاَ نَصِيرًا: نە بەئاواتی ئێوەیە و نە بەهەواو ئارەزووی ئەو کەسانەیە کە بە ئەهلی کتێب حسێبن. هەر مرۆیەك کارێکی نالەبار بکات، بەو کارەی خۆی جەزا دەدرێ و جیا لەخوا هیچ کەسی بۆ پەیدا نابێ دۆستی بێ و وە هاواری بێت.﴾ نساء: ١٢٣.

پاشان ئەم ئومەتە پەیتا پەیتا دەچوە ناو تاریکی: تاریکی نەفامی.. تاریکی بێ دەسەڵاتی.. تاریکی دواکەوتن.. تاریکی نەداری و هەژاری.. تاریکی بەستان(الجمود).. تاریکی کزی و هیلاکی.

ئەمە وەنەبێ بەهۆی (دین)ەوە بێ، هەروەکو زەین کوێرەکان گومان دەبەن، کە

غەزوی فکری، هۆشی نەهێشتون.. نەخێر بەڵکو -هەروەکو کە ڕوونە- بەهۆی دورخستنەوەی لەسەرخۆ و پلەپلەیە بوو لە ڕاستی و دروستی دیندا.

❊ ❊ ❊

لەوکاتەی ئەو ئوممەتە ئیسلامیە دەستی کرد بە بێ هێزی و وێکهاتن و کزبون، هەر لەو کاتەدا ئەوروپا دەستی کرد بە سەرهەڵدان و پێشکەوتن و فراوان بوون، لەهەموو ئەو لایەنانەی، کە بوونی ئیسلامی تیادا بەرەو کزیی چوو بوو!

لەو بارو دۆخەدا چەند جیاوازیەك بەدی کرا، -کە لە سەرەتادا نامۆ بوو-، بەڵام زۆر مەنتیقی و بەجێیە، ئەگەر بە سەر سونەتەکانی خوا و بەسەر بەڵێن و هەڕەشەکانی دا بخەینەڕوو.

ڕاپەڕینی ئەوروپا -نزیکەی هەمووی- پشتی چەند بنچینەیەکی ئیسلامی بەستووە، لەگەڵ ئەوەشدا هەڵوێستی ئەوروپا بەرانبەر ئیسلام، هەڵوێستێکی نکوڵیکەری و کینەدارە و پڵنگ ئاست خۆی مەڵاس دەدا بۆ پەلامار دان و هەڵکوتانە سەر!

ئەوروپا لەناو سەدە تاریکەکانی ناوەڕاست دەربازی بوو، بەهۆی ئەو ڕۆشناییەی، کە لە زانست و هونەر و شارستانیەتی موسوڵمانان وەری گرت، بەڵام لە هەمان کاتدا دژی ئیسلام و موسوڵمانانە. ئەم کاردانەوەیە لەم جۆرە هەڵوێستەدا لەخۆوە نیە، یان سروشتی نیە.

ئەوروپا نزیکەی (دە سەدە) لەناو سەدە تاریکەکانی ناوەڕاست مایەوە، لەو ماوەیە دوورو درێژەدا هەستی نەدەکرد، کە لەناو تاریکاییدا دەژی! بەڵکو هەستی بە تاریکیش نەدەکرد، ئارەزووی دەرچونیشی نەدەکرد، هەتا ئەو کاتەی

ڕوناکی دیت! ئەویش ڕوناکی ئیسلامە!

ئەو ئەوروپایەی، کە ئیسلام لە -تاریکایی دەرهێنا بەرەو ڕوناکی- لەسێ ڕێگاوە ئاشنایەتی لەگەڵ ئیسلام دا پەیدا کرد. یەکەمیان: جەنگی خاچ پەرستەکان، کە ئەوروپاییەکانی ئاگادار کرد لە چەند وڵات و شوێنێك، کە ژیانێکی زۆر جیاواز لە هەموو بوارو لایەنەکان لەچاو ژیانی ئەوان دەبەنە سەر، دووەمیان: ئەو پەیوەندیە بازرگانیەی کە شاری (جنوة) و (بندقیة) و جگە لەوانەش لەگەڵ جیهانی ئیسلامی بەستایان، سێ یەم: لە ڕێگای ئەو نێردراوە زانستیانەی، کە ئەوروپا دەیان ناردن بۆ قوتابخانە ئیسلامیەکان لە (اندلس) و (صقیلة)ی ئیسلامی، یان لە وڵاتی موسوڵمانانی تریش، جا کاتێك ئەو نێردراوانە بە شەیدایی و هۆگرییێکی زۆر بە ژیاری ئیسلامی و زانستی ئیسلامی و فکری ئیسلامی گەڕانەوە..

ئەوروپا -بەو کارتێکردنانە- نزیك بوو بێتە ناو ئیسلام هەروەکو، کە مێژونوسی بەریتانی (ویلز) لە کتێبی (معالم تأریخ الانسانیة)[1] گوتویەتی، هەروا مێژونوسان و نوسەری تری ڕۆژئاواش ئەم ڕاستیەیان درکاندووە[2] .

لێرەدا کلێسەی ئەوروپی شێت بوو، هەستان بە دژایەتی کردنی دەسەڵاتی ئیسلامی زۆر بە توندی و دڕندەیی لە ڕێگای دادگاکانی پشکنین (محاکم التفتیش) لە لایەك، لە لایەکی تریش شاعیر و نوسەرەکانی راسپارد، کە وێنەی

---

1 / ب٣ ل٩٦٦، گۆرینی بۆ عەرەبی ((عبد العزیز تۆفیق جاوید)).

2 / بۆ نمونە تەماشای کتێبی (شمس الله علی الغرب) بکە ، دانەرەکەی (زیجر ید هونکة).

ئیسلام لە دەرونی ئەوروپییەکان بشێوێنن و، تانەو تەشەری کەم و کوڕی تێ بگرن، بۆ ئەوەی هەر کەسێك ئارەزوی لە ئیسلامە و، شارستانیەت و زانست و هزر و بیری ئیسلامی کاری تێ کردونە، نەچنە ناویەوەو لێ ی ڕابکەن.

پێویستە بزانین -بە تایبەت ئێمەی موسولمان-، کە (جوردانو برنو) بە زیندویی سوتێنراو هەڕەشە لە (کوپرنیکوس) و (گالیلو) کرا، کە بە زیندویی بیان سوتێنن، چونکە ئەوانە خۆیان خستبوە سەر هزرێکی زانستی (افكار علمية)، کە لە زانایە موسولمانەکان وەریان گرتبو. ئەنجا ئەوەی سوتێنرا سوتێنرا. هەرەشە کردن لەوانی تر بە سوتاندنیان، ئەوە هەر خۆی لە خۆیدا هەڵوێستێکی خاچپەرستی بوو، هەر لە سەرەتاوە و توندوتیژیەکی دڕندانە بوو هەروەکو مۆرك و خەسڵەتی جەنگە خاچپەرستیەکان بووە لە سەرەتای مێژووەوە هەتا ئەو سات و کاتە، کە چەند دیمەنێکیمان لێ لە بۆسنە و هێرسك و کۆسۆڤاو شیشان (لە چەرخی دیموکراتیەت و ئازادی و ڕێزلێنانی (بەرامبەر!!)) دیت. ئەگەر چی سەرچاوە ئەوروپییەکان بە هیچ شێوەیەك ئاماژە بەو ڕاستیە ناکەن.

بەڵام ئەوەی لێرەدا گرنگە ئێمە رونی بکەینەوە ئەوەیە، کە لە ئەنجامی کردەوەکانی کلێسە، ئەوروپا کەوتە نێو تەنگژەیەکی گەورە، کە شوێنەوارەکەی ئاکامێکی خراپ بووە لەسەر هەموو مرۆڤایەتی. لەسنور لادانی کلێسە لە سەدەکانی ناوەڕاست (کە ئەوروپا هەستی بەو سنور لادانە نەدەکرد، هەتا ئاشنایەتی لەگەڵ ئیسلام دا پەیدا نەکرد) ئەنجامەکەی ئەوە بوو، کە ئەوروپا لە ئاینی کلێسە رابکاو یاخی لێ ی ببێ. زەبرو زەنگ بەکارهێنانیشی لە دژایەتی کردنی دەسەڵاتی ئیسلامی بە ئازاردان و شێواندن ئەنجامەکەی بووە هۆی ئەوەی،

که ئەوروپا نەچێتە ناو ئیسلام و لێ ی ڕابکا. جا ئـەوروپا گـەڕاوە سـەر میراتـی ئیغریقی ڕۆمانی بت پەرستی، کە لەمەوە هزرو بیروباوەڕو بنەمای وەر دەگرت بۆ دژایەتی کردنێکی ئاشکرا لە گەڵ ئایین.

تا لێرەدا ئەو کارەسـاتە هاتـەبوون، کـە هـەتا ئێـستاش مرۆڤایـەتی پێـوەی دەناڵێنێ، ئەویش بوونی هێزێکی ماددی و زانستی و ئـابوری و تەکنەلۆژیایـەکی زۆر، لەگەڵ دابەزینی لایەنی ڕۆحی و ڕەوشتی ئەوتۆ، کە هەرگیز مرۆڤایـەتی لـە مێژووی خۆیدا نەگەیشتۆتە ئەم ئاستە..

ئەم بارودۆخە -لەگەڵ ئـەوەی کـە نامۆیـە- هـیچ گرفتێـك بـۆ موسـوڵمانی هۆشیار و هۆشمەند دروست ناکات، کە لە سونەتەکانی خوا تێـدەگا، لـە کیتـابی خوا و سوننەتی پێغەمبەرﷺ دەزانێ، کـە چـۆن کاروبارەکـان تێدەپـەڕن بەسـەر واقعی مرۆڤدا، کە ئەم کارو بارانە لە ژێر کۆنترۆڵی ئەو سونەتانەدان، کەبـە هـیچ جۆرێك ناگۆردرێ و لاناچێ. ئەم بارودۆخە هـیچ پەشـێویەك دروسـت ناکـات بـۆ ئـەوەی لـە ئایینەکـەی لابـدات، چـونکە ئـەو کیتـابی خـوا دەخوێنێتـەوە، کـە دەفەرموێ: ﴿ فَلَمَّا نَسُواْ مَا ذُكِّرُواْ بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ...: جا کاتـێ ئـەو هـەموو ئامۆژگاریانـە ـ کـە کـراون ـ لـە بـیرو چـوو، هـەموو دەرگـای بەختەوەرین بۆ کردەوە﴾ انعام: ٤٤.

دەزانی، کە نە دژ یەکە نە نامۆیە، کە گەلێك هەبن کـافر و خـوا نـەناس بـن لەگەڵ ئەوەی دەرگای هەموو شتێکیان لە هێـزی مـاددی و زانـستی و ئـابوری و جەنگی و سیاسی بۆ کرابێتەوە، هەتا ئەو کاتەی خـوای گـەورە بـە حیکمـەت و

دانایی خۆی دەیەوێ: ﴿... حَتَّى إِذَا فَرِحُواْ بِمَا أُوتُواْ[1] أَخَذْنَاهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ، فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُواْ وَالْحَمْدُ لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ: هەتا کەوتنە خۆشی و شادی؛ ئەوسا لە پڕ و نەکاوێك بەر تورەیی خۆمان خستن و هەموو نا هومێدمانەوە. ئیتر ئەوسا ئەو کەسانەی پیشەیان هەر ناهەقی بوو، دوابڕاو بوون و سوپاس بۆ خوای ڕاهێنەری هەموو دونیا﴾ انعام: ٤٤، ٤٥.

بەڵێ، ئەم بارودۆخە بە نیسبەت موسوڵمانی تێگەیشتو هیچ نامۆ نیە، کە پەی دەبات بە سونەتەکانی خوا. بەڵام دەبێتە فیتنەیەکی گەورە بۆ ئەو کەسەی پەی بەو سوننەتانە ناباو تێی ناگاو نازانێ حیکمەتەکەی چیە، چونکە ئەو بە جۆرێك بیری کردیتەوە، کە: ئەوروپا ڕۆژێك لە ڕۆژاندا دیندار بووە، لەگەڵ ئەوەی لە تاریکاییەکی تەواوادا دەژیاو نەفامی و بەستن (جمود) لە هەموو لایەك گەمارۆی دابوو، بەڵام کاتێك ئایینی فرێدا پێشکەوت و بوو بەشارستانی، چەند بازێکی زۆری هاوێشت لە هەموو بوارەکاندا! کەواتە.. ئایین برالەی تاریکی و پاشکەوتنە، بێدینی و کوفر و یاخی بوون لە ئایین، برالەی پێشکەوتن و شارستانیەت و بەرز بوونە!!

ئەمە چ ئاشوبێك و فیتنەیەکە بۆ ئەو کەسەی چاوی لە ئاست سوننەتەکانی خواو پەیبردن بە حیکمەتەکەی کوێر بو بێت؟!

بە ڕاستی لێرە جێگای پەرچ دانەوەی ئەو فیتنەیە نیە، چونکە لە جێگای تردا بەرپەرچمان داوە[2].

---

1 / واتە بە ترانی و غروری زاڵ بوو بە سەریاندا، لە سنور دەرچوون لەسەر زەوی بەناحەق.

2 / بۆ نمونە تەماشای (قضية التنوير في العالم الاسلامي) بکە.

زۆر گرنگە بۆمـان، کـە بەرپرسـیاریەتی ئوممـەتی ئیـسلامی ڕون بکەینـەوە، چونکە لە راستیدا بە بەرپرسیاریەتەکەی گەورەو زەبەلاحە!

ئەگەر بهاتبا ئوممەتی ئیسلامی نەکەوتبا ناو ئـەو نەخۆشـیانەی، کـە لەمـەو پێش هەندێکمان باس کرد، ئەگەر بهاتبایە ئەو ئوممەتـە نەخۆشـیەکانی یـەك بـە یەك چارەسەر بکردباو لێ نەگەرابا ئەوها گەورەبێ و ئالۆز بێتـەوە هـەروەکو کـە ڕوویدا، ئەوا وێنەیەکی تر جگە لەو واقیعەی ئـەمرۆ شـایەن و شایـستە بـوو بـە ویستی خوا لەسەر زەوی روبدات.

ئەوروپا ڕۆژ بە ڕۆژ بەهێز دەبوو بەوەی لە زانستی موسـوڵمانان فێـری ببـوو، پاشان بەو زیادانەی ڕۆژ بە ڕۆژ دەیخستە سەر زانیاری خـۆی لـە دەسـت پێکردنـە سەرەتاییەکانی، کە لە شکاندنی ئـەو کـۆت و زنجیرانـەی وەدەسـتی خـست، کـە کلێسە بە ناوی ئاین لە دەستی کردبوون، بەڵام ئەوروپا ئەوها بە هێـزو دەسـەڵاتە نەدەبوو بەو ئاستەی، کە ئەمرۆ گەیشتۆتێ، چونکە ئەوان بەبێهێزی موسـوڵمانان گەیشتنە ئەو بەهێزیە، کاتێك ئەوروپای خاچ پەرسـت دەرچـوو -پـالی بـە خـاچ پەرستیەکەی خۆی نا- بۆ ئەوەی وڵاتـانی جیهـانی ئیـسلامی داگـیر بکـات، بـۆ ئەوەی سەرچاوەکانی بدزێت و سامانی خۆی چـەندە جـارە بکاتـەوە، بـۆ ئـەوەی هەموو ڕۆژ لە هۆکارەکانی هێزی زیاد بکاو، بۆ زیاتر زاڵ بوون و کۆنترۆڵ کردن و بۆ زیاتر لە بردن و تاڵان کردنی سامانی موسوڵمانان. پاشان ئەوروپا نەدەبوە تاکە نمونەیەك بۆ بەهێزی و دەسەڵاتداری، نمونـەی یەکـەم بـڕواداره و ئـەوەی تریـشیان کافرە، ئەو کاتە بۆ خەڵکی ئاسان و سانا بوو جیاکاری بکـەن لـە نێوانیانـدا بـۆ ئەوەی باشەکەیان هەڵبژێرن، نمونەی یەکـەم بـەهێزو جێگـرە لەسـەر زەوی، پـێش

کەوتوە، شارستانیە، خوێندەوارە، ڕۆشنبیرە، چالاکە، بەجوولەیە، بەرەکەت و ئارامی لەهەموو لایەك دەوری داوە: ﴿ الَّذِينَ آمَنُواْ وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللّهِ أَلاَ بِذِكْرِ اللّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ: ئەو کەسانەی باوەڕیان بەخوا هەیەو بە یادی خوا دڵیان ئارام دەبێتەوە، باش بزانن کە یادی خوا ئۆقرە و ئارامی دڵانە﴾ رعد: ٢٨. ﴿ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُواْ وَاتَّقَواْ لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاء وَالأَرْضِ...: نیشتەجێی ئەم شارانە ئەگەر خوایان بناسیباو خۆ پارێزبان، دەروازەی بەرەکەتمان لە ئاسمان و زەمینەوە بە ڕویاندا دەکردەوە﴾ اعراف: ٩٦.

نمونەکەی تریان بەهێز و دەسەڵاتدارە، پێش کەوتوە لە بواری ماددی و زانستی، بەڵام بێ بەشە لە خێر و بەرەکەت و ئارامی، پڕیەتی لە دڵەڕاوکێ و خۆکوشتن و شێت بوون و نەخۆشی دەروونی و سەر شێتی و سەرکەرەکان و تاوان.. نمونەی یەکەمیان -لەگەڵ ئەوەی کە بەهێز و دەسەڵاتدارە- هەوڵ نادات ستەم لە خەڵکی بکات و سامان و قوت و زەخیرەیان تاڵان بکات و سەر شۆر و زەبونیان بکات، بەڵام نمونەکەی تر هێزێکی زۆردارە، کە واز ناهێنێ لە دژایەتی کردن و زەبون کردنی خەڵکی، ئەم کارەش تەنها بۆ ئەوە دەکات، کە ئارەزووی دەسەڵاتدارێتی تێربکات!

جا لەم کاتەدا فیتنەکە دروست نەدەبوو، یان با بڵێین بەکەمی فیتنەکە بەم جۆرە نەدەبوو، کە هەموو دونیا دابگرێ!

❊ ❊ ❊

بەڕاستی نەبوونی ئوممەتی ئیسلامی لە گۆرەپانی واقیع، ئەو کارەساتە ڕاستەقینەیە، کە تووشی مرۆڤایەتی هات، چونکە گۆڕەپانی چۆڵ کرد لە

نمونەیەکی ڕاست و دروستی شارستانیەتی مرۆڤایەتی و، دەرفـەتی بـە نمونەیـەکی خوار وخێچ دا، کە بەتەنها لە گۆڕەپانەکە بمێنێتەوە، بۆ ئەوەی ئـەو نمونـە خراپـە خەلکی بە فیتنە ببات بەرامبەر بە خوایان و دوارۆژیان و ئایینیان و رەوشـتیان و مرۆڤایەتیان!

هێنانە کایەوەی ئەم ئوممەتە لەلایەن خوای پەروەردگارەوە بـۆ ئـەوە بـوو، کـە ڕێبەری هەموو خەلکی بکات بۆ نمونەیەکی ڕاست و دروست!

﴿ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّـةً وَسَـطًا لِّتَكُونُـواْ شُـهَدَاء عَلَـى النَّـاسِ وَيَكُـونَ الرَّسُـولُ عَلَيْكُمْ شَـهِيدًا...: بەو ئاوایە ئێمە ئێوەمان کردۆتە ئوممەتێکی هەلبژاردە تا ئاگاو لە مەردوم هەبن و پێغەمبەریش چاوە دێریتان لێ بکا﴾ بقرة: ١٤٣. ﴿ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّهِ...: ئێـوە چاکترین کۆمەلن لەناو مەردومی دونیادا سەرو هەلدا، فەرمان بە چـاکە دەدەن و ڕێ لە ناڕەوا دەبەستن﴾ ال عمران: ١١٠.

کاتێـك ئـەو ئوممەتـە بـە شـێوەیەکی راسـت و دروسـت بـە پێداویـستی و داخوازیەکانی ئەم پەیامە هەلسا، توانی خەلکێکی زۆر لە تاریکیەکان دەر بێنـێ بۆ ناو ڕوناکی. ئەنجا چ ئەوانەی باوەڕیان بە ئیسلام هێناو پابەنـد بـوون پێـوەی، یان ئەوانەی تەنها ڕوناکیەکەیان وەرگرت، بێ ئەوەی باوەڕی پێ بهێـنن هـەروەکو کە ئەوروپا وای کرد، کاتێك لە سەدە تاریکاییەکانی ناوەڕاست رزگاری بوو..

بەلام ئەم ئوممەتە کاتێك لە بەجێگەیاندنی پەیامەکەی کـەم تەرخـەمی کـرد، بەهۆی ئەو نەخۆشیانەی هاتە ڕێگای، هەلی ڕەخساند بۆ (طاغوت) بـۆ ئـەوەی دەسەلاتی بسەپێنێ بەسەر خەلکداو، دەریان بێنێ لە ڕوناکی بەرەو تاریکیـەکان:

﴿اللّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُواْ يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّوُرِ وَالَّذِينَ كَفَرُواْ أَوْلِيَآؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ ....: خودا یاری گەلی خاوەن باوەڕانەو لەناو تاریکستانەوە دەیانبا بەرەو ڕوناکی دۆستی خودا نەناسانیش هەر تاغوتە، لە ڕۆشنی دەریان دەخەن بەرەو ڕوی تاریکستانیان بەڕێ دەکەن﴾ بقرة:٢٥٧.

* * *

بەڵام ئەو کارەساتە گەورەی، کە تووشی مرۆڤایەتی هات لە ئەنجامی ئامادە نەبونی ئوممەتی ئیسلامی لە گۆڕەپانەکە ئەمە نەبوو، بەڵکو سەرهەڵدان و بەدیارکەوتنی جولەکەکان بوو، کە ئێستا خۆیان سەپاندوتە سەر هەموو مرۆڤایەتی.

ڕەنگە خوێنەر بەم گوتەیە توشی ناکاویەك بێت، یان پێی نامۆ بێت.. بەڵام ئەمە زۆر -بە سادەو ساکاری- ڕوداوەکانی مێژون.

ئەو زاڵ بوونەی ئەمڕۆ، کە جولەکە هەیانە، کەی گەیشتە ئەو ئاستەی، کە ئەمڕۆ گەیشتۆتێ؟

لە وەڵامدا دەڵێین: ئەم زاڵ بوونەیان لەگەڵ هەڵگیرسانی شۆڕشی پیشەسازی دەستی پێ کرد..

شۆڕشی پیشەسازی لە سەرەتای هەڵگیرسانیدا پێویستی بە دوو تۆخمی سەرەکی هەبوو: یەکەمیان ئەو سامانە زۆرەی، کە بۆی هەیە کارگەکانی پێ دابمەزرێ، دووەم ئەو کۆمەڵە کرێکارەی، کە لە شارەکان هەبوون بۆ ئەوەی کاروباری کارگەکان هەڵسورێنن.

سەبارەت بە کرێکارەکان، ئەوان لە زەویە کشتوکاڵیەکان دەست بەسەر بـوون، کە دەرەبەگەکان خاوەنی بوون، ئەم کرێکارانە بەنـدە بـوون لـەم زەویانـە، نـەیان دەتوانی بە ئارەزووی خۆیان بڕۆنە شار، بەڵکو نەیان دەتوانی لە زەوی دەرەبـەگێك بچنە زەوی دەرەبەگێکی تـر، مەگـەر بـە مۆڵـەت نـەبێت، ئـەگینا بـە بەنـدەی سەرپێچیکەر لە قەڵەم دەدران، پاشان بە دەم وچاو داغ کراوی دەیانگەڕاندنەوە بـۆ زەوی خۆیان..

کەواتە بۆ ئەوەی شۆڕشی پیشەسازی بەو کرێکارانـە کۆمـەك بکـرێ، دەبایـە ئاغاو دەرەبەگایەتی لەناو ببردرێ..

جا شۆڕشی پیشەسازی ئەم کـارەی ئـەنجام دا، بەنـدەی زەوی(عبیـد الارض)ی ڕزگار کرد و ئازادی گواستنەوەو هاتوچۆی پێ بەخشین.

خەڵکی هەموو ئەوە دەزانێ، کـە ڕۆڵـی جولەکـەکان چـەند گـرنگ بـووە لـە هەڵگیرسانی شۆڕشی فەڕەنسی لە ڕێگای ئەو کۆمەڵە ماسۆنیانەی ئەو کـات لـە فەرەنسا بڵاو بوو، ئەگەر چی جوولەکەکان دەڵێن ئێمە بووین شۆڕشی فەڕەنسیمان دروست کرد، بەڵام ئەمە خۆ هەڵکێشانێکە دوورە لە واقیع، چـونکە ئەگـەر ئـەو ڕق و قینە شاراوە نەبوایە، کەخر ببوەوە سـەریەك لـە میانـەی چـەند سـەدەیەك بەهۆی ستەمی ئاغا و دەرەبەگایەتی، ئەوا جولەکەکان نەیان دەتـوانی شۆڕشـەکە بتەقێننەوە بەو شێوەیەی کە کردیان.

ئەو پارەو پولەی بۆ بەڕێوەبردنی شۆڕشی پیشەسازی ئەو کات پێویـست بـوو، لە ئەوروپا لەلای کەس نەبوو، تەنها دوو کۆمەڵ نەبێت، کۆمەڵی دەرەبەگـەکان و کۆمەڵی جولەکە سو خۆرەکان.

دەرەبەگەکان بە هیچ شێوەیەك یارمەتی شۆڕشی پیشەسازیان نەدا! چونکە

ئەوان لە سەرەتا جوتیارن (ئەگەر چی بەناو ئاغـە بـون) جوتیـار خـۆی ناخاتـە مەترسیەوە و پارەکەی ناخاتە گەڕ، جگە لەو پارچە زەوییەی، کـە بـۆ کـشتوکاڵ دایدە چێنێ. ئەوەش کە لە باو باپیرانی بۆی مایتەوە و لە ئەزبەر(حفظ)ی کردوە، ئەگەر گۆڕانکاریەکانیشی ئەزبەر کردووە، ئەنجا ئەو تۆو بـەزەوی وەردەکـا، ئـەنجا کاتێك دێتە بەرهەم هەندێکی بۆخۆی دەخواو هەندێکیش دادەنێ بۆ داچاندنی بـۆ ساڵی داهاتوو، ئەوەی دەشمێنێتەوە لە بازار دەیفرۆشێ..

پاشان لەسەرەتایەوە شۆڕشی پیشەسازی وەنـەبێ لـە هـەموو بوارەکـان هـەر قازانجی کردبێ، چونکە ئەو کات چڕی دانیشتوان ئەوەندە زۆر نەبوو لە وڵاتـەکان، هەروەها ڕێگا و بانی خۆشکراویش نەبوو بۆ ئـەوەی بەروبومەکـەی بەرِوبـەرێکی بەرفراوان ساغ بکرێتەوە، پاشان دەزگاکانی ڕاگەیاندنیش نـەبوو.. ئـەم شـتانەش هەموو لە پێویستیەکانی پیشەسازی بەرهەم هێنە، کە ناتوانێ دەستبەرداری بێ، بێجگە لەمەش چەند کۆسپ و تەگەرەیەکی دەرونی لە ڕووی شۆڕشی پیـشەسازی وەستا، چونکە خەڵکی لە -سادەو ساکاری خۆیان- زۆر کەیف خـۆش نـەبوون بـە بەرهـەمی ئـامێر، چـونکە هـەروەکو -بیروباوەڕیـان وابـوو- کـە ئـەو ئامێرانـە دەستێکی شەیتانیان لە ناوە و خێر و بەرەکەت لە ژیانیان نـاهێڵێ، بۆیـە ئـەوان بەرهەمی دەستی خۆیان پێ چاکتر بوو لە بەرهەمی ئامێر[1].

بـەڵام جولەکـە سـوخۆرەکان بـە بەشـداریيەکی زۆرەوە بـۆ یارمـەتی دان و دەوڵەمەند کردنی شۆڕشی پیشەسازی هاتنە پێشی، کە لە خۆشـیان لیکیان بە

1 / بەڕاستی گومانی خەڵکی لەم بارەیەوە راست دەرچـوو، چـونکە بەرەکـەت لـە ژیـانی خەڵکی بڕا، بەڵام نەك بە هـۆی خـودی پیـشەسازیەکە هـەروەکو ئـەوان بەسـادەو سـاکاری گومانیان وابوو، بەڵکو بەڕێگای ئەو سوخۆریە بوو کە کارگەکانی پێ هەڵدەسورا هەروەك کە لەمەو دوا باسی لێوە دەکەین.

دەم دەهاتە خوارێ! چونکە ئەوان پارەی خۆیان راستەوخۆ ناخەنە کارەوە، توشی زەرەرو قازانجیش نایەن، بەڵکو پارەکە بەسو دەدەن بە قەرز، قەرزاریش بە گوێرەی بازاڕ قازانج یان زەرەر دەکا، بەڵام ئەوان پارەکەیان پێش قەرزدانی، دەستەبەر و مسۆگەر کردیە. هەروەها قازانجەکەشیان دەستەبەر کردیە کە لە ڕێگای سوو بە دەستیان دەکەوێ بەو مەرجانەی، کە لەسەر قەرزدانی پارەکە دایان دەنا!.

بەم جۆرە شۆڕشی پیشەسازی هەر لە سات وکاتی یەکەمی دا، کەوتە ژێر چەپۆکی ئەوانەوە، هەر ئەوان بوونە بەرێوەبەرو بازرگانی. لە ڕێگای ئەو دەستکەوت و قازانجەی، کە لە ڕێگای سووەوە بە دەستیان دەکەوت، توانیان زێڕ بکڕن و، هەموو دراوەکانی جیهانیش بخەنە ژێر کۆنترۆڵی خۆیان بەهۆی کڕینی ئەو هەموو زێڕە، پاشان توانیان دەزگاکانی ڕاگەیاندنیش بکڕن، پاشان سیاسەتمەدار و ویژدانەکانیشیان کڕی.. بەم جۆرە بەسەر هەموو زەوی زاڵ بوون! ئەنجا کاتێك زاڵ بون، جەنگیان لە نێوان وڵاتەکان وروژاند بۆ ئەوەی برەو بە دروست کردنی چەك بدەن -کە ئەوان هەر لە کۆنەوە بازرگانی بوونە- جا بە دروست کردنی چەك سامانەکەیان زیادی کرد و، توانیان زیاتر حوکم بەسەر چارەنوسی مرۆڤایەتی بکەن!

ئەمە بوو چیرۆکی زاڵ بوونی جولەکەکان-زۆر بەکورتی- کە ئێستا باڵی کێشاوە بەسەر هەموو جیهاندا. کە لە ناوەڕۆکی ئەم چیرۆکەدا هێشتا زۆرشت ماوە درێژەی پێبدەین، بەڵام لێرەدا جێگای باس کردنی نیە، بەڵکو تەنها باسی ئەمانە دەکەین: بڵاوکردنەوەی بەد ڕەوشتی و ئاژاوەی جنسی و بێباوەڕی و سەرخۆشکەرەکان و جۆرەها شێتی جیاواز: شێتی تۆپی پێ.. شێتی خێرایی و

پەلەکردن..، شێتی سەماکردن.. شێتی جل و بەرگ (مودة) .. بگرە لە تەنیشت ئەوەش ئەو بەربەرەکانێیە بەردەوامەی، کە لە نێوان ولاتەکان دا هەیە، کە دەبێتە هۆی شێتی خۆ پر چەك کردن ئێستا پرسیارەکە دێتە پێش: ڕۆڵی ئوممەتی ئیسلامی لەو هەموو شتانەدا چی یە؟ یان باشتر بلێین بەر پرسیاریەتی لەم هەموو شتانەدا چی‌یە؟

بەڕاستی بەرپرسیاریەتی ئەم ئوممەتە زۆر لەوە گەورەترە و زۆر لەوە ترسناکترە لەوەی، کە بەبیری دا دێت لە بارودۆخی ئێستادا، چونکە ئێستا شکاوەو سست و بێدەسەلات بووە، لە هەموو لایەك لێدان و هێرشی دەکرێتە سەر.

ئەگەر بهاتایە ئەم ئوممەتە بەجێ بەجێ کردنی پەیامەکەی هەڵسابا بە شێوەیەکی ڕاست و دروست و، کردەوەی بە پێویستیەکانی بکردبا لە جیهانی واقیعدا، ئەوا لە کوێ پێش بینی دەکرا شۆڕشی پیشەسازی بەرپا ببێ؟.

بێگومان لەو ولاتانە هەڵدەگیرسا، کە لە لایەنی زانستی و کردارییەوە زۆر پێش کەوتبوو، ئەمە لە کوێ دەبوو کاتێك ئەو ئوممەتە هەڵسابا بەجێ‌بەجێ کردنی پەیامەکەی؟

ئایا لە ولاتانی موسوڵمانان نەدەبوو؟ لە ئەندەلوس و (صقلية) ی ئیسلامی، یان لە ولاتەکانی تری ڕۆژهەلات؟

ئەگەر بهاتایە شۆڕشی پیشەسازی –کە لە داهێنانی ئامێر هەڵقولاو بوو- لە ناو جیهانی ئیسلامی هەلگیرسابا، ئایا بەسو(ربا) بەڕێوە دەچوو، کە لە شەرعی خوا حەرام کراوە؟

بەلام کاتێك ئەم دەرگایە دادەخرێت –کە جوولەکەکان زۆر بە توندی چوونە

ژوورەوە لێی- ئایا ئەو هەلەیان بۆ دەرەخسا هەروەکو، کە بۆیـان ڕەخـساوە لـە کۆنترۆڵ کردن و زاڵ بوون بەرێگای سو(ربا) و کۆکردنەوەی زێڕ و کڕینـی ویـژدانی سیاسەتمەدارەکان و تێکدانی ڕەوشت؟!

وەڵامەکە ئاشکرایە ... یان ڕەنگە ئێستا ئاشکرا بێت..

* * *

لە ڕاستیدا بەرزبونەوەو زاڵ بونی جولەکەکان و نانەوەی خراپەو خراپـەکاری و تێکدانیان لە زەوی قەدەرێکی خوایە و نوسراوە لە کیتابی خوادا: ﴿ وَقَـضَيْنَا إِلَـى بَنِـي إِسْـرَائِيلَ فِـي الْكِتَـابِ لَتُفْـسِدُنَّ فِـي الأَرْضِ مَـرَّتَيْنِ وَلَـتَعْلُنَّ عُلُـوًّا كَـبِيرًا: ئیسرائیلیەکانمان ئاگادارکرد و لە نامەکەیاندا هەواڵمان پێدان، سوێند بەخوا ئێوە تێکدان و خراپەکاری ئەکەن لە خاك و وڵاتی شام و قودس دا بە گوناهو تاوان، دو جار بەرز ئەبنەوەو زاڵ ئەبن بەسەر خەڵکیدا، بەرزبونەوەیەکی زۆر گەورەو زیاد لە سنور.﴾ اسراء: ٤. ئەنجا یەکسانە ئەگەر بێتو ئەو دووجارەی باس کراوە لە مێژوو ڕووی دابێ، یـان یـەکێکیان ڕووی دابـێ و ئـەوی تریـان واقیعـی ئـەمڕۆ بێـت، هەروەکو، کە هەندێك کەس لە تەفسیری ئەو ئایەتـەدا وای بـۆ دەچـن، ئـەوا لـە کیتابی خوا ئاماژە هەیە بۆ گەرانەوەیان بۆ تێك دان و نانەوەی خراپەو بەدفـەڕی، هەروەکو، خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿...وَإِنْ عُـدتُّمْ عُـدْنَا...: ئەگـەر بگەڕێنـەوە سەر تـاوان و گوناهـان، ئێمـەش دەگەڕێینـەوە بـۆ تۆڵەسـەندن و ئازاردانتـان.﴾ اسراء:٨.

بەڵام کیتابی خوا فێری کردوینە ئەگەر شتێك قەدەری خوا بێت، مانـای ئـەوە ناگەیەنێ بەرپرسیاریەت لەسەر مرۆڤ هەڵبگرێ کاتێك هەڵس و کـەوتێکی هەڵـە

دەکەن و پەیوەندی بە قەدەرەکەی خـواوە هەیـە. لـە بەسـەرهاتی ئوحـد دا، کـە تیایدا موسوڵمانان سەرپێچی ڕێنماییەکانی پێغەمبەریان کرد ﷺ ، خوای گـەورە لەو بارەیەوە فەرمودەی خۆی نارده خـوارێ، کـە دەفـەرموێ: ﴿ أَوَلَمَّا أَصَابَتْكُم مُّصِيبَةٌ قَدْ أَصَبْتُم مِّثْلَيْهَا قُلْتُمْ أَنَّى هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِندِ أَنْفُسِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ، وَلِيَعْلَمَ الذين نـافقوا ...: ئاخۆ کاتێ زیانوو لە دوژمنەوە پێگەیشت -کە جـارێکیش دوو ئەوەندەتان زیان لێدان- هیچ پرسیتان: زیانەکەمان لە چی بوو؟ بڵێ: لە خۆتانـەوە بو، خوا بۆ هەموو شت توانایە. هەرچی ئـەو ڕۆژە توشـو هـات —وا دوو کۆمـەڵ بەیەك گەیین-{ گشتی} بە ئیزنی خودا بوو، هەتا خاوەن باوەڕەکان نیـشان بـدا، تا دورو گەلیش بناسێ﴾ ال عمران: ١٦٥، ١٦٦.

ئەم بەسەرهاتە قەدەری خوایەو حیکمەت و داناییەکەی هەر ئەو دەزانێ. بەڵام تێیدا بەرپرسیارن. چونکە سەرپێچی فەرمانی سەرکردەی خۆتان کرد ﷺ.

زاڵ بونی ئێستای جولەکەکان قەدەری خوایە، و حیکمەتەکـەش هـەر لـە لای ئەوە، بەڵام ئەمە ئەوە ناگەیەنێ کە بەرپرسیاریەت لەسەر ئەم ئوممەتە ئیـسلامیە لابدات، کە خوای گەورە بەرپای کردوە بۆ ئەوەی ببێتە شاهێدو رابەر بـۆ هـەموو مرۆڤایەتی.

بەڕاستی ئەم ئوممەتە بەرامبەر گەیاندن و بڵاوکردنـەوەی پەیامەکـەی بـەڕونی کەمتەرخەم بـوود، ئـەنجا چ بـەو دووبەرەکیـەو جیاوازیانـە بێـت، کـە دەوڵـەتی موسوڵماناتی لە ئەندەلوس لە ناو برد (ئەندەلوس لەو کاتەدا سەرچاوەی زانـست و شارستانیەت و پێشکەوتن بوو لـە ئـەوروپا) کـە ئـەمیرەکان هەنـدێکیان دژی

هەندێك پشتیان بە خاچ پەرستەکان بەست(!) یان بەو بەستنە فیکری و گیانی و زانستی یە بوو لە ڕۆژهەڵات، یان بەو بیدعەو تاوان و لادانە بوو لە عەقیدە، یان بەو کەم تەرخەمیە بوو لە ئامادەکردنی کەرستەو کەل و پەلی جەنگ، یان بەو دەست لێ بەردانە بوو لە ئاوەدان کردنەوەو بنیات نانی زەوی، یان بەو بێدەنگی یە بوو لە ئاست سەرکوتکردنی سیاسی، یان..... یان... .

پاشان ئەنجامەکەی بە گوێرەی سوننەتی خوا وای لێ هات ، کە بوون و قەوارەی ئیسلامی بەرەو کزی بچێت لە گۆرەپانەکە، بەهۆی ئەو گۆڕانکاریەی ڕویدا دا لە ڕاست و دروستی ئیسلام لە دەرونەکان: ﴿ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنفُسِهِمْ...: چونکە خودا دەروی چاکەی لەهەر گەلێ وە کردبێ، هەتا ئەوان بیری خۆیان نەگۆڕیبێ، قەت خودا لێی نەگۆڕیوون﴾ انفال: ٥٣.

لە ئەنجامی کز بونی ئیسلام، هێزی جاهیلی لێ کەوتەوە، کە ئەمڕۆ فەرمانڕەوایی دەکات، جا مەبەستمان پێی ڕۆژ ئاوابێ، یان ئەمریکا بێت، یان ئەو جولەکانە بێت کە لێرەو لەوێ زاڵ بوون.

ئەم ئوممەتە ئیسلامیەش لەم بارەوە لەبەردەم خوا بەرپرسیارە... بەرامبەر بە مێژووش بەر پرسیارە.

لە کۆتایی باسەکەدا دێینە سەر خاڵێکی گرنگ، کە پێویستە ئامـاژەی بۆ بکەین. بەڕاستی ئەمڕۆ زۆربەی ئەو کەسانەی وت و وێژ لە بارودۆخی ئەمڕۆدا دەکەن دەبنە دوو گروپ، گروپی یەکەم خەتاو گلەیی دەخاتە ئەستۆی ئەم ئوممەتە ئیسلامیە، گروپی دووەم خەتاو گلەیی دەخاتە ئەستۆی ڕۆژئاواو پیلانەکانی دژی

ئیسلام، هەر گروپێکیش لەم دوو گروپە زۆر _ بەگەرمی _ بەرگری لە بۆچونەکەی خۆی دەکات و گلەی _ یان جار جار _ نەفرەتیش لە گروپەکەی تر دەکات.

بیرکردنەوە بەم جۆرە شێوەیە چەند ئەنجامێکی هەڵەی لێ دەکەوێتەوە ئەنجا چ ئەو کەسانە عەلمانی بن، ئەوانەی گاڵتە بە بیرۆکەی پیلان گێڕان دەکەن و گەمە بە خاوەنەکەی دەکەن، یان لەو ئیسلامیانەی، کە ڕاڤەی مەسەلەکە هەموو بە پیلان گێڕان دژی ئیسلام لێك دەدەنەوە.

ئەمڕۆ لە گۆڕەپاندا هەردوکیان هەن! سەلماندن و هەبوونی یەکێکیان، مانای ڕەت کردنەوەی ئەوی تریان نیە! چونکە دژ یەك نینە، کەمتەرخەمی ئوممەتی ئیسلامی، ڕاستیەکی واقیعە. هەروا پیلان گێڕانی ڕۆژئاوا دژی ئیسلام، دیسان ڕاستیەکی واقیعەو کەسیش ناتوانێ نکوڵی بکات، مەگەر ئەو کەسەی خۆی باوێتە ناو هەڵەوە. ئەم دوانە هەر دووکیان کار لەیەکتری دەکەن، چونکە ئەگەر ئوممەتی ئیسلامی کەمتەرخەمی نەکردبا بەرامبەر بە گەیاندن و ئەنجامدانی پەیامەکەی، ئەوا ڕۆژئاوای خاچ پەرست نەیدەتوانی پیلانەکانی جێ دژی ئیسلام بە جێ بکات، ئەگەر پیلان گێڕانیش نەبوایە، ئەو ئوممەتە هەوڵ دان و ماندوبونەکەی بەفیرۆ نەدەڕۆی بۆ دوبارە هەستانەوە لە خلیسکانەکەی.

ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەر ﷺ ، کە لەسەرەتای باسەکەماندا هێناومانەوە، ئاماژە بۆ هەردوو مەسەلەکە دەکات، کە پێکەوە هەن و ڕاستن: کۆبونەوەی نەتەوەکان لەسەر ئەم ئوممەتە هەروەکو خۆرە چۆن دەم ئەژەنێتە خواردنەکەی (ئەوە پیلانەکەیە)، هەروەها ئەو ئوممەتە لە باری ئێستای وای لێ

هاتوه، کە وەکو کەفی لافاو بێ، بەو وەهنەی کە توشی هاتوە، وەهنەکەش بریتیە لە خۆشویستنی دونیاو ڕق بوونە لە مردن.

بەڕاستی ئەم فەرمودەیە، کە ئەمڕۆ ئەوها بە وردی باس لە حاڵ و گوزەرانمان دەکات لە سروش (وحي)یەوەیە... بەڕاستی لە ئیعجازەوەیە لە ئیعجازەوەیە.

موسوڵمانان چیان هەیە؟

موسوڵمانان بەسەر سامیەوە لە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای زەوییەوە لە دەستی خۆیان دەدەن و دەڵێن: بەرامبەر جیهانگــەری (عولمـة) چـی بکــەین ؟ ئایـا لــە ئێستاو ئاییندەدا خاوەن شتێك دەبین؟

دەربــارەی ئێــستا ڕەنگــە وەڵامەکــە قــورس بێــت.. بــەڵام نــا، چــونکە جیهانگەری (عولمة) ئەو دێوەیە کە نابەزێ، خەڵکی لە بەرامبــەری دا هیــچیان پێ ناکرێ، تــەنها گوێڕایــەڵی و خۆبەدەســتەوەدان نــەبێت.. بەڕاســتی ڕووبــەڕوو بوونەوەیەك دژی جیهانگەری (عولمة) دەستی پێکرد لەو کۆنگرەی، کە لە شاری (سیاتل) بەسترا بەڵام _ بەداخەوە _ لە غەیری موسوڵمانان بوو!

بەڕاستی زەحمەتی وەڵامەکە لەو بار(حــاڵ)ە خراپەیــە دێــت، کــە ئوممــەتی ئیسلامی گەیشتۆتێ...

ئەو ئوممەتە لە هەموو مێژووی خۆیدا هەتا ئێستا نەگەیشتۆتە ئــەو پلەیــە لە سوکی و نزمی لەسەر خۆی و لەسەر خەڵکیش، کــە ڕاودەنــرێ دەردەکــرێ بــە دەیان هەزارو سەدان هەزار ڕۆڵکانی سەر دەبڕدرێ لە ئــەوروپا و لــە ئاســیا و لــە ئەفریقیا، کەچی جوڵەش ناکات، بەڵکو هەڵوێستێکیش بۆ ڕاگرتنی ئەو قەیانخانــە وەحشیگەریە نــانوێنێ، یــان بەربەرچــی داتــەوە، فەڵەســتینی لێ زەوت دەکــرێ، قودسی لێ زەوت دەکرێ، کە چی ئەو ڕاوەستاودو وەك دیل تەماشا دەکا..

لەلایەکی تریش هیچ کات جیهان ئەوها بە تێکڕایی لەســەر ئــەم ئوممەتــە ئیسلامیە کۆ نەبویتەوە هەروەکو ئێستا کۆ بویتەوە، کــە مافــەکانی بــە ئاشــکرا دەخورێ، زادو زەخیرەی بــەتاڵان دەبــردرێ، دژایــەتی ئــایینی و بیروباوەڕەکــەی و

بنەمای بوونی هزری و رۆحی و ماددی دەکرێت..کەچی دەستە وەستانەو لە ویست و ئیرادەی زەوت کراوە.. ئەگەر بیەوێ جولەیەکیش بکات یان خۆی بدوێنێ، ئەوا پەنجەی چەتە(عصابة)ی هەموو ولاتەکانی دەگاتێ و هەموویان هاوار دەکەن: ئوسولێنە! تۆقێنەر(إرهابي)ن! بیان کوژن! یان بیان کەنە نێو بەندیخانەوە!

لە هەمان کاتیشدا کەم و کوریەکی زۆر لە ئامرازەکانی ڕوبەڕو بوونەوە هەیە..

لە ئامرازەکانی ڕوبەڕو بوونەوە شارەزایی تەکنەلۆژی و دروست کردن (تصنیع)ە، کە ئەم ئومەتە لە هەردوولایەن دا هەژارە بە جۆرێك دەگاتە نزیکەی سنوری مایە پوچی(مفلس)، لە لایەکی تریش چەند درندەیەکی زیانبەخش کۆ دەبنەوە بۆ ئەوەی تەڕو وشك پێکەوە بخۆن، بۆ ئەوەی هەموو جولەیەك لە کاربخەن، کە بیەوێ شارەزایی و فراژ بونی بەرهەم هێنان (نتیجة الانتاج) بە دەست بێنێ.

بەڵێ! بەلام..!

لە کۆنەوە کە هێشتا نەوجەوان بووم فەرمودەیەکی پێغەمبەرﷺ هەڵوەستەی پێدەکردم، کە دەفەرموێ: ((من رأى منكم منكرا فليغيره بيده، فمن لم يستطع فبلسانه، فمن لم يستطع فبقلبه، وهو أضعف الايمان[1]: کێ لە ئێوە کردەوەیەکی خراپی دی، بابەدەستی خۆی بیگۆڕێ، ئەگەر پێی نەکرا، با بەزمان بیگۆڕێ، ئەگەر پێی نەکرا با بەدڵ بیگۆڕێ، ئەمەشیان کزترین باوەڕە)).

---

٨ / متفق علیه.

فەرمودەیەکی دیش هەر لەو بارەیەوە دەفەرموێ: ((فمن جاهدهم بیده فهو مؤمن، ومن جاهدهم بلسانه فهو مؤمن، ومن جاهدهم بقلبه فهو مؤمن. ولیس وراء ذلك من الایمان حبة خردل[٩]: ئەوەی بە دەست جیهادیان لە گەڵ بکا ئەوە بڕوادارە، ئەوەی بە زبان جیهادیان لە گەڵ بکا ئەود بڕوادارە، ئەوەی بە دڵیش جیهادیان لە گەڵ بکات ئەوا بڕوادارە، لە پاش ئەمە تۆزقاڵێك باوەڕی نامێنێ)).

ئەم فەرمودەیە هەڵوەستەی پێدەکردم، چونکە پێغەمبەرﷺ ناوی ناوە جیهاد و ناوی ناوە گۆڕین لە گەڵ ئەوەی، کە هەر لە ناو دڵە، هیچ شتێك ناگۆڕێ لەو واقیعەی، کە مەبەستە بگۆڕدرێ!

بەڵام کاتێ وشیاریم گەورە بوو، ئەومونم زیادی کرد، چەند شتێك لەمانای فەرمودەکە تێگەیشتم، کە پێشتر لێم شاراوە بوو.

بەڕاستی سوپا لە جەنگ دا توشی دۆران دێت، پاشە کشە دەکات، دوژمن ناچاری دەکات، بیباتە دەرەوەی گۆرەپانی جەنگ.. بەڵێ! بەلام! لێرەدا قەڵاتێکی کۆتایی ماوە خۆی لەناو حەشار بدا هەتا هەلێکی دی بۆ دەرەخسێ بۆ هاتنەوە ناو گۆڕەپانی جەنگ. بەردەوام ئەگەر بێتو خۆی لەناو لەم قەڵاتە بپارێزێ و خۆی حەشاربداو نەیداتە دەست دوژمن، ئەوا لە حاڵەتی جیهادکردن دایە، چونکە ئەو هێشتا سەربازییەتی و ئامادەکاری خۆی پاراستوە. بەڵام ئەگەر قەڵایەکەی دا بەدەستەوە ئەوا شتەکە کۆتایی پێ هات، دۆڕان توشی دەبێت، کە ناتوانێ لێ ی قوتاربێ!

ئەم قەڵایە سەبارەت ئیشە خراپ (منکر)ەکە دڵە..

---

٩ / أخرجه مسلم.

پاشان پێغەمبەرﷺ ناو لە نارەزایی و نکۆڵی بە دڵ دەنێ جیهاد، ناوی دەنێ گۆڕین، لەگەڵ ئەوەی هیچ شتێك لە واقیعی ئێستادا ناگۆڕێ.

بەڕاستی ئەوەی بە دڵ ئیشی خراپ دەبوغزێنێ، خۆی نەدایتە دەست ئەمری واقیع، شەرعیەتی بونیشی نە دایتێ. ئەو واقیعەشی بە ڕاست دانەناوە، یان شتێکە پێمان نوساوە قوتاربونمان لێ ی نیە، بەلکو ئێستا ئەو تەنها وای داناوە، کە لەو سات و کاتە بەهۆی بێ هێزی بەرامبەر زیانی ئیشە خراپەکە و پەك کەوتوە لە گۆڕینی دەستەوسانە. بەلام باوەڕی وایە _ کە هەر ئەو هەڵوێستەی ئەو ڕاستە، هەر ئەوەش شەرعیەتی هەبونی هەیە، بەڵام ئیشە خراپەکە هیچ شەرعیەتی نیەو، لەسەر ڕاستیش نیە، با ئێستاش لەم سات و کاتەدا زاڵ بوونی هەبێت.

جا ئەو کەسەی قەلای بەدەستەوە داوەو لە جەنگەکە لەگەڵ ئەو کەسەی دەستی شوشتوە، وەك یەکن؟

بێگومان نەخێر! هیچ وەکو یەك نین!

کەسی یەکەم حاڵی حازر دەستەوەستانە. بەڵێ، هیچی بۆ خۆی پێ ناکرێ چونکە چوار دەورە دراو و گەمارۆ دراوە و بێ هێزە، بەلام لەگەڵ ئەوەشدا هەر باوەڕی بە کێشەکەی خۆی ماوە. بەردەوام چاودێری ڕووداوەکان دەکات، لە هەلێك دەگەڕێ کە بۆی برەخسێ جا لەهەر ساتێکدابێ، بۆ ئەوەی لە قەلایەکەی بێتە دەرو، بگەڕێتەوە ناو گۆڕەپان.

بەلام ئەوی تر، کە قەلایەکەی داوەتە دەست دوژمن، کێشەکەی لە هەستیا کۆتایی پێ هاتووە، خۆی داوەتە دەست ئەمری واقیع، بیرلە گۆڕینی

ناكاتەوە. بەڵكو خۆي بەهەڵە زانیوە لـەو هەڵوێـستانەی، كـە پێـشتر هـەیبووەو عەزمیشی جەزم كردوە، كە نەگەڕێتەوە سەری!

لە ڕاستیدا جیاوازیەكی زۆر هەیە. پێغەمبەرﷺ بەوەی خـوا سروشـی بـۆ كردووە، _ بەوەی خوا فێـری كـردوە _ ڕاسـتی جیـاوازی نێـوان ئـەم دوو شـتە دەزانێ. بەڵام لە هەمان كاتیشدا ئاگـاداری مەیلـدان بـەلای ڕەوشـی سـرەوتن و جێگیری دەدات! پێغەمبەر _ دەزانێ بەوەی خوا فێری كـردوە _ كـە دەرونـەكان توشی سستی و خاوبونەوەو دانیشتن دێن! بۆیە ئاگاداری دەدات و دەفـەرموێ: ((وذلك اضعف الایمان: ئەمە كەمترین باوەڕە)). ((ولیس وراء ذلك من الایمان حبة خردل: لە پاش ئەمە تۆزقاڵێك بڕوا نامێنێ)). ئەنجا بۆ ئەوەی بڕوادار موكڕ بێـت لەسەر هەڵوێستی دوایینی با بارودۆخەكە هەر چۆنێك بێت، لانەدات.

ئەوەی كاری خراپ (منكر) بە دڵ دەبوغزێنێ نابێ بەشـداری لـەو كـارە خراپە بكات، كە ناتوانێ بیگۆڕێ، بەشداری تێدا ناكات، مەگەر زۆری لێ بكرێ، چونكە ئەگەر بەشداری كرد بـە ڕەزامەنـدی خـۆی و قەناعەتیـشی وابـوو، ئـەوا قەڵایەكەی داوەتە دەست و جەنگەكەی بەجێ هێشتووە، بێ ئـەوەی جـارێكی تـر بگەڕێتەوە !

بەڕاستی ئەمە ئەو (جیهاد)ەیە، كە پێغەمبـەرﷺ ئامـاژەی پێكـردووە.. ئەو كەسە جیهاد دەكات بۆ ئەوەی لە ڕێگا نەگلێ[1].. جیهاد دەگـەڵ ئـەو دۆڕانـە ناوەكیە دەكات، كە هیچ قوتاربونی نیە، چونكە لە نەخۆشیەكانی دڵە. ((ألا وان فی الجسد مضغة اذا صلحت صلح الجسد كله، واذا فسدت فسد الجسد كلـه. الا

وهی القلب[1]: پارچە گۆشتێك لەناو جەستەدا هەیە، ئەگەر چاك بێ هەموو لەش لەگەڵی چاك دەبێ، ئەگەر خراپیش بێ هەموو جەستە دەگەڵی خراپ دەبێ، ئەوەش دڵە)).

ئوممەتی ئیسلامی لەم سات و کاتەدا لە مەیدانی ئابوری و پیشەسازی خاوەنی هیچ شتێك نیە بۆ ئەوەی بەرامبەر ئەو گەردەلولە ڕامالە بوەستێت ، کە جیهانگەری (عولمة) دەری دەکا، بۆ ئەوەی هەموو زەوی کۆنترۆڵ بکاو بیخاتە ژێر چەپۆکی خۆی..

دەڵێم ڕەنگە، ناشڵێم شتەکی جەخت کراویشە، ئەویش تەنها ڕۆیشتن لەگەڵ ئەو شیمانە[2] خراپەی، کە بانگخوازی جیهانگەری (عولمة) وێنەی دەکێشن، کە دەڵێن: جیهانگەری (عولمة) بلیمەتی بلیمەتانەیە، کە کەس ناتوانێ لە ڕوی دا بوەستێ..

بەڵام ئەو ئوممەتە لە گەڵ ئەوەشدا _ هەتا لەو کات و ساتەش دا _ خاوەنی شتی زۆر زۆر دەبێ، ئەگەر پەنا بداتە قەڵایەکەی و خۆی بپارێزێ لەو بەزینە ناوەکیەی، کە دڵی بەزیوەکان ڕیشەکێش دەکات.

بەڵام لێرەدا کێشە ئابوریەکان باس ناکەین، بەڵکو بۆ پسپۆرانی بەجێدێڵین بۆ ئەوەی لە مەسەلەکانی بکۆڵنەوە، بەڵکو تەنها ئاماژەیەك دەکەین، کە ئەو ناوچەیەی ئیسلامی تێدا درێژ بویەتەوە، لە دەوڵەمەندترین ناوچە و پارچەکانی

---

1 نەگلێ : نەکەوێ.

1 / رواه الشيخان.

2 شیمانە : إحتمال.

زەوی یە، بگرە بەسەرچاوە سروشتیەکانیەوە لـە ئـاو و ڕووەك و کەرستـەی خـاو، بێجگە لەوەی کە ئەمڕۆ ژمارەی دانیـشتوانی دەگاتـە زیـاتر لـە ملیارێـك. کـە دەتوانی _ لەسەر ئەو هەموو بێ هێزیەی، کە سکالای بەرامبـەر دەکـا _ چـەند یەکە _ یان چەند یەکەیەکی _ ئابوریی پێك بێنێت بۆ بـەهرە لێ وەرگـرتن لـە سەرچاوەو وزەکانی بە شێوەیەکی باشتر، بۆ ئـەوەی خۆی بەرامبـەر فـشارەکان (الضغوط) ڕابگریّ، هەروەکو ئێستا مالیزیا وا دەکات، لەگەڵ ئەو هەموو کۆسپ و لەمپەرانەی، کە بەئەنقەست لە ڕێگایدا دادەنێن بۆ ئەوەی نەتوانیّ لە گەمارۆ و ئابلۆقە ڕزگاری ببیّ!

لەگەڵ ئەو هەموو کۆسپ و لەمپەرانە، دەتـوانیّ شـارەزایش بـە دەسـت بهێنریّ.. ئەو بیروهۆشە ئیسلامیە کۆچ کردوەی _ کە بـارودۆخی تایبـەت، یـان گشتی ناچاری کردونە کۆچ بکەن بۆ ڕۆژئاوا _ ئەوا خـاوەنی خیـبرەو شـارەزاییان هەتا لە وردترین کاروبار... کاروباری وزەی ناوکی و چوونە ناو بۆشایی ئاسمان!

لەگـەڵ ئەودشـدا ئێمـە کاروبـاری ئـابوری بـۆ پـسپۆران و شـارەزایان بەجێدەهێلین..

بەڵام ئەم ئومەتە لە کاروباری تردا، بەهەر تاکێك کە تیایدایـە ئـەوە لایـەنی پسپۆڕیە کەلەم کاروبارەوە خاوەنی شتی زۆر زۆرە! کاروباری عەقیدەو بیروباوەڕ.. کاروباری ڕەوشت... کاروباری ڕێبیر(مبادیء).. کاروباری مرۆڤ و، مەبەسـت لـە بونیداو، پیوانەی ئەو شتانەی بەجیّی هێناوە.

ئەم کاروبارانە هەموو تاکێك خاوەنیەتی بە خاوەنداریەکی تایبـەت، بـەمانای ئەوەی، کە بەشێکە لە قەوارەی خۆی و دانـابڕیّ لـە کەسـایەتی خـۆی، دەتـوانیّ

لەناو دڵی پارێزگاریان لێ بکات _ لەناو قەڵایەکەی _ سەرەڕای هەر فیتنەو ئاشوبێك، کە لە چواردەوریدا بن.

موسوڵمان لەو کاروبارانە خاوەنی زاد و توێشویەکی خوایی ڕەسەنە، کە پڕوپوچ لە ڕوی ناوەستێ چ ڕوبەڕو، چ پاشملە، بەڵام ڕۆژئاوا خاوەنی کاڵاو شتومەکی ساختەیە، ئەگەرچی زۆر بریقە داریشی بکا؛ چونکە کاڵایەکە مرۆڤ لەوکاتەی کە لە توندترین حالەتی داڕوخانی ڕۆحی گیانی و ڕەوشتی دا بوون، دروستیان کردوە، ئەویش بە هۆی بارودۆخێکی ناوچەیی تەواو لەلای خۆیان، ئەگەر چی پێیان وابێ کە خاوەنی خەسڵەتێکی ئادەمیزادی گشت گیرد، کە پێویستە سەرانسەری دونیا بگرێتەوە!

مرۆڤ لە ڕوانگەی ڕۆژئاوادا چی یە؟!

مرۆڤ ئەو ئاژەڵە پێش کەوتوە داروینیەیە، کە هۆش و پەنجە و کەلەی(!) پێش کەوتووە، کە توانی قسە بکات و بیربکاتەوەو کەل و پەلەکان بەکاربێنێ، بەم جۆرە شارستانیەتی ماددی دروست کرد..

ئامانجیش لە ژیاندا لەلایەك چێژ وەرگرتنە بە هەستەکانی، لەلایەکی تریش سەرکەوتنە لە ململانێ _ ململانێی مانەوە _ ئامرازەکانی لە ململانێ‌دا زانست و جەنگ و سیاسەتە.

پاشان ئەو مرۆڤە هەر خۆی سەرچاوەی خۆیەتی، هیچ سەرچاوەکیش لە سەروی ئەو نیە، هەرکاتێکیش ئەنجامی دەدات. تاکە پاساوی ئەوەیە، کە لەوەوە دەرچووە.. واتە ئەو خوایە..

ئەم ئاژەڵە خۆ بە خوا زانە دەیەوێت ((شارستانیەتەکەی)) لەسەر هەموو زەوی بسەپێنێ!!

نەخێر بەخوا! بەئیزنی خوا بەهیچ شێوەیەکیش ڕونادات..

ئەو مرۆڤەی، کە خوای گەورە دروستی کردوە، زۆر لەوە گەورەترە، زۆر لەوە بەرێزترە لەوەی، کە ئەو شارستانیەتە ساختەیە دەیەوێت لە چەند شتێك دا گەمارۆو گۆشەگیری بکات:

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً: ئێمە ڕێزمان لە نەوەی ئادەم گرت و لە وشکانی و لە زەریادا هەڵمان گرتن؛ ڕۆزی پاکژمان پێدان، لە چاو زۆر لە کردەی خۆمان زۆر پتر قەدرمان گرتوون﴾ اسراء: ٧٠.

ئەو مرۆڤە لە چنگێك قوڕی زەوی و فوكردنێـك لـە گیـانی خـوا دروسـت كراوە..

﴿ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِن طِينٍ، فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِـن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ: كاتێك خوای تۆ بە فریـشتەكانی ڕاگەیانـد: وا خـەریكم مرۆڤێك لەقوڕ دروست بكەم؛ هەر كا لەشیم تەواو كردو لە گیانی خۆم فووم پێـدا كرد، هەمووتان سوژدەی بۆ بەرن﴾ ص: ٧١، ٧٢.

ئەوانەی هەڵسوكەوت دەگـەڵ چـنگە قوڕەكـەدا دەكـەن و فەرامۆشـی فـووە گیانیەكەی دەكەن، ئەوە لە ڕاستیدا هەلس و كەوت دەگـەڵ ((مـرۆڤ)) ناكـەن، بەڵكو هەڵس و كەوت دەگەڵ شێوەیەكی گـۆڕاوو تێـك چـوودا دەكـەن، كـە خـوا دەربارەیەوە دەفەرموێت لە ئاژەڵ گومڕاترە: ﴿...لَهُمْ قُلُوبٌ لاَّ يَفْقَهُـونَ بِهَـا وَلَهُـمْ أَعْيُنٌ لاَّ يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لاَّ يَسْمَعُونَ بِهَا أُوْلَئِكَ كَالأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُوْلَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ: دڵیان هەیەو پێی تێ ناگەن؛ چاویان هەیـەو پـێی نـابینن، گوێیـان هەیەو پێی نابیسن، ئەوانە وەكو ئاژەڵن، بگرە لەوان گومڕاترن؛ ئاگایان لە هـیچ شت نیە﴾ اعراف: ١٧٩.

ڕۆژئاوا هەرچی هەیەتی لە پێشكەوتنی زانستی و تەكنەلۆژی و ئـابوری و جەنگی و ڕامیاری، هیچ شەفاعەتیان بۆ ناكـات و هـیچ بـەرزیان ناكاتـەوە لـەو نزمیە كە تیایدان، هەتا نەگەڕێتەوە بۆ مرۆڤایەتیەكان هەروەكو خوا لـە چـنگێك قوڕو فوو تێكردنێكی گیان دروستی كردوە..

بەڵام بە خودا كردنی ئەم ئاژەڵە _ كە جیهانگەری (عولمة) بەشێكە لـەم بە خودا كردنە_ ئەوا لەلای خوا ناپەسەند و نەفرەت لێ كراوە، لە زەویـش دا بـە

گـوێرەی سـوننەتی خـوا بـەرەو نـەمان دەچـێت، جـا هـەر چـەندە خاوەنـەکانی ماوەیەکیش لە زەویدا خۆیان بەگەورە زان بزانن!

هەڵبەت شارستانیەتی ڕۆژئاوا خاوەنی شتی زۆر زۆر چاکە، کە کەس نابێ نکۆڵی لێ بکات، کەگەر ئەو کەسەی خۆی بە هەڵە دا ببـات، هـەروەها خـاوەنی شتی زۆر زۆر خراپیشە، کە کەس نابێ نکۆڵی لێ بکـات، مەگـەر ئـەو کەسـەی خۆی بە هەڵە داببات.

پێشکەوتنی زانستی و تەکنـەلۆژی و بلیمـەتی لـە ڕێکخـستن و جـۆش و خرۆشی لە وەرگرتنی شتەکان و کۆڵ نەدان و پشو درێژی.. ئەمانە هەمووی شـتی چاکن. بە گوێرەی سوننەتی خواش، هەر ئەو شـتانەنە پـشتی ئـەم شارسـتانیەتە دەگرێ و تەمەنی لە زەوی دا درێژ دەکات: ﴿مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَـاةَ الـدُّنْيَا وَزِينَتَهَـا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لاَ يُبْخَسُونَ: هەرکێ ژینی ئەم دنیایـەو زەرق و بەرقی ئەوی دەوێ، ئێمە پاداشتی کردەوەیان _ بە تـەواوی _ هـەر لـەم دنیایـە دەدەینێ و چیشیان لێ کەمەوە ناکرێ﴾ هود: ١٥

گەندەڵی شتی ڕۆحی و بێ سەروبەری جنسی و بەڕەڵایی لـە سـنور تێپـەڕیوو ڕیزپەڕیی(شذوذ) و ئارەق و تریاك و تاوان، هەروەها لە سـنور لادان لەسـەر زەوی بەبێ حەق و سوك و نزم کردنی خەڵك و تورە کردنیـان، ئەمانـە هـەمووی شـتی خراپن، بە گوێرەی سوننەتی خـوا _ چارەنووسـی وای لێـدێت ئـەو شارسـتانیەتە لەناو ببات، هەر چەندە مانەوەشـی لەسـەر زەوی درێـژە بکێـشێ: ﴿...حَتَّـى إِذَا فَرِحُواْ بِمَا أُوتُواْ أَخَذْنَاهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ: ئەوسا کاتێك کەوتنـە خۆشـی و شادی لە پڕو ناکاوێك بەو تورەیی خۆمان خستن و هـەموو نـا هومێنـد مانـەوە﴾

انعام: ٤٤.

﴿قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُواْ فِي الأَرْضِ فَانْظُرُواْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ: بەر لە ئێوە زۆر ڕێگاو شوێن تێپەڕیون. جا ئێوە لەم سەر زەمینە گەشتێ بکەن و سەرنج بدەن کە ئاخری کاری حەق بەدرۆ زانان بەکوێ گەیشت؟﴾ ال عمران:١٣٧.

﴿ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ: بە زۆر شاران کە ناحەق بوون و مۆڵەتم داو لە پاشانا وەبەر تووڕەیی خۆم خستن چارەنوسیش هەر بۆلای منە﴾ حج: ٤٨.

شتێك هەیە دەبێ بزانرێ، کە ئەم شارستانیەتە خاوەنی شتێکە، بە جۆرێك حەق و ناحەقی تێکەڵ بووە ، کە لەلای زۆر کەس شاراوەیە ، زۆریش لە خەڵکی دەهاوێتە ناو فیتنەوە ئاشوبەوە، شێوە جوان و بریقەدارەکەی دەیان گرێت و سەرنجیان ڕا دەکێشێت، بۆیە چاویان لەمەڕ بینینی خراپەکانی دەکەوێ. ئەو شتەش ((دیموکراسیەت)) و ((مافی مرۆڤە)).

خەڵکی باوەڕ ناکەن کە ئەم شتە شانۆ گەریەکی جوانە، کە چەندی شتی پرو پوچی تێدایە بە ئەندازەی ئەوەش ڕاستی تێدایە!

بێگومان دیارترین ڕووی، ئازادی سیاسیە، یان ئەو مافە دەستەبەر کراوانەیە، کە ((گەلەکان)) وە دەستیان هێنا لە ڕوو بە ڕوو بوونەوەی ئەو زۆرداره دیکتاتۆرانەی، کە لەمەو پێش حوکمیان دەکردن، کە ((تاك)) بەرامبەر بە ((وڵات)) وەدەستی هێناوە.

بەڵام کێیە ئەو کەسە زاڵە ڕاستەقینەی لە پشت ئەم شانۆگەریە جوانەوە،

کە تاکی ئاسایی _ لە زۆر حاڵەتدا ناوی دەنێن ((پیاوی شەقام)) _ وەك بلێی هەر ئەوە حوکم دەکات، هەر ئەوەم بڕیار لەسەر چارەنووسی کاروبارەکان دەدا ؟!

لە ڕاستیدا ئەوە سەرمایەیە! ئەدی کێ بەسەر سەرمایەکاندا زاڵە ؟! ئەوانە _ ڕاستەوخۆ _ جوولەکەن!

ئا لێرەدا ڕوون دەبێتەوە، کە چۆن جولەکە لە ئەمریکا _ کە ژمارەیەکی کەمیشن _ هەر خۆیان دەست نیشانی سەرۆك کۆمارەکان دەکەن، هەر ئەوانیش ئەگەر بیانەوێ دەیانهێننە خوار، یان دەیان کوژن هەروەکو، کە (کنیدی)یان کوشت لە ساڵی ١٩٦٣ ز کاتێك بە هەواو ئارەزوی ئەوانی نەکرد.

هاولاتی لەوێ خۆی نوێنەری خۆی هەڵدەبژێرێ، ئەوانەی دەچنە ناو پەرلەمان، هەر ئەوانیش لێپرسینەوە لە حکومەت دەکەن و بڕیاری سیاسەتەکەی بۆ دەدەن. هاولاتی نوێنەری خۆی هەڵدەبژێرێ بە ئازادیەکی تەواو، کەنە فشار(ضغط)ی تێدایە نە ساختە.

بەڵێ! بەڵام!

کێ ئەو هاولاتیە ئاڕاستە دەکات بۆ هەڵبژاردنی فڵان یان فیسار؟

ئایا زیرەکی خۆی؟ یان بیرکردنەوەی خۆی؟ یان قوڵبونەوەی لە لێکۆڵینەوەی کارو بارەکان و هاوسەنگی لە نێوانیاندا ؟

یان دەزگاکانی ڕاگەیاندنە، کە ئەفکاری خوازراو دەخاتە سەری و، پاشان ئاڕاستەی دەکات بە ئاڕاستەیەکی خوازراو؟

کێ خاوەنی دەزگاکانی ڕاگەیاندنە ؟!

لە ڕاستی دا پێشبڕکێیەکی توند لە نێوان حیزبەکاندا هەیە بۆ بردنەوەی

ژمارەیەکی زۆر لە کورسی بۆ ئەوەی بتوانن دەست بەسەر حوکم دا بگرن، ئەم پێشبڕکێیەش _ بەسەر بەستیەکی تەواو دەکرێت _ دور لە هەموو دەست تێوەردانێکی حوکمەت کە دەیسەپێنێ.

بەڵام..لە کۆتاییدا جیاوازی چی یە لە نێوان ئەو حکومەتەو ئەوی تر لە کاروبارە سەرەکیەکە، ئەویش زاڵ بوونی سەرمایەیە، هەروا زاڵ بوونی ئەو کەسانەشە، کە زاڵن بەسەر سەرمایەدا؟!

ئایا هیچ جیاوازیەکی ڕاستی هەیە؟!

ئەنجا ئەوەی دەیەوێ با خەیاڵ بکا، کە ئەو کاروبارەکان هەڵدەسوڕێنێ! ئەوەی دەیەوێش با خەیاڵ بکا، کە ((گەل)) لە حەقیقەتدا حوکم دەکات، گرنگ نیە، بەڵکو گرنگ ئەوەیە ئەم شتە زیان بە بەرژەوەندی سەرمایەداری نەگەیەنێ!

ئەگەر بگەڕێینەوە سەر ئەو دروشمەی، کە جولەکەکان لە شۆڕشی پیشەسازی دا بەرزیان کردبۆوە _ کە دیموکراسیەت لەو شۆڕشە هاتە بوون _ ئەوا چەند شتێکی زۆر گرنگ و بەسودی لێ تێدەگەین..

ئەو دروشمە ئەوە بوو:

Laissez Passer _ Laissez Faire

وشەی یەکەم:- Laissez Passer - مانای ئەوەیە: ((لێ گەڕێ، با (بە ئارەزوی خۆی) شت بکات)) ، وشەی دووەمیش:- Laissez Faier – مانای ئەوەیە: ((لێ ی گەڕێ با (بە ئارەزوی خۆی) بڕوات)) کێ شت دەکات؟ کێ دەڕوات.

ئەوەی (بە ئارەزوی خۆی) شت دەکات ئەوە خەڵکە.. گەلە.. پیاوی شەقامە.. تاکە.. بە ئارەزوی خۆی شت دەکات، ((بە ئارەزوی خۆی)) _ بە

کاری ئاراستەی دارێژراو _ دەچێتە ناوی ئازادی بێ باوەڕی و، ئازادی بەدڕەوشتی لەژێر ناونیشانی ((ئازادی کەسایەتی))، کە دیموکراسیەت زۆر پێدادەگرێت لەسەر ئەمەو، دەیکاتە ئامانجێکی سەرەکی لە فەلسەفەکەیدا.

ئەوەی (بە ئارەزوی خۆی) دەڕوات، سەرمایەیە. کە هەموو بەربەستێك لەپێشی خۆی لادەبات، بۆ ئەوەی قازانجەکەی چەند جارە بکاتەوە، بەبێ گرنگی دان بەهەر هۆکارێك دەیگرێتەبەر، بەبێ گوێدان بەکاردانەوەی ئەم شتە لەسەر خەڵك.. لەسەر گەل.. لەسەر پیاوی شەقام.. لەسەر تاك.. کە ئەم شتە جارێکیان دەبێتە خزمەتێکی ڕاستی بەسود، جارێکیش دەبێتە ڕوخاندنێکی گشتگیر لە دەرونەکان و ڕەوشتدا.. بەڵام لە حاڵەتێکدا هەر سەرمایە قازانجی هەرە گەورە دەکات، بەڵکو زۆر جاریش تاکە قازانج هەر خۆیەتی!

بەم شێوەیە حەق و ناحەق لەم دیموکراسیەتە تێکەڵ دەبێ، جاری وا هەیە حەق و ڕاستی سەردەکەوێ، بەڵام ناحەق چەند جار سەر دەکەوێ..

با هەر شتێك بێت، بزانین جیهانگەری (عولمة) چیمان بۆ دەهێنێ، کاتێك چەپۆکی بەسەرماندا دەدات! ئایا شتە باشەکانمان بۆ دەهێنێ؟ یان شتە خراپەکانی؟!

*   *   *

سەبارەت بە پێش کەوتنی تەکنەلۆژی و زانستی بە ئەندازەیەك ڕێگای پێ دەدات کەوا ((زەرەرو زیان نەگەیەنێ بە بەرژەوەندیەکانی)) بەڵام ((نهێنیە)) سەرەکیەکان، کە پێش کەوتنی ڕاستەقینەی لەسەر دادەمەزرێ، ئەوا تایبەتە بە

خۆی و لێ ناگەڕێ کەس ببێتە خاوەنی، بۆیە دەبینی زۆر لە زانای ئەتۆم لـە کـوڕ گـەلانی جیهـانی سـێهەم _ ئیـسلامی بـە تایبـەت _ کـوژراوە ((لـە چـەند بارودۆخێکی نادیاردا!)) یان فڕۆکەکەی لە ئاسمان تێك شـکاوە! یـان هـەر نـەبێ کراوە بۆ ئەوەی خزمەتی بەرژەوەندی ئەو وڵاتە بکات، کە بەکاری دەهێنێ!

ڕاستە ئەگەر لەو زانایە بگەڕابان سەربەست بێت، ئەوا خۆی و زانستەکەی دەفرۆشێت، چونکە وڵاتەکەی خـۆی ئـاوڕی لێ ناداتـەوە و هـانی نـادات لەسـەر توێژینەوە و زانست و، شارەزاییەکەی وەبەرهەم ناهێنـێ.. بـەڵام ئەمـە وەد نـەبێ خراپی مەرام و نیەتی ئەوان ڕەت کاتەوە، ئەویش یـان دەبـێ ئـەو زانایـە هێـز و توانای بۆ بەرژەوەندی ئەوان بێنێتە بەرهەم، یان دەبێ لە زەوی دا نەمێنێ!

سەبارەت بە گەندەڵی ڕەوشتی و ڕۆحی ئەوا چی لێ وەردەگری وەری بگرە. بەڵکو ئەمە لە حەقیقەتی واقیعـدا دیـارترین و زەق تـرین ڕووی جیهانگـەری ((عولـمـة))یـە.. کـە هـەموو ڕۆژ بنـچینەکانی جێگیرتـر دەکـات لـەو کەناڵـە ئاسمانیانەی، کە هەموو شتەکی کەم و نزم و قێـزەون پـەخش دەکـات.. واش لـە پرۆگرامەکانی فێربوون دەکەن، کە هەموو ئەو شتانەی پارێزگاری لـە بنـەماکانی خودی ئوممەت دەکات لە ئاین و ڕەوشت و نەریتەکان و بنچینەکان، دەری بێـنن و لای ببەن، هەروەها چەند کۆنگرەیەکیش گرێ دەدرێن بۆ بڵاوکردنەوەی یاخی بوون فەرمانەکانی خوا بـە ئاشـکرا، کـە بڕیارەکـانی ئـەم کۆنگرانـە بەسـەر خـەڵکی دەسەپێنرێت، سزای نەیارانی دەدرێت بەبێ بەش بوونی لە ((بەزەیی)) سـندوقی نەختی دەولی، یان جگە لەمانە لە دام و دەزگاکانی چەوسانەوەو کۆیلە کردن!

بەڵام ئەو ((دیموکراسیەتەی)) ((هەژارەکانی)) جیهـانی سـێهەم دڵیـان

پێ خۆشەو چاوەڕێ دەکەن، ئەوانەی دەناڵێنن لە ژێر سیستەمی سەرکوت کەری سیاسی ئەوەش بە هەمان شێوە دەچێتە ناو یاریەکەوە!

بەلاّم Laissez Faire ((لێ ی گەڕێ با بە ئارەزوی خۆی شت بکا)) بێ باوەڕی دەکا کەللەڕەقی دەکا، خراپە دەکا، کەلەپور لەناو دەبا، شتە نەگۆڕەکان تەفرو تونا دەکات، ئەمە لە دیموکراسیەتی هاوردەدا دەرگاکانی لەسەر پشت دا بۆ دەکرێتەوە، خەلکیشی بە هەموو هۆکارێك لەسەر هاندەدرێ.. هۆکارەکانی ڕاگەیاندن، بەرنامەکانی فێربوون و، هەروەها ڕووت کردنەوەی ئافرەت لە شەقام و چایخانە و کەنار ڕوبار و نوسینگەو.. کۆڕو کۆبونەوەکان!

بەلاّم مافەکان و دەستە بەرەکان (الضمانات) _ کە بەنرخترین شتە لەناو دیموکراسیەت _ ئەوە نابێ بۆ جیهانی سێهەم ڕەوانە بکرێ.. چونکە تایبەتە بە پیاوی سپی.. چونکە ئەگەر ئەو ماف و دەستەبەرانە لە جیهانی سێهەم شین بێت، ئەوا ئازاد دەبێ و قەوارەو بوونە لەدەست چوەکەی دەگەڕێنێتەوە، لە کۆتایشدا بەربەرکانێی جیهانگەری (عولمة)دا دەکات، کە د بۆ تاغوتی جیهانی دەیچەوسێنێتەوە.. کەواتە با شانۆگەریەکەی وەرگرن و یاری پێ بکەن.. بەلاّم ڕاستیەکەی بەدور دەزانرێ بەدەست بهێنرێ!.

*　　*　　*

باشە ئەگەر کارەکە ئەوها بێت، سەیرە بۆ کۆمەڵە ئیسلامیەکان، خۆیان ناوەتە ناو قالّبی جیهانگەری (عولمة) یان قالبی دیموکراسیەت، گومان دەبەن بەو کارەیان زەمینەیەکی نۆی بۆ خۆیان وە دەست دێنن، یان رزگاریان دەبێ لەو ئابلۆقەیەی، کە کراوەتە سەریان؟!

ئایا پاش ئەو هەموو ئەزمونانەی ڕابورد، دەبێ فرۆفێڵەکە هەر بمێنێ؟!
ئایا نایەتە بیریان،کە ئەمریکا خاوەنی جیهانگەری (عولمة)یە _ یان ئەو جولەکانەی کە هەڵیدەسوڕێنن _ کە هەر ئەوانە ئەو حکوماتانەیان لە جیهانی ئیسلامیدا چاندوە، کە سەریان دەبڕن و دەیان کوژن و دەریان دەکەن و گەنجەکانیان دەهاوێنە ناو بەندیخانەوە؟

باشە چ گۆڕانکاریەك لە نەخشەی ڕووداوەکان دا ڕوو دەدات، کاتێك ئێمە پەیرەوی دیموکراسیەتی فرە لایەنی بکەین و بیکەینە دروشمێك و ئاشکرای بکەین و، هاواری بۆ بکەین و، پاڵپشتی بکەین و، سوێندی گەورەو پیرۆز بخۆین، کە ئێمە بەدوای دەکەوین؟!

ئایا ئەمە هیچ لەو مافە زەوت کراوانەو دەستەبەر کراوە ویستراوەکانمان بۆ دەگەڕێنێتەوە؟ ئایا هەر خاوەنی جیهانگەری (عولمة) نیە ئەو حکومەتانە هان دەدات بۆ بەرگری کردن لە تەییاری ئیسلامی و خەفە کردنی و هەوڵ دان بۆ لەناو بردنی؟! چ شتێك دەگۆڕێ، کاتێك ئێمە ئاشکرای بکەین، کە دیموکراسیەتی فرە لایەنین؟! ئەدی کوانێ دەرئەنجامەکانی ئەزمونی جەزائیر و حیزبی رەفاه لە تورکیا ؟!

ئێمە بانگەشەی توندو تیژی ناکەین.. پڕ بەدەممان ڕادەگەیەنین، کە ئێمە بە ڕەوای نازانین و، واش نازانین کە سود بە بانگەواز بگەیەنێ، بەڵکو دەڵێین توندو تیژی پێچەوانەی بەرنامەی پێغەمبەرەوە، زیانی بۆ بانگەواز هەیە و سودی پێ

ناگەیەنێ[1].

بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا دەڵێین فەرمان ڕەوایی کردنی شەریعەتی خوا، خوا پێویستی کردووە، نابێ مرۆڤ وازی لێ بێنێ و ڕووی لێ وەرگێڕێ، ئەگەر بیانەوێ مسوڵمانبن: ﴿فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا: بەڵام نەخێر سوێندەکە بە پەروەردگاری تۆ ئەوانە نابنە خاوەنی بڕوا مەگین وەختێ لە کێشەو هەرای نێوان خۆیانا بتکەنە قازی و لە دڵەوە بە هەر فەرمانێ تۆ بیدەی رەوایان بێ و بە تەواوی مل کەچی بن﴾ نساء:٦٥.

﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ...: ئەگەر فەرمانێ خواو پێغەمبەرەکەی فەرمانیان بەهەر کارێك دا، هیچ پیاوێك و هیچ ژنێکی خاوەن باوەڕ ناتوانن پەسەندی نەکەن﴾ الاحزاب:٣٦.

وەنەبێ لە نێوان ئێمەو دیموکراسیەت _ وەکو ڕێکخستنێکی سیاسی _ دژایەتیەك هەبێت، بەڵکو دژایەتیەکە لەلای ئەوانە، چونکە ئەوان پابەند بوون بەفەرمان ڕەوایی شەریعەتی خوا ڕەت دەکەنەوە! ئایا بارو دۆخەکە وای لێ هاتووە بۆ هەر بزوتنەوەیەکی ئیسلامی، بارو دۆخێك قەبول بکات، کە تیایدا فەرمان ڕەوایی شەریعەتی خوای ڕەت بکرێتەوەو، شەرعیەتی بوونی پێ ببەخشێ؟! جا کاتێك دەست لەم پێویستیە خواییە، لە ئیسلام چمان بۆ دەمێنێتەوە؟! یان کاتێك دەست هەڵناگرین و _ ڕێگە چارەیەکیشمان نی یە بۆ

1 / ئەگەر دەتەوێ تەماشای کتێبی (واقعنا المعاصر) و کتێبی (کیف ندعوا الناس) بکە.

دەست هەڵنەگرتن _ ئەوا دیموکراسیەت ڕەتمان دەکاتەوە، با هەزار ساڵیش خۆمانی بۆ ببەینە پێشەوەو مەرایی بۆ بکەین!!

پاشان لێرەدا گومانێك پێویستە ڕون بکرێتەوە!

ئەو دیموکراسیەتەی _ کە لایەنە ئیجابیەکانی لەدەستەبەریی و مافەکان _ دەزگایەك نیە هاورد بکرێ و بە دائیرەی کارەبایی ببەسترێ، پاشان لە خودی خۆیەوە مافەکان و دەستەبەرەکان (الضمانات)مان بۆ وەبەرهەم بێنێ!

بەلانی کەمەوە ئەو دیموکراسیەتەی، کە ڕۆژئاوا تام و چێژ لە شتە باشەکانی وەردەگرێ (جارێ لە شتە خراپەکانی گەڕێ) ، بلانی کەمەوە تەمەنی دووسەد ساڵە، لە تێکۆشانی نەپچراو کە گەل لە پێناویدا هەولیان داوەو زۆر قوربانیان پێش کەش کردوە لە ڕۆڵەکانی، کە کوژراون، دەرکراون، بەندکراون، بەهەموو هۆکارێکی جەنگ، جەنگیان لەگەڵ دا کراوە ، هەتا لە کۆتاییدا توانیتیان مافەکان و دەستەبەرەکان بە دەست بێنن، کە دیموکراسیەت لە خۆی گرتووە، ئەگەرچی قەت نەیان توانیوە بەسەر شتە خراپەکانیدا زاڵ بن، چونکە _ لەلای ئەوان _ دیموکراسیەت یەك دارشتەیە، کە ڕاستی و ناڕاستی تێکەڵ بووە.

ئایا ئێمە دەگەینە ئەو مافو دەستەبەرانەی، شتانەی کە ئەوان گەیشتونێ گەر تەنها ڕاییگەیەنین ئێمە دیموکراسین؟! یان دەبێ ئەم ئوممەتە پەروەردە بکرێ بۆ ئەوەی پارێزگاری لە مافەکانیدا بکات و دەست درێژی کردن لەسەرە خۆی ڕەت بکاتەوە هەروەکو ئوممەتەکانی تر پەروەردە کران، لە میانەی تێکۆشان و خەبات و قوربانیدانیان گەیشتنێ ؟!

ئەگەر ئێمە نەتوانین دەست بەرداری پەروەردە بین، کە کارێکی ماندوو

کەرو درێژ خایەن و پر هیلاکیە. بەرو بومەکەی درەنگ پێ دەگا، ئەگەر چی کاریگەریەکەی یەکاو یەك و مسۆگەرە، جا ئایا بۆ ئێمەی موسوڵمان شایەنە، کە وزەو توانامان لە پەروەردە کردن لە شتێك دا بخەینەگەر، کە حەق و ناحەقی تێکەڵ بووە، یان دەبێ لە شتێك بەکاری بێنین، کە ناحەقی ناتوانێ تێکەڵی بێ، نە لە ڕوبەڕو نە لە پاشملە، ئەویش ئیسلامە؟!

ئێمە لە هەردوو حاڵەتدا کۆشش دەکەین و، ئارامیم لەسەر شتە ناخۆشەکانی دەگرین، بەڵام ئێمە لەیەك لە حاڵەتەکان، لەزەت و چێژی دونیا بەدەست دێنین (کە پۆخڵەواتە) و، بەرەو وەرگێڕان لەشەریعەتەکەی تووشی تووڕەیی خوا دێین. بەڵام لە حاڵەتی دووەمدا تام و چێژی دونیا و ڕەزامەندی خوای گەورە بەدەست دێنین: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا...: خوا لەوانەی بە ئێوە بڕوایان هەیەو ئاکار چاکن، بەڵێنی دا: لەم زەمینەدا دەیانکاتە جێگە نشین؛ هەروەکی چۆن ئەوانی بەر لەوانی کردە جێ نشین، دینەکەشیان _ کە خۆی پەسەندی کردوە _ هەر بۆیان دادەمەزرێنێ و ترسەکەشیان بۆ دەکاتە دڵنیایی { تا } تەنیا من بپەرستن؛ هیچ شتێکیش بە شەریکی من نەزانن﴾ نور:٥٥.

﴿ تِلْكَ حُدُودُ اللّهِ وَمَن يُطِعِ اللّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

ئەم دەستورانە سنورن خوا دایناون. هەر کەسێکی بەر فەرمانی خواو

پێغەمبەرەکەی بێ، دەینێرێتە ناو باغـتێك جۆ باریان بەبەردا دەڕواو هـەتا سـەر هەر تیایدا دەژین و لەو پەری بەختەوەری دان﴾ نساء: ١٣.

بەڕاستی بزاڤی ئیسلامی خاوەنی زۆر شتە...

لە باتی ئەوەی خۆی بنێتە نێو ئەو قالبـەی، کـە دوژمنـەکانی دەیانـەوێ بیکەنە ناویەوە، کە بەم کارەیان فێڵ و تەڵەکەی دوژمنەکەیان زیاتر چەوسپاو ترو جێگیرتر دەکەن.. لەسەریەتی لەباتی ئەمە جێگرەوە(بدیل)ێکی ونبوو دەربخات و، سیستەمێکی جیهانی ڕاستیش نمایش بکات.

ئیسلام سیـستەمێکی جیهـانی ڕاسـت و دروسـتە. ئـەنجا چ بـۆ ئەوانـەی پەیڕەوی دەکەن یان ((ئەوانەی))تر کە نەهاتونەتە ناو ئیسلام.

ئەگەر بێتو مۆرك و نیشانەی هەر زەق و گـەورەی جیهانگـەری (عولمـة) ڕق و قین و فشار خستنەسەر بێدەسەڵاتان بێت بۆ ئەوەی سـەر شـۆڕی دەسـەڵاتی ئەوبن. ئەوا نیشانەو مۆرکی هەرە گەورەی ئیسلام ئەوەیە، کە زۆر لەکەس ناکات بێتە ناو ئیسلام: ﴿لاَ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ ...: لەم دینەدا بەزۆر داسەپاندن نیە﴾ بقرة: ٢٥٦.

﴿...أَفَأَنتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُواْ مُؤْمِنِينَ: ئایـا تـۆ دەتـەوێ بـەزۆر ئـەم مەردمە بڕوا بێنێت﴾ یـونس: ٩٩. ئەگەر نیشانەی دیاری جیهانگـەری (عولمـة) سەپاندنی قاڵبێکی دیاری کراو بێت بۆ ژیان _ کە قاڵبی ئەمریکیە _ بۆ ئـەوەی خەڵکی بەزۆری بکرێنە ناو ئەو قالبەوە، ئەگـەر پێوانـەو قیاسـی ئـەوان نـەگونجا لەگەڵ قالبەکەی ئەوان، ئەوا لە قالبدرانەکەیان دەکرێـت بـە بڕینـی هەنـدێك لـە ئەندامەکانیان، یان شکاندنی، ئەوا ئیسلام _ ئاینی خوایەو _ دان بـەجیاوازی (

اختلاف)دا دەنێت، کە کارێکی واقیعەو خوای گەورە فەرزی کردۆتە سەر مرۆڤ بە دانایی و حیکمەتێك کە خۆی دەیەوێ: ﴿ وَلَوْ شَاء رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلاَ يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ، إِلاَّ مَن رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ...: پەروەردگاری تۆ ئەگەر حەزی بکردایە خەڵکی دنیای گشت دەکردە یەك ئاین، بەڵام بە ناتەبایی هەر دەمێنێتەوە. { جا } مەگین پەروەردگاری تۆ بەزەییی پێدا بێتەوە، هەر بۆیە دروستی کردون﴾ هود: ۱۱۸، ۱۱۹.

ئیسلام موسوڵمانان پابەند دەکات بەچەند نەگۆڕێکی دیاریکراوو چەند پێوانەیەکی دیاری کراو، کە خوای زاناو کاربەجێ دەزانێ بۆ دروست بوونی مرۆڤی چاك پێویستە ، کە شایەنە ببێتە جێنشین لە زەوی: ﴿ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً...: ئەو کاتەی پەروەردگاری تۆ بە فریشتانی ڕاگەیاند؛ من دەمەوێ بریکارێك لەسەر زەمین دیاری بکەم﴾ بقرة: ۳۰.

﴿ يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ...: ئەی داود: جێ نشینمان لەسەر زەمین دا بە تۆ، بە تەرزێکی خودا پەسەند، بەکاری مەردەم رابگەو شوێن ئارەزوی خۆت مەکەوە، کە لەرێی خودا لات بدات﴾ ص:۲٦.

بەڵام ئیسلام _ هەتا لەگەڵ موسوڵمانانیش دا _ نایانکاتە چەند دانەیەکی لەیەك چوو و دووبارە کراوە وەك ئامێرەکان، بەڵگەی واقعیش لەسەر ئەمە جیاوازی نێوان مەزهەبەکان جیاوازی ڕاو بۆچونەکانە، کە ئەم ئوممەتە هەر لە ڕۆژی یەکەمیەوە دانی پێداناوە، کە ئەم جیاوازیە نە ئیسلامی تەنگ کردتەوە، نە لەسەر موسوڵمانانیش تەنگ بووە، بەڵکو لەسەر ئەوانە تەنگ

دەبێتەوە، کە لە شتە نەگۆڕەکان (الثوابت) دەردەچن بە بیانوی ئازادی کەسایەتی، یان بە بیانوی ئیجتیهاد، یان جگە لەم بیانوانە.. بۆ ئەوەی لە دین رابکەن.. ئەمانە خوای گەورە بڕیاری لەسەر داون، کە لە ئایین هەڵگەڕانەوە.

بەڵام جگە لە ناموسوڵمانەکان، ئەگەر کاتێك لەسەر زەوی ئیسلام و لەژێر ئالای ئەودا بژین، ئەوا ئەوەی بۆ ئەوانە بۆ ئێمەشە، هەروەها ئەوەی لەسەر ئەوانە لەسەر ئێمەشە بەڵام کاتێك لە دەرەوەی سنوری دەسەڵاتی ئیسلام بن ئەوانە گەر شەڕ خوازبن شەڕیان لەگەڵ دەکرێت، ئەگەریش ئاشتی خوازبن، ئەوا پەیمانیان لێوەردەگیرێت و بە دادگەری مامەڵەیان لەگەڵدا دەکرێت: ﴿ لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ، إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَى إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ: خودا بەرتان لێ ناگرێ کە ئێوە دەگەڵ ئەوانەی بەگژ ئێوەدا نەچوون و لە زێد وەدەریان نەناون، چاکەیان دەربارە بکەن و بە یەکسانی رەفتاریان دەگەڵدا بکەن. خوا مرۆی خاوەن ئینسافی خۆش گەرەکە. تەنیا هەر رێگەتان نادا دەگەڵ ئەوانە ببنە دۆست کە لەسەر دین، شەڕیان دەگەڵتانا کرد و ئێوەیان لە زێدی خۆتان ئاوارە کرد. لەسەر دەرکردنی ئێوەش، بوونە پشتیوانی یەکتر. هەر کەسیش ببێتە دۆستیان، دیارە غەدرێ لە خۆ دەکا﴾ ممتحنة: ٨_ ٩.

ئەگەر دەرئەنجامی راست و دروست و کۆتایی جیهانگەری (عولمة) ئەوە بێت، کە هەژارەکان بکاتە بەندەو کۆیلە بۆ دەسەلاتی خۆی، ئەنجا لەژێر هەر ناونیشانێك یان هەر بیانوەك بێت، ئەوا ئیسلام وای لە عومەر کرد _ رەزای

خوای لەسەر بێ _ بە یەکی لە کاربەدەستەکانی بڵێ: ﴿ یا عمرو! متـی استعبتم الناس وقد ولدتهم امهاتهم احـرارا: ئەی عـەمر: تاکەی خەڵکی دەکەنە کۆیلە، لـە کاتێك دا بە ئازادی لە دایك بوون﴾؟!

بەر لە ئەوە هەموو شتێ، یان لەسەروی هەموو ئەوانەوە ئەگەر جیهانگـەری (عولمة) بۆ خەڵك دێنێ، کە لە ((کۆنگرە!)) نێو دەوڵەتیەکانی جیهـان بریاریـان لەسەر دراوەو سەپاندویانە لەبێ باوەڕی و بێ سەروبەری جنـسی و لابـەلایی و، لا ڕێبون.. ئەوا ئیسلام زۆر موکرەو سورە، کەوا گیان و ڕەوشتی خـەڵکی لـەپیس و پۆخڵ و نگریسی پاك بکاتەوە، بۆ ئەوەی بەرز ببنەوە بۆ ئەو ئاستەی، کە شایەنی ((مرۆڤە)).

بەڕاسـتی پـێش کـەوتنی زانـستی و تەکنـەلۆژی و ڕێکخـستنی هـیچ پەیوەندیەکی بە تێك دانی ڕەوشت و ئەخلاق دا نیە.. بەڵکو پێداویستیەکانی ئەم پێشکەوتنەش نیە، کە ڕەوشت و ئەخلاقی خەڵکی تێك بچێ و نـزم ببێتـەوە، تـا بێنە تەك ئاستی ئاژەڵ هەروەکو، کە ئێستا ((لە شارستانیەتی)) ڕۆژئاوا! ڕووی داوە! _ بەڵکو ئەمەی لەلای ئەوان ڕویدا هەروەکو، کە لەمەو پێش باسمان کرد _ لەبەر چەند بارو دۆخێکی ناوچەیی تایبەت بە خۆیان بوو، کە لە ژیانیاندا ڕویـدا، کە ئەم بارو دۆخە تایبەتە ناکرێ بکرێن بە خەسڵەت و خویەکی گشتی و هیچ لەو ڕێسایانەش نیە، کە نەگۆڕێن و لادان هەڵنەگرێ!

ئیـسلام کاتێـك خـەڵکی دەسـتی بـەڕوە جـوان و ڕاسـتەکەی گرتبـوو _ شارستانیەتێکی بەرز و بەهاداری بەخـشیە مرۆڤایـەتی لـە هـەموو لایەنـەکان و بوارەکان، بێ ئەوەی ڕەوشتی تێك بچێت و شکـست بێنـێ لـە لایـەنی ڕۆحـی..

بەڵکو کۆمەڵگای ئیسلامی کەمترین کۆمەڵگای مرۆڤایەتی بووە، کە روو بچێتە ناو تاوان، کەمترینیان بووە لە ئارەق خواردن و بەردەوام بوون لەسەر ماددە سرکەرەکان، کەمترینیان بووە لە تاوان و تاوانکاری، زۆر ترینیشیان بووە لە نوێژ کردن و پەرستنەکان، زۆرترینیان بووە لە پێك بەستنەوەی شیرازەی خێزان، زۆرترینیان بووە لە سازدانی بارودۆخێکی پڕ ئارام و ئاسایش، زۆرترینیان بووە لە خێرو بەرەکەت !

* * *

ئەمرۆ ئیسلام _ بەڕوە ڕاستەقینەکەی لە نێو موسوڵمانەکاندا نابینینەوە، مەگەر لە چەند کەسانێك دا نەبێت، کە بە بڕوایەکی هۆشیارانە بە حەقیقەتەکەی ڕەفتاری پێ دەکەن. بەڵام ئەو کەفەی پێغەمبەرﷺ هەواڵی پێدراینە _ بە چاو پۆشین لە جێگەی لە حوکمی خودادا(ئەمە مەسەلەیە کە خۆمانی لێ نادەین) _ ئیسلام نامۆو غەریب بووە لەلای هەروەکو کە پێغەمبەری ڕاست گۆ ڕایگەیاندووە: ((بدأ الاسلام غريبا و سيعود غريبا كما بدأ، فطوبى للغرباء[١]: ئیسلام بەنامۆیی دەستی پێکردوە، هەر بە نامۆیش دەگەڕێتەوە، مژدەو ئاسودەیی بۆ نامۆیەکان)).

ئەرکی نامۆیەکان (الغرباء) _ هەروەکو، لە ڕیوایەتی ترمذي دا _ هاتووە ئەوەیە، کە: چاکسازی بکەن لەوەی خەڵکی لە سوننەتی پێغەمبەر ﷺ خراپیان کردوەو گۆڕیویانە.

ئەمەش کاری بزاڤە ئیسلامیەکانە.

---

١٣ / ئیمامی موسلیم ڕیوایەتی کردوە.

ئەركی ئەوە نیە خۆی بنێتە نێو قالبی جیهانگەری (عولمة) بۆ خاتری ئـەوەی بژی! ئەمە بانگەشەی دوژمنەكەیەتی بۆ ئەوەی لە كۆتاییدا لەناوی بـەرن و لێی ڕزگار بن!

ئیسلام بۆ ئەوە نەهاتۆتە خـوار لەگـەڵ لادان و خراپـەی مرۆڤـدا ڕێ بكـات، بەڵكو بۆ ئەوە هـاتووە ڕاسـتی بكاتـەوە و بەسـەریدا زاڵ بێـت: ﴿ وَأَنْزَلْنَـا إِلَيْـكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَـا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلاَ تَتَّبِعْ أَهْوَاءهُمْ عَمَّا جَاءكَ مِنَ الْحَقِّ... : ئەم قورئانەشمان بـە خـەڵات بۆ تۆ ناردۆتە خوارەوە، كە هەرچی تێیدایە ڕاستە، بـە كتێبـە بەرینـەكان بـڕوای هەیەو چاودێریانە ئیتر تۆ بە پێی ئەوەی خوا ناردویەتیە، بە كارو باریـان ڕابگـەو بەلادان لەو هەقەی كەوا بۆت هاتووە، مەكەوە شوێن ئاوات و ئـارەزوی ئـەوان ﴾ مائدة: ٤٨.

خەڵكی بۆ ئەوەی بگەرێنەوە ئیسلامێكی ڕاست و دروست یان نزیكە لەو ڕاست و دروستیە ئەوا پێویستیان بە تێكۆشانێكی پڕ مەینەتی هەیـە بـۆ ئـەوەی بخرێنــە گــەر بــۆ پــەروەردە كــردن لەســەر ئــەو ئیــسلامە ڕاســت و دروســتە.. تێكۆشانێكی پڕ مەینەت و نارەحەت و پڕ هیلاكی و درێژ خایەنی گەرەكە، بـەڵام كاریگەریەكەی یـەكاو یـەك و مـسۆگەرە، ئەگـەر چـی تـەواو بوونەكـەی چـەند نەوەیەكیش بخایەنێ.

ئەم ئومەتە.. بە بڵـاو كردنـەوەی كتێبێـك یـان چـەند ئامۆژگاریـەك، یـا بەچەند وتارێكی بەگڕو تین لەسـەر شـتە باشـەكانی ئیـسلام، لەسـەر حەقیقـەتی ئیسلام پەروەردە نابێ ئەگـەر چـی هـەموو ئەمانـە لـە ئـامڕازە پێویـستیەكانی

بانگەوازە.

بەڵکو خەڵکی بە پلەی یەکەم بەهۆی پێشەنگیەوە پەروەردە دەبێ، پاشان بەو ئاۆمۆژگاری و ڕێنماییانەی، کە لە پێشەنگەکەوە دەردەچێت، کە دەنگ و سەدای لە دڵ و دەروونەکاندا بۆ پەیدا دەبێت کاتێك ئەو پەندو ئامۆژگاریانە لە کەسێکی خاوەن دڵ و دەروونێکی بڕوادار و ڕاستە قینەوە دەردەچێت، کە دڵ و دەروونێکی پابەند (ملتزم) بێت، لە واقیعی کاری ڕۆژانەشدا باوەڕ هێنانەکە ڕەنگ دانەوەی هەبێت و بە ڕۆشن بینییەوە بانگەشە بۆ ڕێگای خودا بکات: ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَاْ وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَاْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ: بڵێ ئەمە ڕێگای منە؛ هەم خۆم و هەم ئەو کەسانەش شوێنم کەوتوون _ بە ڕۆشنبینییەوە _ بۆ خوا ناسی، بانگی دەکەم، خواش هەمیشە پاکەو تاکەو لەوانە نیم کە شەریکی بۆ خودا پەیدا بکەم﴾ یوسف: ١٠٨.

لەبەر ئەمە بزاڤە ئیسلامیەکان خودی خۆیان پێویستیان بەوە هەیە، کە لەسەر ڕاستی و پێوستیەکانی (لا إله إلا الله) جێگیرو چەسپاو بن بۆ ئەوەی بتوانن ئەزمونێکی زیندو و لەبەرچاو لە جیهانی واقیعدا بۆ خەڵکی بگوازێتەوە، تا خەڵکی ببینن و پەیڕەوی بکەن و شوێنی بکەون کاتێك ب بۆ لای انگ دەکرێن.. ئەمەش کە ناومان ناوە ((دامەزراندنی بنکەیەکی پتەو)) کە لەمەودوا بە بانگەوازی خەڵك هەڵدەستێ [1] ..

بزاڤە ئیسلامیەکان ڕێگایەکی ئاسان و خۆش نابیننەوە بۆ گەیشتن بەیەك لەم دوو ئامانجە، بەڵکو لەهەموو لایەك کۆسپ و ئاستەنگی دێتە پێش.. بەڵام

---

١٤ / ئەگەر دەتەوێ تەماشای کیتابی (کیف ندعو الناس) بکە.

ئەوە قەدەری خوایە کە بۆی داناوە: ﴿ أَحَسِبَ النَّاسُ أَن يُتْرَكُوا أَن يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ؟،وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ: ئاخۆ مەردوم لایان وایە هەر کە بلێن: ئێمە باوەڕمان هێناوە، ئیتر وازیان لێدەهێنرێ و تووشی هیچ ئەزمونێ نابن؟ ئێمە ئەوانەی بەر لەوانیشمان بە تاقی کردەوە. بێگومان خوا ئەوانەی کە ڕاستیان گوت، ئەوانەش کە درۆزنن دیاری دەکا﴾ عنكبوت: ٢،٣.

بەڵام ئامانجە ویستراوەکە هەندە گەورەیە بەجۆرێك، کە شایەنیەتی هەموو وزەو توانای بۆ بخرێتە گەڕ، لەسەروی هەمووش، پەرستنێکی بێگەردو پاکیشە بۆ خوا.

جا ئامانجەکە لە کۆتاییدا _ با تەواو بوونەکەشی چەند نەوەیەك بخایەنێ _ بە دیارخستنی نمونەیەکی شارستانی ڕاستە، بۆ ئەوەی خەڵکی لە تاریکاییەکان دەربێنێ بۆ ڕوناکی.. ﴿ وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَأُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ: دەبێ لە نێو ئێوەدا کۆمەڵێك بن، فەرمان بە چاکە بدەن و ڕێ لە خراپە ببەستن؛ هەر ئەوانەش ڕزگار دەبن﴾ ال عمران:١٠٤.

بەڕاستی ئەو نمونە شارستانیەی، کە ئەمڕۆ بەرپا فیتنەو ئاشوبێکی گەورە بۆ خەڵك دەنێتەوە.. چونکە پێشکەوتنی جۆراو جۆری تێدایە، کە هەندێکیان بەڕاستی سودی هەیە بۆ خەڵکی و، بۆیان پێویستە بۆ ئەوەی ئاستی ژیانیان بەرزکاتەوە، لە هەمان کاتیشدا شکست و دابەزینی گیانی و ڕەوشتی تێدایە، کە خەڵکی دێنێتە خوار بۆ نزمتر لە گیانلەبەر.. خەڵکیش _ لەبەر دابەزینیان

مەگەر ئەوەی خوا بەزەیی پێدا هاتبێتەوە _ هەردوو شتەکە پێکەوە وەردەگرن، بەوەی، کە _ هەردووکیان _ لەگەڵ یەکن، دوو شتەکەش پێشکەوتن و پایەبەرزی و بەرزبوونەوەیە!! لەبەر ئەمە ئەم خەڵکە لەو کاتەی، کە شکستیان خواردوە هەست بە تێکشکاوی و نزمیاتی خۆیان ناکەن، بەڵکو وا گومان دەبەن، کە بەردەوامن لە ڕێگای بەرزبوونەوەدا مادەم هەڵدەستن بە ئەنجامدانی جۆرەها پێشکەوتن، کە ئەو شارستانیەتە بۆیان دەرەخسێنێ و ڕێگەیان بۆ خۆش دەکات..

خەڵکی لە شارستانیەتە لە نێوان خێرو شەڕ جوێ ناکرێتەوە ، بۆ ئەوەی پێش برکێ لە خێر بکەن و زیادی بکەن و، هەوڵی ڕزگاربوونیان بدەن لەو شەڕە، بە کیتابێك بڵاو بکرێتەوە، یان بە ئامۆژگاریەك، یان بە وتارێکی بەگڕو تین.

بەڵکو پێویستیان بەنمونەیەکی واقعی هەیە، کە خێرو چاکە لەو شارستانیەتەدا بێنێتە دی _ یان بەکەمی نەبێتە ئاستەنگ لە ڕێگایدا _ هەر لەو کاتەشدا لەلایەك پاك دەبێتەوە لەو پیسیەی، کە خۆی لە بێ باوەڕی (الالحاد) دەنوێنێ، لەلایەکی تریش خۆی دەنوێنێ لەفەوزای جنسی و لاڕێی(اغراف) و ڕیز پەڕی(شذوذ).. ئەنجا بە بەرچاو ڕونی و ڕێنمایی و، بە ڕەزامەندی و ئاسودەییەوە بە دوای نمونەکە دەکەون.

کاتێك ئەمە ڕوو دەدات مانای وایە مرۆڤایەتی بە تەواوی بەرز بوویتەوە، بەرزبوونەوەیەکی ڕاستەقینە، کە قەوارەی ((مرۆڤ)) دێنیتە دی.

ئەنجا ئەوانەی خاوەنی پەیڕەو(منهج)ی ڕاستن، هەر ئەوان مرۆڤایەتی ڕێنمویی دەکەن بۆ ئەم نمونەیە ڕاستە، کە ئەوانە ڕاسپاردراون بە گەیاندنی ئەم نمونەیە بە ڕاسپاردەییەکی تەواو؟!

بەرپەرچو وەڵامدانەوەی ڕاستەقینەی ئەو تاغوتەی ئێستا، کە ناو نراوە جیهانگەری (عولمة)، بریتیە لە بە دیارخستنی ئەو نمونە ڕاستەی، کە پێویستە مرۆڤ لەسەری بێت، بۆ ئەوەی خەڵکی لە جیهانی واقیعدا _ باوەڕ بکەن، کە دەکرێ مرۆڤ لە لایەنی زانست و تەکنەلۆژی و ئابووری و جەنگی و سیاسی پێش بکەوێ لەگەڵ ئەوەشدا پارێزگاری مرۆڤایەتیەکەی خۆی بکات، پارێزگاری لە پاکیەکەی خۆی بکات، بەرز بێت لە شتە نزمەکان، پاك بێت لە پیسیەکان، دادگەر بێت، هەڵسەنگاندنی دادگەرانە بێت: ﴿ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ...: ئێمە پێغەمبەرانمان نارد بە چەند بەڵگەی ئاشکراو وێڕای ئەوان، کتێب و هۆی هەڵسەنگاندنمان ناردە خوار، هەتا خەڵك بێ جیاوازی لەناو یەکا ڕەفتار بکات ﴾ حديد: ٢٥.

بەڵگە نەویستە، موسوڵمانان ناتوانن ئەو دواکەوتنەی لەلایەنی زانستی و تەکنەلۆژی و ئابووری هەیتیان و تێی کەوتونە لە ماوەی شەو ڕۆژێکدا تێپەڕێنێ، کاتێك کە کەوتنە ناو ئەو هەموو دواکەوتنە، هۆیەکەی ئەوا دوور کەوتنەوەیان بوو لە ڕاست و دروستی ئیسلام، ئەگەر موسوڵمانان ئەمڕۆش دەست پێ بکەن بۆ ئەوەی بەرەو پێشکەوتن بڕۆن _ ئەوا چەند نەوەیەك دەخایەنێ، بەردەوامیش جیاوازی لە نێوان پێشکەوتوەکان و دواکەوتووەکان هەر دەمێنێ، بەڵکو جیاوازیەکە هەر زیاد و فراوان دەبێت لەهەر بازدانێکی نوێ، کە زانست دەیهاوێ..

بەڵام ئەگەر هاتوو ملیاندا بۆ ئەو دەستەوەستانەیان و دابنیشن و دەست بەرداری گۆڕینی حاڵ و گوزەرانیان بن، ئەوا هەرگیز سەرناکەون!

با بزانین ئەو شتەی ئەمڕۆ مرۆڤایەتی پێویستی پێی هەیە زیاد کردنی بەرهەم هێنانی ماددی نیە، هەروەها زیاد کردنی بەرهەم هێنانی چەکە کۆکوژەکان نیە.. بەڵکو پێویستی بە شتێکە، کە زۆر لەوە گەورەترو بەسود ترە ئەویش: ئارامی دڵ و پاکی و بێگەردی ڕۆحە.

کاتێك موسوڵمانان ئەو نمونە ڕاست و واقیعیەیان پێش کەش دەکەن، لەگەڵ کارکردنی خێرایان بۆ رزگار بوون لەو دواکەوتنەی تێی کەوتونە، لەو کاتەدا موسوڵمانان خزمەتێکیان بۆیان پێش کەش کردوە، کە هاوتای نیە، چونکە هەر ئەمەیە قوتاریان دەکات لە روخاندن و وێرانکردن، لە هەمان کاتیشدا ئیسلام ئەو پێش کەوتنە ماددیەی، کە موکڕن لەسەری لێیان ناسەنێتەوەو نابات، چونکە ئیسلام هەرگیز دژی پێشکەوتنی زانستی و ماددی نەبووە، بەڵکو دژی ئەو کەم و کوریەیە، کە کاتێك ڕودەدات لە ژیانی مرۆڤ ڕودەدات کە خوایان لەبیر دەکەن و دوارۆژیان لەبیر دەکەن و ژیانی دنیایان خۆشتر دەوێت و جا کۆتایی کارو باریان _ بە گوێرەی سوننەتی خوا _ لەناو چون و وێران بونە..

ئێستا دەگەڕێینەوە سەر ئەو پرسیارەی، کە دەستمان پێی کرد: موسوڵمانان چیان هەیە بەرامبەر ئەو تاغوتە ڕامالەی، کە ڕوبەڕویان دەبێتەوە؟

بەنیسبەت زۆری ئەو ئومەتە خاوەنی کزترین باوەڕن، ئەویش ڕق لێ بوونەوەو بوغزاندنی بەدڵە، کە ئەمە لەسەریان فەرزی عەینە، چونکە لەپاش ئەمە تۆزقالێك باوەڕ نامێنێ..

بزاڤی ئیسلامیش خاوەنی پرۆژەیەکی درێژ خایەنە، کە بەشی چەندەها نەوە

دەکات، بەڵام هەر لەوساتەوە پێویستە خۆی بۆ ئامادەو تەرخان بکات، کە ئەمە لەسەری فەرزی عەینە.. ئەمەش گێڕانەوەی ئەم ئوممەتەیە بۆ پەروەردەکردنی لەسەر ڕاستی و دروستی ئیسلام، بۆ ئەوەی نمونەیەکی شارستانی پێش کەش بکات، کە یارمەتی دەری خەڵکی بێت بۆ دەرچونیان لە تاریکیەکان بەرەو ڕوناکی.

هەڵوێستی عەلمانیەکان

عەلمانیـەکان خۆشـحاڵی خۆیـان بـە ئاشـکرا بـۆ عولەمـە پیـشان دەدەن، ئارامیان نەماوە بە چاودێری کردنی، مژدە دەدەن بەخێرو خۆشیەکی گـشت گـیر، کە لە جیهانگەری (عولـمـة)وە پێیان دەبەخشرێ، بۆ ئەوەی لە دواکەوتن دەرمـان بێنێ بۆ نوێ خوازی.. هەندێکیشیان خۆشی ئەوە ناشـارنەوە، کـە جیهانگـەری (عولـمـة) ((پاشماوەی سەدەکانی ناوەڕاست لە ژیانمان)) بۆ لا دەبات، کـە هێـشتا پێمان هەڵواسراوە..

یان بە گوزارشتێکی تر، ئیسلامیان بۆ لا دەبات!!

بەم جۆرە بیردەکەنەوە.. بەم جۆرەش خەون دەبینن..

بەڕاستی مرۆڤ سەری سـور دەمێنـێ لـەو شـێوە گـۆڕاوە، کـە بـە چـاوی کەسانی تر مێژوی خۆی دەخوێنێتەوە، هەروەها بـە تـەرازوی کەسـانی تـر خـۆی دەکێشێ، هەروەها خۆی لە دەست دەدات وای لێدێت هەر دڵێ ئەویش نیە!

سەدەکانی ناوەڕاست لە ئەوروپا، سەدەی تاریکایی بوون.. ئـەم تاریکیـەش بەسترابۆوە _ بە نەفامی _ بە ئـایین، ئەگـەر ئـایین بـێ! جـا وتـرا ئـەوروپا لـە تاریکایی دەژیا، چونکە لەژێر سێبەری ئایین دا دەژیا، کاتێك ئایینی فڕێدا پـێش کەوت و پایە بەرز بوو و لە تاریکایی دەرچوو بەرەو ڕوناکی..

ئێمە دەزانین، کە چەرخی دینداری لـە ئـەوروپا چـەرخی تاریکـایی بـوە، کاتێك ئەوروپا پێش کـەوت ئـایینی فڕێـدا. بـەڵام ئێمـە شـایەنترین، کـە دیـدو بۆچونێکی ئاشکراو ڕونمان هەبێت بۆ ئەم مەسـەلەیە بـەو پێودرانـەی، کـە ئێمـە هەمانەو ئەوروپا نیەتی. هەروەها لەبەر ئەوەی ئێمە لە دەرەوەی بازنەکە دایـن _

یان لە دەرەوەی قەیرانەکە داین _ بە دیتنێکی گشتگیرو تواناتر دەڕوانینە مەسەلەکە، کە ڕەنگە ئەوانەی لەناوی دان بەم جۆرە نەتوانن بیبینن، ئەوانەی کەوتونەتە ژێر کاریگەری کارو کردەوەکانی و، ئەوانەی کەوتونەتە ژێر فشارو هەڵچونوکانی، کە ڕەنگە دیدو بۆچون داپۆشێ و گەندەڵی بکات.

بەڕاستی ئەوروپا هەتا ئێستا لە ئەزمون و تاقیکردنەوەی خۆی، ئاینی خوای نەناسیەوەو! بەڵکو ئاینێکی ناسیوە، کە چەند بیروبۆچونێکی مرۆڤی گومڕا دروستی کردوە، کە ئەوەی خراپی کرد خراپی کرد، پاشان ئەوەی پیَ‌ی خراپ کرد پێی خراپ کرد!

هەروەها قەوارەیەکی جادو گەریانەی داهێنراوی نوسیوە، کە لە لایەن خواوە نەناردراوە، جا کاتێك هەلی بۆ ڕەخسا لەسنور دەرچوو و زۆرداری کرد، هەروەها لەسەر خەڵکی لەسنور دەرچونی گیان و لەسنور دەرچونی سامان و لەسنور دەرچونی عەقڵ و لەسنور دەرچونی سیاسەت و لەسنور دەرچونی زانستی سەپاند، کە ژیانی کردە دۆزەخێك، کە کەس بەرگەی نەگرێ، لەگەڵ ئەوەی ئەوروپا نزیکەی دە سەدە بەرگەی گرت ، پەی بەوە نەدەبرد، کە ئەم ئایینە چەند ساختەیی تێدایەو چەند ستەم کردنی تێدایە ئەگەر دوای ئەوەی لەگەڵ ئیسلام و موسوڵمانان تێکەڵ بوو ئاشنایەتی لەگەڵ کردن، هەروەکو کە لە بەندی پێشو ئاماژەمان پێی کرد.

ئا لەو کاتەدا ئەوروپا بە گۆشەی سەدو هەشتا پلەی تەواو وەچەرخا.. مرۆڤی کردە خواو لە جیاتی خوا پەرستی، کەوتە ناو ژیانی دونیا لە باتی ڕوکردنە دوا ڕۆژ، عەقڵی کردە حەکەم لەهەموو کارو بارەکان لەباتی گوتەکانی

ئاین ئەو گوتانەی کڵێسە بەناوی ئاین گوتویەتی..

ئەوروپا ئازاد و سەربەستە لەوەی چ بە ئایینەکەی خۆی دەکا!

بەڵام دیدو بۆچوونی ڕاست و دروست، کە نەکەوتبێتە ژێر کاریگەری و سۆز و هەڵچونەکانی جەنگ.. دیدو بۆچوونی ((عەقلانی)) دروست.. دیدو بۆچوونی ((زانستی)) سەقامگیر، دەبوایە لە هۆکار و دەرئەنجامەکان بکۆڵێتەوەو شیان بکاتەوەو تێیان بڕوانێت بۆ ئەوەی ڕاستیەکانی شتەکە ئاشکرا بکات، کە ڕەنگە هەڵچون یاخود حەزی تۆڵە کردنەوە لە جەورو ستەمی کڵێسە بزریان بکەن.

هەر لە خودی ئەو ماوەیەی ئەوروپا لە تاریکایی دەژیا، هەر لەوکاتەوە ڕوناکیەکی تروسکەداری درەوشاوەو هەڵقولاو لە ئاین هەبوو.. بەڵام لەو ئاینە ڕاستەکەی، کە بیرو بۆچوونی پرو پوچ تێکی نەدابوو، نە جادوگەری هەبوو نە پیاوانی ئاین، کە بە حەزی خۆیان بەسەر خەڵکیان دەسەپاندو، کاتێك زەرەریان بکردبایەوە بە زیندویی دەیان سوتاندن!

حەقە باس بکەین _ هەروەکو لەمەو بەر باسمان کرد _ کە ئەوروپا نزیك بوو بێتە ناو ئەو ئایینە، ئەگەر توندو تیژی کڵێسە نەبوایە لە دژایەتی کردنی، هەروەها دژایەتی کردنی ئەو کاریگەریانەی، کە بەسەر دەرون و هزرو بیری ئەوروپاییەکانی هەبوو.

بەڵام بەهەرحاڵ دەرئەنجامی کۆتایی بێت ئەوە بوو، کە ئاین بە تێکڕایی فڕێ بدرێ و دوور بکرێتەوە لە باڵ کێشانی بەسەر واقیعی ژیانندا، یان _ لە باشترین بواردا _ سنوردار بکرێ، هەتا وای لێدێت دەبێتە پەیوەندیەکی تایبەت

لە نێوان بەندەو خودا، کە جێگایەکەشی دڵەو، هیچ پەیوەندی نیە بە واقیعی ژیانی سیاسی، یان ئابووری، یان زانستی، یان ئەخلاقی، یان هزری، یان کۆمەڵایەتی....هتد.

جارێکی تریش دەڵێین ئەوروپا ئازادو سەربەستە لەوەی چ بە ئایینەکەی خۆی دەکا!

بەڵام ئەو عەلمانیانەی ناوی ئیسلامیان هەڵگرتوەو چی وای لێکردونە هەتا هاوار بکەن بەوەی کە ئەوروپا لەمەو پێش هاواری بۆ کرد، هەروەها لە ئایین رابکەن و بانگەشەش بۆ لە ئایین ڕاکردن بکەن هەروەکو، کە ئەوروپا لەمەو پێش وای کرد، خۆ ئایینیان وەکو ئایینی ئەوان نیە، بارو دۆخیشیان وەکو بارو دۆخی ئەوروپیەکان نیە؟!

مرۆڤێك دەڵێ لەبەر ئەوەی دڕکێك لەپێی ڕاچووە کاتێك پێ دادەگرێتە سەر زەوی ئازاری دەدات، جا مرۆڤێکی تر دێت، کە پێیەکانی ساغ و سەلامەتن و دەڵێت: منیش دەمەوێ وەکو ئەم پیاوە بشەلم، چونکە شەلایەتیەکەی سەرنجی ڕاکێشاوم!!

چیمان داوە لەمە!

ئێمە باسی ئەو خۆشی و شادیە دەکەین، کە عەلمانیەکان لە بارەی جیهانگەری (عولمة)وە باسی لێوە دەکەن، هەروەها ئەو خۆشحاڵیە گەرمەی، کە هەواڵەکانیان پێش وازی لێدەکەن، هەروەها ئەو موژدانەی، کە پەخشی دەکەن بەو خێرو خۆشیەی کە لە ئەنجامی جیهانگەری (عولمة)وە پێمان دەگات!

﴿ وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ

الَّذِينَ مِن دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ: جا هەر كات ناوی خودای یەكتا بەیاد بكرێ، ئەو كەسانەی باوەڕیان بەو دونیا نیە، دڵیان بەو ناوە دەشێوێ، ئەگەر باسی جگە لە خودایان لا دەڵێن وە كەیف دێن﴾ زمر:٤٥.

لە زۆرترین ئەو موژدانەی بڵاوی دەكەنەوە _ هەروەكو هەندێكیان وتویانە _ لەناو بردنی ئایینە!

عەلمانیەكان ئەگەر بیان وتبایە ئەو واقیعەی ئەو ئومەتە تیایدا دەژی، كە واقعێكە لەو پەڕی خراپی دایە لەهەموو بوارەكانی و، دەبێ هەر چاكی بكەین، ئەوا لەگەڵیاندا بەبێ ناكۆكی دەگەیشتینە ئەنجام، چونكە ئێمە بەردەوام ئەو ڕاستیە لە هەموو كۆڕو بۆنەیەكدا دووبارە دەكەینەوە..

بەڵام جیاوازیە ڕیشەییەكەی نێوان ئێمە و ئەوان ئەوەیە، دیدو بۆچوونی ئەوان بۆ ئەو هۆیەی، كە گەیاندیتیە ئەو بارو دۆخە، هەروەها دیدو بۆچوونیان بۆ ڕێگای چارەسەر كردنی ئەم بارو دۆخە. ئەوان دەڵێن بەڕاستی ((ئایین)) سەبەبكاری هەموو دەردو بەڵاو مەینەتیەكانە، چارەسەریەكەش فڕێ دانی ئایینە، یان سنوردار كردنیەتی _ هەروەكو ئەوروپا وای كرد _ ئێمەش دەڵێین دووركەوتنەوە لەڕاستی و دروستی ئایین سەبەبكاری هەموو دەردو بەڵایەكانە، بۆیە چارەسەریش گەڕانەوەیەكی ڕاستگۆیانەیە بۆ ئەم ئایینە.

ئێمە لێرەدا دەربارەی بیرو بۆچونەكانیان مشت و مڕیان لەگەڵدا ناكەین[1].. بەڵكو مشت و مڕ لەسەر ئەو خۆشحاڵیەو موژدەكانیان دەكەین.. كە ئایا لەسەر بنچینەیەكی ڕاست چەسپاوە ؟ یان ئەوان خەون دەبینن؟ یان ئەوان ئاوات

---

1 / ئەم باسەمان بەدرێژی لە كیتابی (قضية التنوير فى العالم الاسلامى) ڕوون كردۆتەوە.

دەخوازن، پاشان ئاواتەکەیان بەڕاست دەزانن؟!

ئایا بەڕاستی جیهانگەری (عولمة) شەپۆڵی ئیسلامی لەناو دەبا ؟!

ئێمە بە پێچەوانەوە دەڕوانین، بەڵکو دەڵـێین دەبێتـە هۆیـەکی بـەهێز لـە هۆیەکانی بڵاوبونەوەی ڕابوونی ئیسلامی لەهەموو کون و کەلەبەرەکاندا!

﴿ يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ، هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ: گەرەکیانە تیشکی خودا هەر بەفوی دەم وەکو ژێنن. خواش تیـشکی خـۆی هـەر سەر دەخا جا با خودا نەناسانیش خۆشیان نەیە. ئەو خودایـە پێغەمبـەری خـۆی بەرێ کرد. بۆ ڕێبەری و ڕاگەیاندنی دینی ڕاست. تـا سـەری خـا بەسـەر هـەموو دینەکاندا؛ جا با بت پەرستەکانیش خۆشیان نەیە﴾ صف:٩،٨.

لە کاتی خۆی، لەسەرەتای پەنجاکاندا، ((توینبی)) مێژوو نووسـی بـەریتانی بەناوبانگ وتارێکی پێشکەش کرد بەناو نیشانی ((الاسلام والمستقبل _ ئیسلام و دواڕۆژ))، کە تیایدا وتی: بەڕاستی ئێستا ئیسلام نوستوە، وەکو نوستنی یـارانی ئەشکەوت. بەڵام نوستوو کاتێك بە ئاگادێتـەوە، هـۆی بـەئاگا هاتنـەوە هـەبوو. پێشتر ئیـسلام دووجـار بـوونی بـەهێزی خـۆی چەسـپاندوە لـە مێـژووی خـۆی، یەکەمیان کاتێك نیوەی ئیمپراتۆریەتی یۆنانی لەچەند ساتێکی کـەم دا ڕامـاڵی، دووەمیان کاتێك سەرکەوت بەسـەر خـاچ پەرسـتەکان لەسـەدەکانی ناوەڕاسـتدا. ئەمڕۆش چەند گەلێکی پرۆلیتاری هەنە (مەبەستی ئەو گەلانەیـە کـە زەبـوون و سەر شۆڕن، کە شۆڕش دژی بەرپا ناکەن ، مەبەستیشی پێیان گەلانی ((جیهانی سێهەمە))) کە ڕۆژئاوا بەکاریان دێنێ بۆ بەرژەوەندی خـۆی و فـشاریان دەخاتـە

سەر. ئەنجا ئەگەر فشارەکە توندو تیژ کرا لەسەریان، ئەوا ئەو گەلانە دەجولێن بۆ ئەوەی قەوارە زەوت کراوەکەیان بگەڕێننەوە، لەو کاتەدا ئیسلام ئەو هەلە دەقۆزێتەوە بۆ ئەوەی سەرکردایەتی ئەم بزوتنەوەیە بکات و ڕابەرایەتی ئەم گەلانە بکات بۆ بەربەرەکانێیان لەگەڵ ڕۆژئاوادا.. لە کۆتاییدا وتی: هیوام وایە، کە ئەمە ڕوو نەدات!!

بەڵام ئەوەی، کە ((توینبی)) لیێ ی دەترساو، هیوای وابوو ڕوونەدات، ئەوە بوو ڕویدا، ئەم ڕابوونە ئیسلامیە درووست بوو هاتە کایەوە لەگەڵ ئەو هەموو جەنگەی، کە کراوە سەری، یان بەڵکو بەهۆی ئەو جەنگانە بوو دروست بوونەکەی!

ئەمڕۆش جیهانگەری (عولمة) دێت بۆ ئەوەی هەڵوێست و ڕووداوەکە زیاتر دابگرسێنتەوە و پەرەی پێ بدات!

بەڕاستی جیهانگەری (عولمة) خراپترین و دژوارترین جۆری داگیرکەرە، کە زەوی بەخۆیەوە بینیبێ.. جۆرێکی توندو بەهێز و زۆردار، کە نایەوێت تەنها قوت و زەخیرەی گەلان بدزێت و بەکاریانبێنێ، بەڵکو دەیەوێ کەسایەتیان بسڕێتەوەو بیان کاتە دەست و پێوەند و بەندە.

کاردانەوەی چاوەڕوان کراوو پێش بینی کراو _ با پاش ماوەیەکیش بێت _ بریتیە لە شۆڕشی ئەو گەلانە بۆ ئەوەی قەوارەکەیان بگەڕێننەوە، هەروەها بجولێن و هەوڵ بدەن بۆ گێڕانەوەی ئەوەی لێیان زەوت کراوە لە کەرستە خاوەکان و سامان و، کەرامەت و هۆش و دڵیان..

ئیسلامیش دەبێتە سەرکردەی ئەم بزووتنەوە ڕزگاری خوازیە!

هەڵبەت عەلمانیەکان پڕ بەدەمی خۆیان پێ دەکەنن و پێمان دەڵێن: ئێوە خەون دەبینن، پاشان خەونەکانتان بەڕاست دەزانن، ئەوا ئەو ڕاماڵـە سـڕێنەرەوەتان بـۆ هاتووە، کە هیچ ناهێڵێتەوەو بەجێ نـاهێڵێ، هـیچ کەسـێکیش توانـای نیـە لـە بەرامبـەری ڕاوەسـتێ! چ جـای ئـەو بـێ هێـزو لاوازانـە، کـە کۆنەپەرسـت و دواکەوتوون، ئەوانەی لە چەرخی ڕۆشنگەری دا بە عەقڵیەتی سەدەکانی ناوەڕاست دەژین!

ئێمە دەڵێین، ئێمە زۆر واقعینە، بەچاوپۆشین لەوەی دەروونەکان دەیانەوێ، چونکە دەروونەکان بـەردەوام ئـەوە داوا دەکـەن، کـە ئارەزوویـان لێ یـە، بـەڵام هەندێك کەس هیوادەخوازن و خەونیان هەیە، بەڵام خەون دەبینن، خـەڵکانێکیش هیوادەخوازن بەڵام واقعینە، کە شوێن پێی خۆیان دەناسـنەوەو دەزانـن کۆسـپ و تەگەرەکانی ڕێگا چیە.

با ڕووداوێکی دیاری کراو وەرگرین و، با نیشانەو مانای لێدەربینین.

ئەم ڕوداوە ڕۆمانی (وليمة الأعشاب البحر)ە..

هیواو ئاواتی ئەوانەی هەستان بەدوبارە بڵاوکردنەوەی ئـەو ڕۆمانـە ئـەوە بوو، کە کۆمەڵگا بگاتە ئەو حاڵەتەی، کە جنێو بـەخواو پێغەمبەرەکـەی بـدرێ، هەروەها گاڵتە بە ئایینەکەی بکرێ، سوکایەتی و قەشمەری بەچەمك و ماناکـانی بکرێت، پاشان هیچ نەجوڵێ!

بەڵام ئەوان _ بەگەوجێتی خۆیان _ هێڵە سورەکانیان بەزاند!

لەوکاتەدا ڕوداوەکە ڕویدا، کە بەبیری کـەس دا نـەدەهات، کـە ڕوبـدات، بەیەك جار ئایینە خەفەکراوەکە تەقیەوە، خەڵکانێك هەستاو غیرەتـی جـوڵا، کـە

پێش بینی نەدەکرا بجولێ، خەڵکانیش نارەزایی خۆیان دەربڕی کە پێش بینی نەدەکرا نا ڕەزایی دەربڕێ!

ئەو ڕوداوە ماناو بەڵگەی خۆی هەیە..

عەلمانیەکان ماوەیەك هێرشیان کردە سەر ئایین، خەڵکیش بێدەنگ بون. ئەو بێدەنگ بونەی خەڵکی تەفرەی دان و لە خشتەی بردن، بۆیە ئەوان زیاتر بەردەوام بون لە هێرش و پەلاماری خۆیان، پشت بەستو بەو هێزانەی کە پارێزگاریان لێ دەکەن لەو کاتەی هێرش دەکەنە سەر ئایین..

بەڵام ئەوان _ لە قوللە(برج)ە خوارەکانیان _ چارەسەری چەند ((کارو بارێکیان)) دەکرد، کە حەق و ناحەقی تێکەڵ دەبوو، کە کەس نەدەکەوتە ژێر کاریگەری مەگەر ژمارەیەکی دیاری کراو لە خەڵك نەبێت، ئەگەر چی بەگشتی دەبووە مایەی بێز لێ بوونەوەو نارازی بوونی خەڵکی.

بەڵام کاتێك دەست لەو کارو بارە درا کە لە (ئایین دا زەرورو گرنگە) لە پاك گرتن و پیرۆزی خواو، رێزگرتن لە پێغەمبەرو ڕێزگرتن لەو ئایینەی لەلایەن خواوە هاتۆتە خوار.. ئەوا لەو کاتەدا ئەوەی لەسەر یەك کەڵەکە بوو بوو هەمووی تەقیەوە، سەرەڕای ئەو هەموو ترسناکیەش، کە لە دەوری تەقینەوەکە بوون!

جیهانگەری (عولمة) هەمان گەوجیەتی ئەنجام دەدات..

هێڵە سورەکان دەبەزێنێ!

لە کۆنگرە بێ شەرمەکانیان داوای بێ سەروبەری(فوضی)ی ئاژەڵی دەکەن، داوای پێدانی شەرعیەت دەکەن بۆ خراپەو خراپەکاری و لاڕێ بون و ڕێزپەڕیی(شذوذ).. کە لەمانەدا (کودەتاچیەکان _ المتآمرون) هێڵە سورەکان

دەبەزێنن دەست دەدەن لەوەی ((لە فیترەتدا زەرورو گرنگە)) ئەنجا شتە کپ بوو پەنگ خواردوەکان دەتەقنەوە!.

ئەمە بێجگە لەو فشارە ئابوری و سیاسیەی، کە لەگەڵ عەولەمەدایە، کە لە کۆتاییدا بەرەو تەقینەوە دەڕوات..

جیهانگەری (عولمة) _ چ ئەمریکی تەواو بێت، یان جولەکەی تەواو، یان تێکەڵێکی هاوچەشنی هاوکار بێت لە ئەمریکاو جولەکە _ ئەوا لە دواجارو کۆتایدا _ زۆر بە گەوجیەتی _ دژی بەرژەوەندیەکانی خۆی کار دەکا!.

....

ئاییندەی جیهانگەری (عولمة)

غەیب و پەنهانی تەنها خوا دەیزانێ..

﴿ قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّـهُ...: بڵێ: ئەوانە وا لە ئاسمانەکان و زەمیندا هەن _ لە خودا بەدەر _ لە نادیـار بـێ خەبـەرن﴾ نمـل: ٦٥.

بەڵام لێرەدا خودا چەند شێوەی کار(سنة)ێکی هەیـە، کـە بەسـەر ژیـانی مرۆڤدا تێدەپەرن ، ئەو شێوەی کارانە نە بەدوا دەکەون و نە دەگـۆڕێن، هـەروەها خوای گەورە چەند بەڵێن و هەڕەشەی هەیە بە هەمان شێوە نە دەگۆڕێن نە بـەدوا دەکەون، هـەروەها واقعێکـی بینـراو هەیـە کـە دەکـرێ ببینـرێ و ئەنـدازەگیری ئەگەرەکانی بکرێـت لـەژێر ڕۆشـنایی ئـەو سـوننەتانە و، ئـەو مـژدەو بـەڵێن و هەڕەشەو ترسانە..

ئەمانە هەمووی دەڵێن ئەو جیهانگەریە، ئـەنجا _ هـەروەکو لـە کۆتـایی بەشی پێشو گوتمان _ ئەگەر ئەمریکیەکی ڕوت بێت، یان جولەکەیەکی ڕوت، یان تێکەڵێکی هاوچەشنی هاوکار بێت لە ئەمریکاو جولەکە، ئـەوا زۆر لەسـەر ئـەم زەمینەدا ناژی هەروەکو، کە خاوەنەکانی هیواو ئاوات دەخوازن!

چونکە هەر لە سەرەتادا ئەو جیهانگـەرە پێـچەوانەی قـەدەرێکی پێـشوی خوایە، ئەویش: خەڵکی یەك ئومەت نەبن لەسەر ئیمان، یان لەسەر کـوفر: ﴿ وَلَـوْ شَاء رَبُّكَ، لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلاَ يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ، إِلاَّ مَن رَّحِمَ رَبُّـكَ وَلِـذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لأَمْلأَنَّ جَهَنَّمَ مِـنَ الْجِنَّـةِ وَالنَّـاسِ أَجْمَعِـينَ: پـەروەردگارت ئەگەر حەزی بکردایە، خەڵکی دنیای گشت دەکردە یەك ئایین؛ بەڵام بـە ناتـەبایی

هەر دەمێنێتەوە؛ {جا} پەروەردگاری تۆ مەگین بەزەیی پێیان بێتەوە؛ کە هەر بۆیەی دروست کردون. بڕیاری پەروەردگارت هەر دێتە جێ، کە! جەهەنەم لە جنۆکەو بنیادەم _ هەموو پڕ دەکەم _ ﴾ هود: ١١٩،١١٨.

﴿...وَلَوْ شَاء اللّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَآ آتَاكُم...:

ئەگەر خودا مەیلی لێ با، هەمووی دەکردنە یەك ئوممەت. بەڵام ویستی خودا وابوو لەو شتانەی کە پێیداون بە تاقیتان بکاتەوە.. ﴾ مائدة:٤٨.

هەموو هەوڵدانێك بۆ ئەوەی خەڵکی بەیەك ڕەنگ ڕەنگ بکرێ، کە ئەو هێزە زۆرداره فەرزی دەکا، ئەوا هەر لەسەرەتاوە هەوڵدانێکی سەرنەکەوتووە ، با لەهەندێك شوێن لەزەویدا بۆیان سەر بگرێ بۆ ماوەیەکی دیاری کراو.

سەرنەکەوتووە، چونکە پێچەوانەی ویستێکی خوای ئەزەلیە، چونکە هەر خوا ئەندازەی شتەکان دادەنێ، نەك مرۆڤ. با لە ساتەکانی لە خۆ بایی و خۆ بەخوا زانینیان وا بزانن توانادارن!

﴿ فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ، فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لِّنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَى وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ: جا هۆزی عاد لە نارەوا خۆیان لەو سەر زەمینەدا بەزل زانی دەیانگوت: کوا؟ کێ لە ئێمە بەهێزترە؟ نەیاندیبو ئەو خودایەی ئەوانی دروست کردوە گەلێك لەوان بەهێزترە؟ هەروا بە نیشانەکانمان بێ بڕوابوون. ئەوسا ئێمە ڕەشەبایەکی بەهێزمان _ لەو ڕۆژانەدا کە شومن _ ناردە سەریان؛ ئازاری ئابڕو بەریان _ لە ژیانی ئەم دنیایەدا _ پێ بچێژن. بێگومان

سوکایەتی ئازاری ئەولاش زۆرترەو کەسیش بەهانایان نایە ﴾ فصلت: ١٥،١٦.

﴿...أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ: ئەوندە نازانن ئێمە دێین و ئەم زەمینە _ لەهەموولا _ هەروا لێی کەم دەکەینەوە؟ ئاخۆ هەر خۆیان لەسەرن؟﴾ انبياء:٤٤.

﴿أَوَلَمْ يَرَوْاْ أَنَّا نَأْتِي الأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا وَاللّهُ يَحْكُمُ لاَ مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ: چۆن هێشتا نەیان زانیوە ئێمە دێین و _ لەگشت لا _ کەم دەکەینەوەو فەرمان ڕەوا هەر خودایەو کەس ناتوانێ دەس کاری خودابداو زۆر زوو بەحیساب ڕادەگا؟﴾ رعد:٤١.

بەڵێ دوو بارە سەرنەکەوتووە، چونکە پێچەوانەی سوننەتێکی تری خودایە، ئەویش: دەستاو دەست کردنی ڕۆژگارە لەنێوان خەڵکیدا (واتە بەمانای سەرکەوتن و دۆڕاندن هەروەها بە دەسەڵات بوون و لاچوون).

﴿إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُ وَتِلْكَ الأيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ...: ئەگەر ئێوە بریندار بوون، دوژمنیشتان وەکو ئێوە بریندار بووە. ئێمە ئاوا لەناو خەڵکا زەمانە دەستاو دەست دەکەین﴾ ال عمران: ١٤٠.

پاشان _ لە واقیعی ئێستادا _ جیهانگەری (عولمة) لەچەند شوێنێکدا تووشی بەربەرەکانێ و ڕووبەڕوو بونەوە بووە! لە ئەوروپاو فەرەنساو ئەڵمانیا شەرم دەکەن لەوەی ئەمریکا ڕێگای ژیانیان بۆ دابنێ، زۆر بەتوندیش ڕادەوەستن بەرامبەر هەر هەوڵدانێك بیەوێ کەسایەتیان بسڕێتەوە، یان بیەوێ مۆرکێکی پێوەبنێت، ئەنجا چ لە جیهانی زمانەوانی بێت، یان هزر، یان ڕۆشەنبیری، یان هەڵس و کەوتی ڕۆژانە بێت، ئەمە بێجگە لە سیاسەت و ئابوری.

لە کیشوەری ئاسیاش چین و یابان هەنە، کە هەردووکیان هێزێکی بنەڕەت و جێگیرن لە زەویدا، کە سڕینەوەو سەر شۆڕکردن و لەناو بردنی نیشانەو ئادگاری ئاسان نیە، هەروەها تواندنەوەی کەسایەتیان ئاسانیش نیە هەروەکو، کە (جیهانگەری) ئارەزوو دەکا. ئەمە بێجگە لە بزاڤی ئیسلامی، کە ئێستا خەفەکراوە بەهەموو هۆکارێکی خەفەکردن، بەلام لەگەڵ ئەوەشدا زیندوەو بەرامبەر هەر هەوڵدانێك ئاسانیش نیە، کە بیەوێ زیندە بەچاڵی بکات، یان ڕێگەی لە بلاوبونەوەی بگرێت.

گریمان، جیهانگەری (عولمة) ئەمریکی بێت،خودی ئەمریکا لەناوە خۆیدا لەبەردەم هەڕەشەی ڕوخان و دارمان دایە! ئەم گوتەیەش وەنەبێ بیلێین و هی خۆمان بێت، بەلکو ڕۆژنامەو نوسەرو ڕووناك بیرەکانیان وا دەلێن.

بەڕاستی ئەمریکا هێزو توانایەکی ئێجگار گەورەو زەبەلاحی هەیە، کە زەحمەتە هەتا بۆ هێزەکانی تری جیهانیش بتوانێ بێتە پێشی و ڕوبەڕوی ببێتەوە، بەلام هێزو توانا ی ماددی لە کۆتاییدا بڕیار لەسەر چارەنوسی ئوممەتەکان نادات، یان بەکەمی بەتەنیا بڕیار لەسەر چارەنوسیان نادات.. جا کاتێك خۆش گوزەرانی و ئاسودەیی لەسنور دەرچوو بلاو دەبێتەوە و بەربەرەللایی و گەندەلی بلاو دەبێتەوە (هەروەکو کە کلینتۆن لەچەند وتەیەك ئاگاداری و هۆشداری گەلەکەی خۆی کردەوە) کاتێك، بێ سەروبەری جنسی و لاڕێ بون و ڕیزپەڕیی بلاو دەبێتەوە، کە ئەو هەموو بەد ڕەوشتیەو بەربەرەللاییە بە ئاشکرا دەکەن و داوا لە

دەستورو پەرلەمانیان دەکەن، کە شەرعیەت بدەنە ئەو شتانەو شەرعیەت بداتە هەڵس و کەوتە لارێ بووەکانیان.. کاتێك عارەق و ماددە سڕکەرەکان و تاوان بڵاو دەبێتەوە.. ئەمانە هەمووی پنیشانەی کاول بون و دارمانە، با هەرچەند هێزی ماددیش هەبێ..

ئێمە نالێین ئەمریکا سبەی بەیانی لەناو دەچێ و دەڕوخێ! چونکە بە گوێرەی سوننەتی خوا ئەو هۆکارە، بەهێزو ئیجابیانەی هەیەتی، بۆی هەیە ماوەیەك تەمەنی درێژ بکات. بەڵام دەڵێین ئەو جیهانگەریەو ئەوەی لەگەڵی دایە، پێش بینی ناکرێت و تەمەنی ئەوها درێژ بێت.

ئەگەر ئەو جیهانگەریەش جولەکەیی بێت و کاربکا لەپشت ئەمریکا، کە ئەمەیان لە دیدو بۆچونی ئێمە ڕاسترە، ئەوا بۆ جولەکەکان مژدەو ترس هەیە لە کیتابی خوا: ﴿ وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا، فَإِذَا جَاء وَعْدُ أُولاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّنَا أُوْلِي بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُواْ خِلاَلَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولاً، ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا، إِنْ أَحْسَنتُمْ أَحْسَنتُمْ لِأَنفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاء وَعْدُ الآخِرَةِ لِيَسُوؤُواْ وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُواْ الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُواْ مَا عَلَوْاْ تَتْبِيرًا، عَسَى رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا...: هەر لەناو کتێبەکەدا ئاگاییمان بەنەوەی ئیسرائیل دا، کە: ئێوە لەم سەر زەمینە _ لە دوو هەلدا _ مل لە بەدفەڕی دەنێن و زۆر بە توندی بادی هەوایی دەنوێنن. هەر کاتێك یەك لەو دوو هەلانە هاتەدی، چەند بەندەیەکی هەرە ئازای خۆم ناردنە سەر، گشت وڵاتیان لێ تاڵان، ئەم بڕیارەش جێ بە جێ بوو. لە پاشان

کارێ وامان کرد، ئێوە لەوان بەهێزتر بن؛ هەژماریشتان فرەتر بێ و بە دارایی و منالیش یارمەتیمان پێ گەیاندن. ئەگەر ئێوە چاکە بکەن، چاکەی دەگەڵ خۆتان دەکەن؛ ئەگەریش خراپەتان کرد، لەخۆتانە هەرکاتێکی بەلێنی پاشین هاتە جێ، دیسان دەنێرینە سەرتان، واتان لێ کەن پەژارەو خەم لە ڕوخسارتانا دیاربێ و تا بشچنە مزگەوتەوە _ وەك جاری پێشو کە چونێ _ هەر چێکیشیان دەسکەوێ تەفرو توانی کەن. بەشکۆ پەروەردگاری خۆتان بتانخاتە بەر بەزەیی. ئەگەریش بگەڕێنەوە دەگەڕێینەوە﴾ اسراء: ٤_ ٨.

یەکسانیشە _ هەروەکو کە لەمەو پێش ئاماژەمان پێ کرد _ ئەو دوجارەی، کە باس کراوە لە مێژودا ڕویدا بێت، یان یەکێکیان لە مێژوو ڕویدا بێت ئەوی تریان ئەمڕۆ ڕویدابێت.. جا ئەو گوتەیەی کە خوا دەفەرموێ ﴿ وان عدتم عدنا: ئەگەر بگەڕێنەوە دەگەڕێینەوە﴾ ئەوا جیاکەرەوەی ئەوەیە، کە ئێمە باسی دەکەین ئەو ئایەتانە دەڵێن: هەر کاتێك جولەکە بەرز و بەهێز و توانا و دەسەلات بوون لە زەوی و، خراپە و خراپەکاریان ناوە _ ئەنجا جارێك بێت یان چەند جار _ ئەوا خوای گەورە لەو بەرزیەی، کە هەیانە نزمیان دەکاتەوەو ترس و بیمی خۆی دەهاوێتە سەریان ﴿ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَن يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ...: ئەو کاتەش و لەبیر بێ کە پەروەردگاری تۆ ڕایگەیاند: دەیانکەمە بەر فەرمانی کەسانی وا کە تا قیامەت _ بەتوندی _ ئازاریان دەن﴾ اعراف: ١٦٧.

وا ئەمڕۆش لە لوتکەی بەرزی دانە.. بەڵکو لە مێژووی خۆیان لەمەوبەر، هەرگیز ئەوها بەهێزو دەسەلات نەبوینە لە سەرانسەری جیهاندا.

هەر خواشە ئەندازە گیری شتەکان دەکات، حیکمەت و دانایی ئەو ئەندازە گیریەش هەر بۆ ئەوە، ئەنجا ئەگەر ئێمە حیکمەتەکەمان زانی، یان نەمانزانی.

بێگومان دانایی و حیکمەتی هەیە لەڕێ پێدانی جولەکەکان و دەسەڵاتداریان لەسەر زەوی ﴿ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ أَيْنَ مَا ثُقِفُواْ إِلاَّ بِحَبْلٍ مِّنْ اللّهِ وَحَبْلٍ مِّنَ النَّاسِ...: لەهەر جێگایەك بن، هەر ژێر چەپۆکی و زەبوونی بۆتە بەشیان، جا مەگین هەر پەیمان دەگەڵ خوداو خەڵکا بگاتە فریایانەوە﴾ ال عمران:١١٢.

ئەوان، کە ئێستا دەسەڵاتدارن، ئەوە لەسەرەتادا بە ئەندازەگیری و خوا ئەوها دەسەڵاتدارن، پاشان بەیارمەتی خەڵکیش، ئەوانەی یارمەتی یان دەدەن و پشتیان دەگرن لە جێ بە جێ کردنی پلانەکانیان.

بەڵام دانایی و حیکمەتی ئەم کاروبارە ئەوە ئێمە نایزانین، چونکە نە لە کیتابی خواو نە لە فەرموودەی پێغەمبەردا باس نەکراوە، بەڵام ڕەنگە خودای گەورە سزای مرۆڤایەتی بدات بەو کوفرەی کردویانە، کە هێشتا مرۆڤایەتی لەمەو پێش ئەم جۆرە کوفرەی نەکردوە، کە نکوڵی لە بوونی خوای کردووە(لە بەشێکی کەمی نەبێت) لە ڕێنمایەکەی لایان داوە (لە بەشی هەرە گەورەیدا).
هەروەها سزای ئەو ئوممەتە ئیسلامیەش دەدات لەسەر تەمبەڵی و کەم تەرخەمیان.. بەڵکو سزای هەموان دەدات بەزاڵ بوونی جولەکە بەسەریاندا بۆ ئەوەی گوتەی خوای گەورە بێتە دی، کە دەفەرموێ ﴿ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّن فَوْقِكُمْ أَوْ مِن تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعاً وَيُذِيقَ بَعْضَكُم بَأْسَ بَعْضٍ...: بڵێ: خودا توانای هەیە کە لەلای سەروتانەوە یان لەلای ژێر پاتانەوە ئازارتان بۆ بەڕێ بکا، یان بتانکاتە چەند دەستەو تێکتان بەرداو ئازار لە یەکتر بچێژن﴾ انعام: ٦٥. جا حیکمەت و داناییەکە هەر چیەك بێت،

ئەوەی لێرەدا بۆمـان گرنگـە ئەوەیـە، کـە ئـەو لوتبـەرزی و هێـز و دەسـەڵاتەی جولەکەو هەروەها ئەو خراپەو خراپەکارییەی، کە دەینێنـەوە ئـەوا لەلایـەن خـوا دیاری کراوەو سنوردارکراوە ، زۆر تەمەنی درێژ نابێت، چونکە ئەمـە هـەڵاوێردو جویَ کراوەیە لە بنکەکە نەك بنکەکە خۆی بێت، ئەگەرچی بنکەکە لـە ئەنـدازەو دانانی خوا بێت، هەروەها هـەڵاوێردو جـویَ کردنەوەکـەش لـە ئەنـدازەو دانـانی خوایە.

ئەمەش مانای ئەوەنیە، کە جیهانگەری شـتێکی گـرنگ نیـەو ئەوەنـدەی نایني گرنگی پیَ بدەین و لێـی بترسـێین جوولـەو بـزووتن نەکـەین بەرامبـەری.. بەڵکو جیهانگەری، گەردە لولێکی بەکارەسات و لەریشە هەڵکێشە..

گەردەلولیش پاش ماوەیەك هێور دەبێتەوە، بـەڵام دوایـی ئـەوەی وێرانـی کردیەو ئەوەی خراپی کردیە، خراپی کردیە کـە چـاك بوونەوەکـەی دەیـان سـاڵی گەرەکە..

بەڵکو دەڵێینە ئەو خەڵکەی، کە لەناو جیهانی ئیسلامیدان، بـە گـوێرەی تواناتان خۆتان بپارێزن لەم گەردە لولەهەڵەشەو بەکارەساتە، خۆتـان بپـارێزن بـە پلەی یەکەم بەدەست گرتن بە ئاین و رەوشـت و شـتە نـەگۆڕەکانتان، پاشـان بـە پلەی دووەم خۆتان بپارێزن بە بەگەڕخستنی هەموو تواناییەکتان بۆ دەست خستنی زانست و شارەزایی و وەبەر هێنانی زیاتر، بەڵکو بـەو کارەتـان شـوێنەواری ئـەو کاول بوونە کەم بکەنەوە، کە لە دوای گەردەلوولەکە بەجێ دەمێنێ.

پاشان پێیان دەڵێین هەروەکو موسـی _ علیـە السـلام _ وتیـە گەلەکـەی

کاتێك، کە لە گەرمەی تاقیکردنەوەدا بوون: ﴿اسْتَعِينُوا بِاللّهِ وَاصْبِرُواْ إِنَّ الأَرْضَ لِلّهِ يُورِثُهَا مَن يَشَاء مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ: هەر پشت بە خودا ببەستن و خۆ ڕاگر بن؛ ئەم زەمینە هی خودایە؛ بەهەر کەسێ لە بەندەکانی خۆی حەز بکا، پێی دەبەخشێ و دوارۆژیش بۆ ئەوانەیە کە لە خوا ترسیان هەیە﴾ اعراف: ١٢٨.

....

پێرست